

**STRATEGIA
ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY WŁODAWA
LATA 2023-2030**



SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	3
I. UWARUNKOWANIA TWORZENIA STRATEGII.....	5
1. PODSTAWY PRAWNE	5
2. UWARUNKOWANIA STRATEGICZNE I PROGRAMOWE	6
II. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY	17
III. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ W GMINIE. OBSZARY PROBLEMOWE	18
1. UBÓSTWO I WYKLUCZENIE SPOŁECZNE	18
2. POTENCJAŁ GOSPODARCZY I PROBLEM BEZROBOCIA	25
3. PRZEZWYCIĘŻANIE TRUDNYCH SYTUACJI ŻYCIOWYCH I WSPIERANIE RODZIN... ..	32
4. SYTUACJA DEMOGRAFICZNA I PROCES STARZENIA SIĘ	43
5. ZDROWIE I PROBLEM NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI.....	49
6. DZIAŁANIA GMINY W ZWIĄZKU Z PANDEMIĄ COVID-19.....	56
7. UZALEŻNIENIA I PRZEMOC W RODZINIE	57
9. KULTURA, SPORT, REKREACJA I TURYSTYKA	70
10. EKONOMIA SPOŁECZNA I SOLIDARNA	74
11. BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE	78
12. KWESTIA UCHODźCÓW	80
13. WYNIKI BADAŃ ANKIETOWYCH „PROBLEMY SPOŁECZNE W ŚRODOWISKU LOKALNYM”	81
14. ANALIZA SWOT	96
15. WNIOSKI Z DIAGNOZY	99
IV. MISJA, CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ.....	103
V. PROGRAMY I PROJEKTY.....	118
VI. WDROŻENIE, MONITOROWANIE I EWALUACJA STRATEGII.....	121
SPIS TABEL I WYKRESÓW	124

WPROWADZENIE

Strategia rozwiązywania problemów społecznych jest jednym z podstawowych narzędzi służących na poziomie lokalnym realizacji polityki społecznej. Przedstawia koncepcję działań zmierzających do racjonalizacji tej polityki, szczególnie w aspekcie rozpoznawania zagrożeń społecznych, ich profilaktyki i minimalizowania negatywnych skutków występujących problemów społecznych. Strategia stanowi podstawę do realizacji stosunkowo trwałych wzorów interwencji społecznych w obliczu zagrożeń dla prawidłowego funkcjonowania lokalnej społeczności.

Niniejsza Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Włodawa została przygotowana na lata 2023-2030. Powstała w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej we Włodawie w procesie partycypacyjnym z uwzględnieniem interesów różnych grup społecznych i przy szerokich konsultacjach społecznych. W pracach nad dokumentem uczestniczyli przedstawiciele samorządu lokalnego, poza przedstawicielami sektora pomocy społecznej, przedstawiciele oświaty, kultury, sportu i rekreacji, rynku pracy, ochrony zdrowia, a także policji, podmiotów ekonomii społecznej, kościoła oraz mieszkańcy gminy.

Strategia ma umocowanie w dokumentach strategicznych z zakresu polityki społecznej przygotowanych na poziomie globalnym, europejskim, ogólnopolskim i samorządowym skąd, stosownie do potrzeb mieszkańców, przenosi priorytetowe cele i kierunki działań na poziom lokalny. Dokument umożliwia ubieganie się o środki zewnętrzne, m.in. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej, i stanowi materiał wyjściowy do opracowania szczegółowych programów i projektów pomocy społecznej.

Strategia składa się z pięciu części. W pierwszej z nich zostały przedstawione podstawy prawne tworzenia dokumentu oraz jego uwarunkowania strategiczne i programowe.

Druga część strategii obejmuje ogólną charakterystykę gminy, z kolei trzecia część zawiera diagnozę sytuacji społecznej na jej terenie, która została przygotowana w oparciu o dane pozyskane z instytucji i organizacji działających w gminie bądź obejmujących zasięgiem działania jej mieszkańców, identyfikację mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń lokalnego systemu polityki społecznej (analiza SWOT), a także analizę ankiet skierowanych do mieszkańców gminy, w tym przedstawicieli samorządu lokalnego. Diagnoza została

przeprowadzona w następujących obszarach: *Ubóstwo i wykluczenie społeczne; Potencjał gospodarczy i problem bezrobocia; Przewyciężanie trudnych sytuacji życiowych i wspieranie rodzin, Sytuacja demograficzna i Problem starzenia się, Zdrowie i problem niepełnosprawności; Działania gminy związane z pandemią Covid-19; Uzależnienia i przemoc w rodzinie; Edukacja i Wychowanie, Opieka nad dziećmi do lat 3.; Kultura, Sport, Rekreacja i Turystyka; Ekonomia społeczna i solidarna; Bezpieczeństwo publiczne; Kwestia uchodźców.*

W czwartej części strategii, na podstawie wniosków płynących z przeprowadzonej diagnozy oraz przy uwzględnieniu kompetencji samorządu gminnego, zostały sformułowane: misja, cele strategiczne i operacyjne oraz kierunki działań niezbędnych do podjęcia w okresie programowania dokumentu. Zostali również wskazani realizatorzy strategii, przedstawione źródła finansowania dokumentu i czas realizacji wyznaczonych w nim kierunków działań, ramy finansowe strategii oraz prognoza zmian.

W piątej części dokumentu wskazane są programy oraz przedstawiona jest informacja na temat projektów mogących służyć realizacji strategii.

Szósta część strategii zawiera informacje na temat sposobu realizacji dokumentu oraz prowadzenia jego monitoringu i ewaluacji przy wykorzystaniu przygotowanego zestawu wskaźników monitoringowych.

Istniejące obecnie ogromne zapotrzebowanie na myślenie i działanie strategiczne wymaga podkreślenia, że przygotowanie strategii to dopiero część teoretyczna procesu, którą należy uzupełnić praktyką i działaniem, czyli wdrożeniem dokumentu. Za jego skuteczność odpowiedzialni są lokalni politycy, działacze, przedstawiciele instytucji gminnych współpracujący z administracją rządową i samorządową szczebla ponadgminnego, a także z przedstawicielami sektora prywatnego (tzw. „drugiego sektora”) oraz sektora ekonomii społecznej i solidarnej (tzw. „trzeciego sektora”). Tylko bowiem skoordynowana współpraca, wola i determinacja w przeznaczaniu i pozyskiwaniu środków finansowych przełoży się na skuteczność realizacji strategii.

I. UWARUNKOWANIA TWORZENIA STRATEGII

1. PODSTAWY PRAWNE

Obowiązek opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Włodawa na lata 2023-2030 wynika z art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, który w ramach zadań własnych gminy przewiduje „opracowanie i realizację gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka”.

Do aktów prawnych regulujących treść strategii oraz wpływających na jej realizację należą również m.in.:

- ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym,
- ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi,
- ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- ustawa z 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych,
- ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów,
- ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii,
- ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
- ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym,
- ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
- ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci,
- ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych,
- ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych,

- ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych,
- ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej,
- ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego,
- ustawa z dnia 8 grudnia 2006 r. o finansowym wsparciu tworzenia lokali socjalnych, mieszkań chronionych, noclegowni i domów dla bezdomnych,
- ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego,
- ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych,
- ustawa z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny,
- ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”,
- ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej,
- ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty,
- ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe,
- ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa.

2. UWARUNKOWANIA STRATEGICZNE I PROGRAMOWE

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Włodawa na lata 2023-2030 pozostaje w zgodności z dokumentami strategicznymi i programowymi, które opracowano na szczeblu globalnym, europejskim, krajowym i samorządowym. Należą do nich:

- Przekształcamy nasz świat: Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030,
- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju,
- Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności,
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030,
- Umowa Partnerstwa na lata 2021-2027,
- Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027, polityka publiczna z perspektywą do roku 2030,

- Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej,
- Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2021-2030,
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Włodawskim na lata 2022-2031,
- Strategia Rozwoju Gminy Włodawa na lata 2018-2026.

Przekształcamy nasz świat: Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju jest przyjętym przez Organizację Narodów Zjednoczonych programem działań, definiującym model zrównoważonego rozwoju na poziomie globalnym. Zgodnie z Agendą 2030 współczesny wysiłek modernizacyjny powinien koncentrować się na wyeliminowaniu ubóstwa we wszystkich jego przejawach przy równoczesnej realizacji szeregu celów gospodarczych, społecznych i środowiskowych.

Dokument obejmuje 17 celów zrównoważonego rozwoju oraz powiązanych z nimi 169 zadań. Cele te są następujące: 1. wyeliminować ubóstwo we wszystkich jego formach na całym świecie, 2. Wyeliminować głód, osiągnąć bezpieczeństwo żywnościowe i lepsze odżywianie oraz promować zrównoważone rolnictwo, 3. Zapewnić wszystkim ludziom w każdym wieku zdrowe życie oraz promować dobrobyt, 4. Zapewnić wszystkim edukację wysokiej jakości oraz promować uczenie się przez całe życie, 5. Osiągnąć równość płci oraz wzmocnić pozycję kobiet i dziewcząt, 6. Zapewnić wszystkim ludziom dostęp do wody i warunków sanitarnych poprzez zrównoważoną gospodarkę zasobami wodnymi, 7. Zapewnić wszystkim dostęp do stabilnej, zrównoważonej i nowoczesnej energii po przystępnej cenie, 8. Promować stabilny, zrównoważony i inkluzywny wzrost gospodarczy, pełne i produktywne zatrudnienie oraz godną pracę dla wszystkich ludzi, 9. Budować stabilną infrastrukturę, promować zrównoważone uprzemysłowienie oraz wspierać innowacyjność, 10. Zmniejszyć nierówności w krajach i między krajami, 11. Uczynić miasta i osiedla ludzkie bezpiecznymi, stabilnymi, zrównoważonymi oraz sprzyjającymi włączeniu społecznemu, 12. Zapewnić wzorce zrównoważonej konsumpcji i produkcji, 13. Podjąć pilne działania w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom, 14. Chronić oceany, morza i zasoby morskie oraz wykorzystywać je w sposób zrównoważony, 15. Chronić, przywrócić oraz promować zrównoważone użytkowanie ekosystemów lądowych, zrównoważone gospodarowanie lasami, zwalczać pustynnienie,

powstrzymać i odwracać proces degradacji gleby oraz powstrzymać utratę różnorodności biologicznej, 16. Promować pokojowe i inkluzywne społeczeństwa, zapewnić wszystkim ludziom dostęp do wymiaru sprawiedliwości oraz budować na wszystkich szczeblach skuteczne i odpowiedzialne instytucje, sprzyjające włączeniu społecznemu, 17. Wzmocnić środki wdrażania i ożywić globalne partnerstwo na rzecz zrównoważonego rozwoju.

Polska perspektywa działań na rzecz Agendy 2030 została sformułowana w **Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju**, która stanowi instrument elastycznego zarządzania głównymi procesami rozwojowymi kraju, wskazując cele i niezbędne działania, instrumenty realizacyjne i kluczowe projekty zapewniające jej wdrożenie. Dokument ustala także system koordynacji, wyznaczając role poszczególnym podmiotom publicznym oraz sposoby współpracy ze światem biznesu, nauki i społeczeństwem.

Strategia przedstawia nowy model rozwoju, tj. rozwój odpowiedzialny, czyli taki, który budując siłę konkurencyjną z wykorzystaniem nowych czynników wzrostu, zapewnia udział i korzyści wszystkim grupom społecznym zamieszkującym różne miejsca naszego kraju. Jednocześnie w nowym modelu potrzeby obecnego pokolenia będą realizowane bez umniejszania szans przyszłych pokoleń.

Głównym celem wszystkich działań i przedsięwzięć przewidzianych w dokumencie jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym. Oczekiwanym efektem realizacji strategii będzie zwiększenie zamożności Polaków oraz zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności jest dokumentem określającym główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno-gospodarczego kraju oraz kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju, obejmującym okres co najmniej 15 lat.

Celem głównym dokumentu Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności jest poprawa jakości życia Polaków. Osiągnięcie tego celu uzależniono od podjęcia działań w trzech obszarach strategicznych:

konkurencyjności i innowacyjności (modernizacji), równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski (dyfuzji) oraz efektywności i sprawności państwa. W każdym z tych obszarów strategicznych zostały określone strategiczne cele rozwojowe, które uzupełniono sprecyzowanymi kierunkami interwencji.

Do celów rozwojowych zaliczono następujące cele: 1. Wspieranie prorozwojowej alokacji zasobów w gospodarce, stworzenie warunków dla wzrostu oszczędności oraz podaży pracy i innowacji, 2. Zmniejszenie długu publicznego i kontrola deficytu w cyklu koniunkturalnym, 3. Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki, 4. Wzrost wydajności i konkurencyjności gospodarki, 5. Stworzenie Polski Cyfrowej, 6. Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state”, 7. Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrona i poprawa stanu środowiska, 8. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych, 9. Zwiększenie dostępności terytorialnej Polski poprzez utworzenie zrównoważonego, spójnego i przyjaznego użytkownikom systemu transportowego, 10. Stworzenie sprawnego państwa jako modelu działania administracji publicznej, 11. Wzrost społecznego kapitału rozwoju.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 jest podstawowym dokumentem strategicznym polityki regionalnej państwa w perspektywie do 2030 roku, w którym odzwierciedlenie znajdują określone w filarze „rozwój społecznie i terytorialnie zrównoważony” postanowienia Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju.

Strategia jest punktem odniesienia dla Umowy Partnerstwa na lata 2021-2027, będąc zbiorem wspólnych wartości, zasad współpracy rządu i samorządów oraz partnerów społeczno-gospodarczych na rzecz rozwoju kraju i województw. Dokument określa systemowe ramy prowadzenia polityki regionalnej, zarówno przez rząd wobec regionów, jak i wewnątrzregionalne. Kładzie nacisk na zrównoważony rozwój całego kraju, czyli zmniejszanie dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego różnych obszarów, głównie miejskich i wiejskich. W strategii przewidziano skuteczniejszą identyfikację potrzeb rozwojowych wszystkich obszarów kraju, a także efektywniejsze rozpoznanie zasobów jakimi dysponują, wskazanie wyzwań i barier rozwojowych. Takie podejście ma się przełożyć na lepsze dopasowanie narzędzi interwencji

(np. programów) do możliwości i potencjałów rozwojowych poszczególnych obszarów kraju.

Jednym z celów dokumentu jest zapewnienie większej spójności rozwojowej Polski przez wsparcie obszarów słabszych gospodarczo; wskazano w nim obszary strategicznej interwencji, które otrzymają szczególne wsparcie (tj. obszary zagrożone trwałą marginalizacją, miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze, Śląsk i tereny Polski wschodniej).

Strategia wspiera konkurencyjność regionów i zakłada kontynuację działań zmierzających do podniesienia jakości kapitału ludzkiego i społecznego oraz rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności. Istotny nacisk położono w niej również na rozwijanie kompetencji administracji publicznej w zakresie prowadzenia skutecznej polityki rozwoju, w szczególności na terenach o niskim potencjale rozwojowym, a zwłaszcza wspierania powiązań pomiędzy lokalnym i regionalnym sektorem publicznym a światem biznesu i nauki. W tym kontekście zakładając zwiększenie roli i odpowiedzialności samorządów lokalnych jako podmiotów decydujących o polityce rozwoju w skali lokalnej, stworzono w dokumencie warunki do większego angażowania się samorządów gminnych i powiatowych w realizację wspólnych projektów i we współpracę ponad granicami administracyjnymi.

Umowa Partnerstwa na lata 2021-2027 określa strategię wykorzystania funduszy europejskich w ramach polityk unijnych: polityki spójności i wspólnej polityki rybołówstwa w Polsce w latach 2021-2027. Budżet dla Polski wynosi 76 mld euro.

Polityka spójności na lata 2021-2027 ma obejmować następujące fundusze: Fundusz Spójności (FS), Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejski Fundusz Społeczny+ (EFS+) i Fundusz Sprawiedliwej Transformacji (FST). Około 60% funduszy z polityki spójności przekazanych zostanie do programów krajowych, m.in. z obszaru infrastruktury i środowiska, badań i wsparcia innowacyjności, rozwoju cyfrowego. Pozostałe 40% otrzymają programy regionalne w poszczególnych województwach.

Umowa Partnerstwa zakłada kontynuację realizacji dotychczasowych programów krajowych, szesnastu programów regionalnych oraz programów współpracy transgranicznej i transnarodowej.

Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027, polityka publiczna z perspektywą do roku 2030 jest dokumentem, który określa ramy strategiczne dla działań służących dalszemu ograniczaniu ubóstwa, rozwijaniu usług społecznych oraz wspieraniu integracji społecznej.

Głównym celem przyjętej polityki publicznej jest redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne.

Określone w dokumencie priorytety i działania koncentrują się na następujących obszarach: przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży, przeciwdziałanie bezdomności, rozwijanie usług społecznych dla osób z niepełnosprawnościami, osób starszych i innych osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, wspieranie osób i rodzin poprzez działania instytucji pomocy społecznej oraz działania podmiotów ekonomii społecznej oraz wspieranie integracji cudzoziemców poprzez rozwój usług społecznych dla migrantów oraz ich integracji na rynku pracy.

Dokument ustanawiając ramy strategiczne tak dla działań ogólnokrajowych, jak i regionalnych, umożliwia planowanie i realizację przedsięwzięć w obszarze przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu, finansowanych zarówno ze środków krajowych, jak i z funduszy europejskich, przewidzianych w perspektywie finansowej na lata 2021-2027.

Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej ma na celu wzmocnienie procesów dotyczących zwiększania spójności i solidarności społecznej, a także rozwoju lokalnego i społeczno-gospodarczego, w szczególności w wymiarze wspólnot lokalnych i samorządowych. Dokument wyznacza kluczowe kierunki interwencji publicznej mające służyć kształtowaniu jak najlepszych warunków dla rozwoju ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych.

W programie przedstawiono przede wszystkim plany i działania realizowane przez administrację rządową na szczeblu krajowym oraz kompleksową strukturę systemu wsparcia ekonomii społecznej na poziomie regionalnym, z uwzględnieniem roli innych przedstawicieli sektora administracji rządowej, a także jednostek samorządu terytorialnego i sektora ekonomii społecznej i solidarnej.

Działania przewidziane w dokumencie ujęto w czterech obszarach tematycznych: 1. Solidarna wspólnota lokalna (obejmuje działania dotyczące współpracy podmiotów ekonomii społecznej z administracją publiczną, a w szczególności samorządową), 2. Solidarny rynek pracy (zawiera działania dotyczące reintegracji społecznej i zawodowej realizowanej przez różne podmioty ekonomii społecznej oraz określające warunki niezbędne do uzyskania statusu przedsiębiorstwa społecznego i najważniejsze instrumenty wsparcia zatrudnienia w tych podmiotach), 3. Konkurencyjna przedsiębiorczość społeczna (obejmuje działania, dzięki którym podmioty ekonomii społecznej będą mogły efektywniej konkurować z innymi przedsiębiorcami i wzmacniać swoją samodzielność), 4. Solidarne społeczeństwo (zawiera działania edukacyjne i promujące ekonomię społeczną).

Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2021-2030 jest dokumentem wyznaczającym kierunki polityki społecznej w regionie w 7 obszarach: 1. Bezrobocie i bierność zawodowa. Ubóstwo i dziedziczenie biedy, 2. Starzejące się społeczeństwo, 3. Wsparcie dziecka i rodziny, 4. Wsparcie osób z niepełnosprawnościami, 5. Zdrowie psychiczne, 6. Rozwój społeczności lokalnej, 7. Ekonomia społeczna i solidarna.

Do celów operacyjnych zaliczono: zmniejszenie liczby osób długotrwale bezrobotnych, biernych zawodowo i zagrożonych ubóstwem i dziedziczeniem biedy oraz poprawę systemu ich wsparcia, skuteczną aktywizację osób bezrobotnych, biernych zawodowo, w szczególności długotrwale bezrobotnych i bez doświadczenia zawodowego, wzrost poziomu współpracy pomiędzy instytucjami publicznymi i niepublicznymi, konsolidację oferty pomocowej dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym z powodu bezrobocia, bierności zawodowej, ubóstwa i dziedziczenia biedy, wzmocnienie potencjału rodzin poprzez upowszechnianie wzorów pozytywnego rodzicielstwa, poprawę funkcjonowania rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych poprzez zwiększenie dostępności różnych form wsparcia, skoordynowany system gwarantujący zmianę struktury pieczy zastępczej w kierunku jej deinstytucjonalizacji, profesjonalizację działań kadry pracującej w obszarze wspierania rodziny i systemie pieczy zastępczej, poprawę trwałości i stabilności funkcjonowania organizacji pozarządowych w województwie, wzmocnienie i rozwój współpracy administracji publicznej z sektorem pozarządowym w województwie

lubelskim, wzrost aktywności mieszkańców województwa w działaniach obywatelskich oraz wzrost postaw prospołecznych, upowszechnianie i promocję przedsiębiorczości społecznej, tworzenie wspólnoty lokalnej przyjaznej ekonomii społecznej i solidarnej oraz konkurencyjnej przedsiębiorczości społecznej, a także aktywizację społeczną i zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w jednostkach reintegracyjnych.

Za ważne uznano również kształtowanie pozytywnego wizerunku osób starszych i starości w społeczeństwie oraz wzmocnienie integracji międzypokoleniowej, kształtowanie pozytywnego wizerunku osób starszych i starości w społeczeństwie oraz wzmocnienie integracji międzypokoleniowej, zapewnienie kompleksowego i wysokiego poziomu usług społecznych oraz opieki zdrowotnej skierowanych do osób starszych, rozwój systemu opieki oraz ułatwienie dostępu do usług wzmacniających samodzielność osób starszych nie mogących samodzielnie funkcjonować w środowisku, zapewnienie bezpieczeństwa i zapobieganie dyskryminacji i przemocy wobec osób starszych, profilaktykę niepełnosprawności, przeciwdziałanie oraz łagodzenie jej skutków, skuteczne działania instytucji i organizacji pozarządowych na rzecz osób z niepełnosprawnościami, poprawę dostępności i jakości edukacji dla ww. osób, zwiększenie ich aktywności zawodowej, współpracę i wspieranie organizacji pozarządowych w działaniach na rzecz osób z niepełnosprawnościami, wzrost poziomu wiedzy/świadomości społecznej na temat zdrowia psychicznego, poprawę dostępności i jakości usług w ramach oparcia społecznego dla osób doświadczających kryzysu psychicznego oraz ułatwianie dostępu do kompleksowych form opieki zdrowotnej (w tym centra zdrowia psychicznego).

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Włodawskim na lata 2022-2031 jest dokumentem, w którym na podstawie diagnozy społecznej w powiecie wyznaczono cele służące rozwiązywaniu występujących na jego terenie problemów.

Przykładowe działania zakładają: wsparcie tworzenia miejsc pracy dla osób z niepełnosprawnościami, realizację programów i projektów na rzecz aktywizacji zawodowej ww. osób, przegląd i sukcesywną likwidację barier funkcjonalnych w budynkach użyteczności publicznej, organizację wydarzeń i działań edukacyjnych w celu przełamania stereotypów i włączania osób z niepełnosprawnością w życie społeczne, wspieranie tworzenia i działalności

klubów seniora oraz innych placówek wsparcia dziennego dla seniorów, organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych oraz specjalistycznych usług opiekuńczych, utworzenie centrum opiekuńczo-mieszkalnego dla osób z niepełnosprawnością, wsparcie dla deinstytucjonalizacji opieki nad osobami starszymi i osobami niepełnosprawnymi (m.in. poprzez realizację działań na rzecz utworzenia środowiskowych domów samopomocy, mieszkań chronionych, rodzinnych domów pomocy, domów dziennego pobytu), działalność gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych oraz zespołów interdyscyplinarnych, wsparcie specjalistyczne dla osób doświadczających przemocy, rozwój działań profilaktycznych w zakresie uzależnień, realizację programów profilaktyki zdrowotnej (m.in. wczesnego wykrywania nowotworów), edukację prozdrowotną wśród mieszkańców, wsparcie rozwoju rodzinnych form pieczy zastępczej i procesu usamodzielniania wychowanków opuszczających pieczę zastępczą, podnoszenie kwalifikacji kadr pomocy społecznej, koordynację działań różnych instytucji szczebla powiatowego i gminnego, prowadzenie pracy socjalnej i realizowanie projektów na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej osób bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych, realizowanie projektów i działań wspierających rozwój przedsiębiorczości, udzielanie wsparcia osobom bezrobotnym w podejmowaniu działalności gospodarczej, wsparcie tworzenia nowych podmiotów ekonomii społecznej oraz rozwoju i zwiększaniu zatrudnienia istniejących zlecanie usług społecznych podmiotom ekonomii społecznej, zlecanie zadań publicznych organizacjom pozarządowym oraz podmiotom ekonomii społecznej, wsparcie merytoryczne dla organizacji pozarządowych, tworzenie bazy organizacji pozarządowych, organizowanie imprez integrujących mieszkańców, wspieranie inicjatyw na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i naturalnego powiatu, rozbudowę oferty spędzania czasu wolnego dla dzieci i dorosłych (m.in. poprzez organizację zajęć i warsztatów kulturalnych oraz zajęć sportowych) oraz zwiększenie dostępności do infrastruktury sportowej i rekreacyjnej.

Strategia Rozwoju Gminy Włodawa na lata 2018-2026 jest najważniejszym dokumentem planistycznym gminy, wyznaczającym kierunki jej rozwoju.

Do kierunków działań istotnych z punktu widzenia niniejszego dokumentu zaliczono m.in.: pomoc dzieciom i młodzieży zagrożonym wykluczeniem

społecznym, aktywizację osób bezrobotnych, upowszechnianie wolontariatu, promowanie aktywności i wspieranie rozwoju organizacji pozarządowych, promowanie form współdziałania w zakresie opieki nad osobami starszymi oraz niepełnosprawnymi, działania na rzecz integracji społeczności lokalnej, promocję aktywności kobiet w życiu zawodowym i społecznym, usuwanie barier architektonicznych utrudniających funkcjonowanie osobom z niepełnosprawnością oraz rodzicom z dziećmi, wsparcie dla osób dotkniętych przemocą, tworzenie centrów integracji społecznej, stworzenie gminnego programu aktywizacji osób starszych, tworzenie warunków do powstawania lokalnych inicjatyw edukacyjnych, podnoszących kwalifikacje lokalnej społeczności, wspieranie i promocję badań profilaktycznych, rozwój ochrony zdrowia w placówkach edukacyjnych, promocję, kształtowanie i pobudzanie świadomości mieszkańców w zakresie zdrowego stylu życia i odżywiania, propagowanie i wspieranie inicjatyw wykorzystujących infrastrukturę rekreacyjno-sportową w celu wypracowania zachowań prozdrowotnych, profilaktykę zdrowotną i programy profilaktyczne, profilaktykę i przeciwdziałanie uzależnieniom, przeciwdziałanie pogłębianiu się zjawisk patologicznych, poprawę dostępności wysokiej jakości usług medycznych o charakterze ogólnym i specjalistycznym (np. rozszerzenie oferty konsultacji medycznych i badań specjalistycznych), kształtowanie, pobudzanie świadomości oraz wsparcie osób wykluczonych społecznie.

Za ważne uznano również kierunki działań służące wspieraniu rozwoju przedsiębiorczości i poprawie sytuacji na lokalnym rynku pracy, podnoszeniu atrakcyjności inwestycyjnej gminy, restrukturyzacji rolnictwa oraz zwiększania opłacalności, racjonalizacji, specjalizacji i integracji produkcji rolnej, aktywizacji i promocji pozarolniczych form działalności gospodarczej, tworzeniu korzystnych warunków do rozwoju funkcji turystycznych w tym agroturystyki i ekoturystyki, wdrożeniu nowoczesnego i efektywnego systemu promocji gminy, podwyższeniu poziomu edukacji, zwiększeniu kompetencji zawodowych i upowszechnianiu uczenia się przez całe życie, zapewnieniu wysokiej jakości usług kulturalnych i edukacyjnych poprzez modernizację i wyposażenie placówek oświatowych i kultury, zwiększeniu tożsamości lokalnej poprzez ofertę kulturalną i aktywne spędzanie wolnego czasu, wzrostowi poziomu bezpieczeństwa publicznego, wsparciu oddolnego rozwoju gminy Włodawa poprzez współpracę z organizacjami pozarządowymi oraz współpracę w ramach członkostwa w Lokalnej Grupie

Działania Stowarzyszenia „Poleska Dolina Bugu”, realizację zadań Funduszu Sołeckiego w zakresie realizacji celów sołectwa w celu poprawy życia mieszkańców, wzrostu wiedzy i wymiany doświadczeń ze społecznościami z innych regionów kraju i zagranicy oraz rozwojowi współpracy ponadnarodowej i transgranicznej, w tym realizacji wspólnych projektów.

II. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY

Gmina Włodawa jest gminą wiejską, położoną w województwie lubelskim, w powiecie włodawskim. Składa się z dwóch części (północnej i południowej), przedzielonych obszarem miasta Włodawy, stanowiącego odrębną jednostkę administracyjną. W obrębie powiatu włodawskiego sąsiaduje również z gminami Hanna, Hańsk, Wola Uhruska i Wiryki. Od wschodu gmina graniczy z Białorusią (z obwodem brzeskim) oraz Ukrainą (z obwodem wołyńskim).

Gmina zajmuje powierzchnię 243,75 km², co stanowi 19,4% powierzchni powiatu. W jej skład wchodzi 16 sołectw: Korolówka, Korolówka-Kolonia, Korolówka-Osada, Krasówka, Luta, Okuninka, Orchówek, Różanka, Sobibór, Sobibór-Stacja, Stawki, Suszno, Szuminka, Wołczyń, Żłobek, Żuków. Siedziba władz gminy znajduje się we Włodawie.

Obszar gminy położony jest na Polesiu Lubelskim. Północna jej część leży na Garbie Włodawskim, z kolei południowa we wschodniej części Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego. Krajobraz gminy jest równinny, mocno zalesiony, z licznymi jeziorami, porozcinany rzekami Bug, Włodawka i Tarasienka. W obrębie gminy leży Sobiborski Park Krajobrazowy z licznymi rezerwatami przyrody (rezerwat przyrody „Jezioro Orchowe”, rezerwat przyrody „Magazyn”, częściowo rezerwat przyrody „Żółwiowe Błota”, częściowo rezerwat przyrody „Trzy Jeziora”).

Miasto Włodawa, będące siedzibą gminy, położone jest w odległości ok. 50 km od Chełma, 75 km od Białej Podlaskiej i 95 km od Lublina. Przez teren gminy przebiegają 2 drogi wojewódzkie: nr 812 relacji Krasnystaw – Biała Podlaska i nr 816 – trasa nadbużańska łącząca przejścia graniczne Zosin, Dorohusk, Sławatycze i Terespol. Przez leżące pośrodku miasto Włodawa prowadzi droga krajowa nr 82 z Włodawy do Lublina. Sieć komunikacyjną gminy uzupełniają drogi powiatowe i gminne – długość gminnych dróg publicznych wynosi 132,94 km, w tym dróg utwardzonych – 18,43 km.

III. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ W GMINIE.

OBSZARY PROBLEMOWE

1. UBÓSTWO I WYKLUCZENIE SPOŁECZNE

Ubóstwo odnosi się do osób, rodzin lub grup, których zasoby – materialne, kulturowe i społeczne są ograniczone w stopniu wykluczającym je z normalnego sposobu życia w kraju, w którym mieszkają. Wyróżnia się dwie postaci ubóstwa: absolutne i relatywne. Ubóstwo absolutne definiowane jest jako niemożność zaspokojenia potrzeb uznawanych za podstawowe, natomiast ubóstwo relatywne jest przedstawiane jako forma nadmiernej nierówności społecznej.

Wykluczenie jest sytuacją oznaczającą niemożność uczestnictwa w życiu społecznym na jego wielu płaszczyznach – w życiu gospodarczym, politycznym i kulturowym poprzez brak dostępu do zasobów, dóbr i instytucji lub ograniczenie praw. Wykluczenie dotyka i może dotyczyć m.in. osoby w kryzysie bezdomności, starsze, samotne, z niepełnosprawnościami, w konflikcie z prawem, naruszające normy społeczne, ubogie, o ograniczonym dostępie do informacji.

Działania przeciwdziałające ubóstwu i wykluczeniu zawarte są m.in. w Krajowym Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027, polityka publiczna z perspektywą do roku 2030”. Głównym ich założeniem jest tworzenie dla ludzi borykających się z ubóstwem i wykluczeniem perspektyw, szans i sposobności oraz zasobów, które przywrócą im możliwości pełnego uczestnictwa w życiu społecznym.

Dla efektywnego podjęcia działań zaradczych istotne jest ustalenie źródeł problemu, a te w przypadku ubóstwa znajdują się zarówno w czynnikach ekonomicznych, jak i pozaekonomicznych. W literaturze przedmiotu przyczyny ubóstwa są podzielone na trzy grupy: osobowe, subiektywne oraz obiektywno-strukturalne. Przyczyny należące do pierwszej grupy są niezależne od jednostki i zalicza się do nich kalectwo, niepełnosprawność umysłową i fizyczną, choroby długotrwałe czy podeszły wiek. Osoby znajdujące się w tej grupie trafiły tam m.in. poprzez wady wrodzone, choroby czy w wyniku tragicznych zdarzeń losowych i nie są w stanie zapewnić sobie minimum egzystencji oraz brać swobodnego udziału w życiu społecznym. Druga grupa to obszar czynników subiektywnych, do której należą przyczyny zależne od jednostki. Zaliczamy do niej postawy i cechy charakteru osób dotkniętych przez ubóstwo, a są to m.in.: odmienny system

wartości od powszechnie obowiązującego w danej społeczności, brak zasad, niechęć do pracy, a także do nauki, nieuczciwość, niezaradność i niegospodarność, lenistwo. Grupa trzecia to przyczyny obiektywno-strukturalne – niezależne od woli jednostki czy grupy. Zalicza się do niej pomoc udzielaną przez państwo, gdyż poprzez świadczenia socjalne lub inne działania społeczeństwo może także utracić motywację do pracy i kształcenia się.

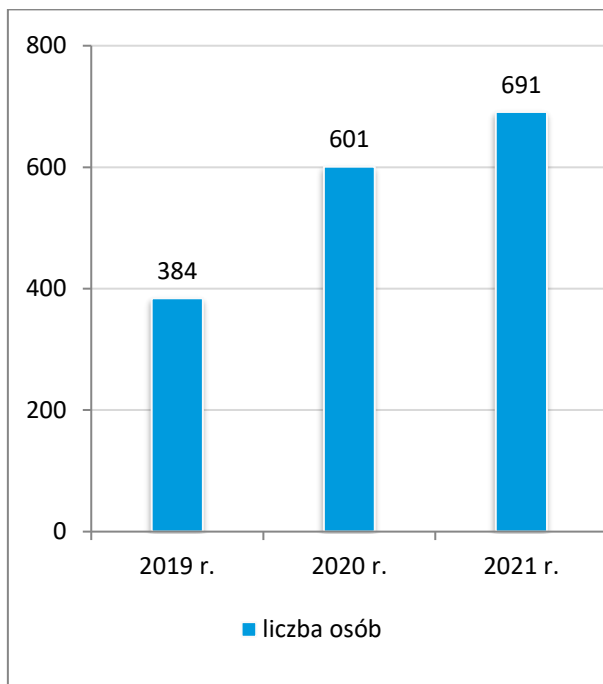
Ubóstwo i wykluczenie mogą mieć podobne przyczyny, zwykle różnorodne występujące na poziomie bliższym jednostce i rodzinie oraz odnoszące się do całych społeczeństw. Zagrożeniami są m.in.: starość, niepełnosprawność, choroby, śmierć w rodzinie, rozwód, konflikt z prawem, wychowanie się w rodzinie dysfunkcyjnej, z niskimi zasobami materialnymi i kulturowymi; dyskryminujące zachowania w miejscu pracy, zderzenie z negatywnymi stereotypami (z uwagi na płeć, pochodzenie, religię, kolor skóry)

Jak wynika z danych Głównego Urzędu Statystycznego, w 2020 r. poniżej minimum egzystencji żyło prawie 2 mln Polaków. Zasięg skrajnego ubóstwa wzrósł w 2020 r. do poziomu 5,2% z 4,2%. w 2019 r. Biorąc pod uwagę liczbę ludności Polski w 2019 i 2020 r., wspomniane wskaźniki przekładają się na wzrost liczby osób objętych skrajnym ubóstwem o około 377 tys. W grupie wiekowej 0-17 lat, której liczebność w 2020 r. wyniosła 6.954.000, liczba osób objętych skrajnym ubóstwem była równa 410.286 (wskaźnik 5,9%). Populacja Polaków w wieku 18-64 lata wyniosła 22.771.000 – wśród nich ubóstwo skrajne dotyczyło 1.161.321 osób (wskaźnik 5,1%). Liczba ludności po 65. roku życia wyniosła 7.120.000, co przełożyło się na 313.280 seniorów żyjących w skrajnym ubóstwie (wskaźnik 4,4%). Z uwagi na obecną sytuację geopolityczną i spodziewaną recesję można przypuszczać, że wzrośnie zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej.

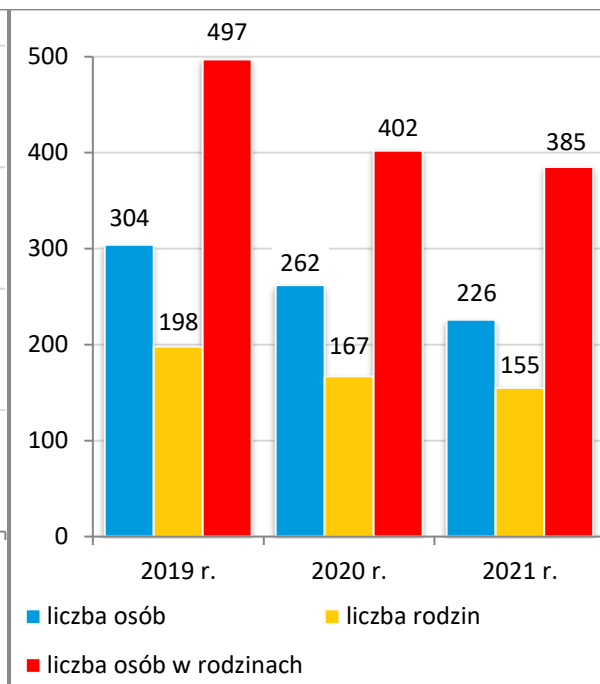
W gminie Włodawa liczba osób, którym udzielono pomocy i wsparcia w latach 2019-2021, zwiększała się z roku na rok (z 384 w 2019 r. do 691 w 2021 r.). Jednocześnie stale spadała liczba osób w rodzinach, którym przyznano świadczenie (z 497 w 2019 r. do 385 2021 r.), świadczenia pieniężne (z 324 w 2019 r. do 289 w 2021 r.) i niepieniężne (z 252 w 2019 r. do 161 w 2021 r.). Systematycznie zmniejszała się również liczba osób w rodzinach, z którymi przeprowadzono wywiad środowiskowy (234 w 2019 r., 167 w 2020 r., 164 w 2021 r.).

Poniższe wykresy przedstawiają dane szczegółowe na temat korzystających z pomocy społecznej w gminie.

Wykres 1. Osoby w gminie, którym w latach 2019-2021 udzielono pomocy i wsparcia

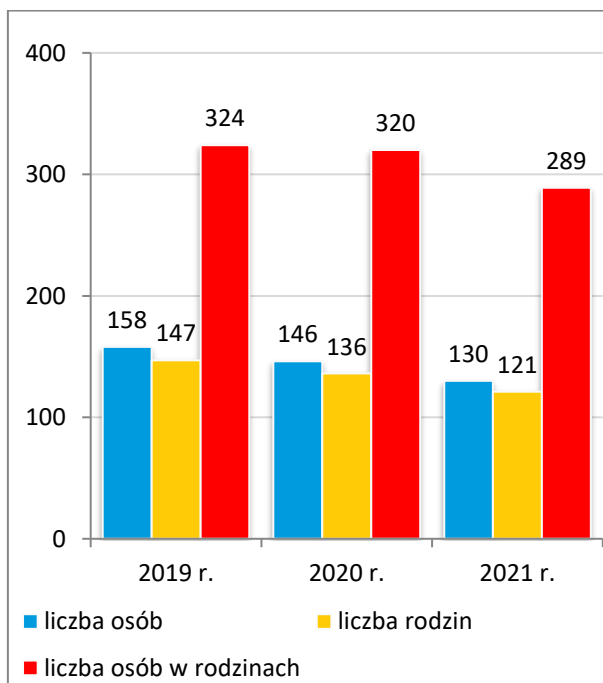


Wykres 2. Osoby i rodziny w gminie, którym w latach 2019-2021 przyznano świadczenie

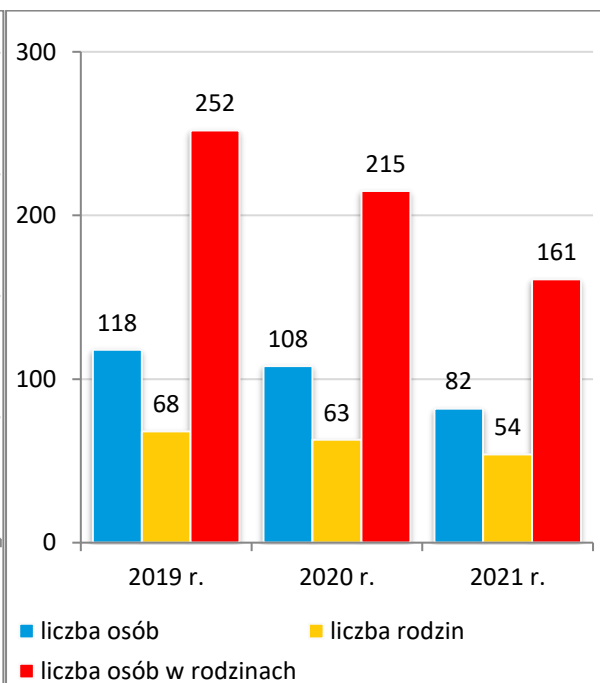


Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie.

Wykres 3. Osoby i rodziny w gminie, którym w latach 2019-2021 przyznano świadczenie pieniężne



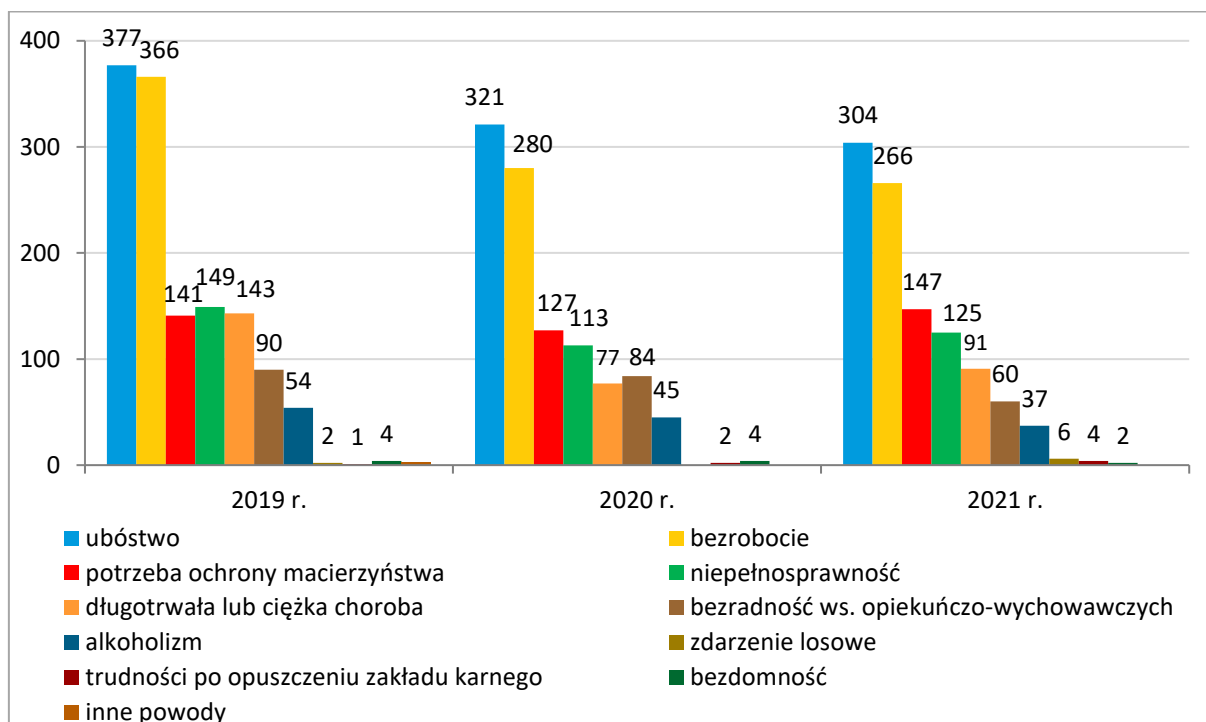
Wykres 4. Osoby i rodziny w gminie, którym w latach 2019-2021 przyznano świadczenie niepieniężne



Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie.

Wśród mieszkańców gminy korzystających ze wsparcia GOPS-u w latach 2019-2021 najliczniejsze grupy stanowiły rodziny dotknięte ubóstwem, bezrobociem, a także wymagające ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, dotknięte niepełnosprawnością oraz długotrwałą lub ciężką chorobą. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższy wykres.

Wykres 5. Powody przyznawania pomocy społecznej w gminie w latach 2019-2021 (liczba osób w rodzinach)



Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie.

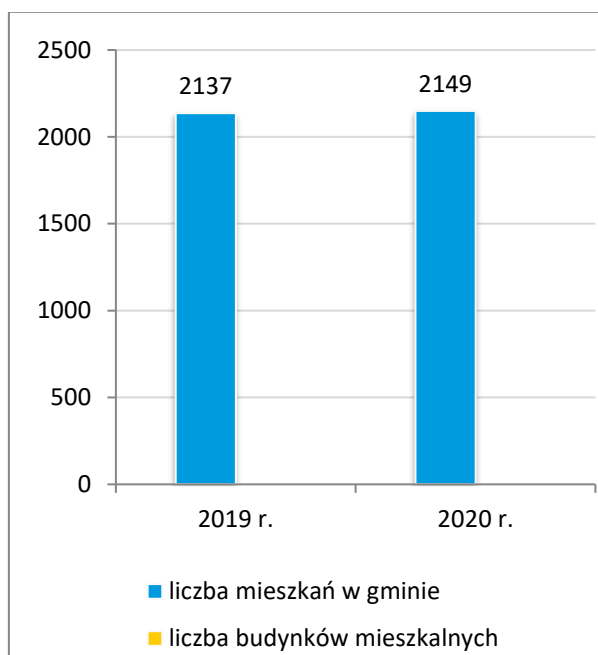
W latach 2019-2021 stale zmniejszała się liczba osób w rodzinach objętych pomocą społeczną z głównych powodów przyznawania świadczeń, tj. ubóstwa (z 377 w 2019 r. do 304 w 2021 r.) i bezrobocia (z 366 w 2019 r. do 266 w 2021 r.). Po spadku w 2020 r., rok później wzrosła liczba odbiorców wsparcia wymagających ochrony macierzyństwa lub wielodzietności macierzyństwa (141 w 2019 r., 127 w 2020 r., 147 w 2021 r.), dotkniętych niepełnosprawnością (149 w 2019 r., 113 w 2020 r., 125 w 2021 r.) oraz długotrwałą lub ciężką chorobą (143 w 2019 r., 77 w 2020 r., 91 w 2021 r.). Jednocześnie stale spadała liczba osób w rodzinach objętych pomocą społeczną w związku z bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego (z 90 w 2019 r. do 60 w 2021 r.) oraz alkoholizmem (z 54 w 2019 r. do 37 w 2021 r.).

Według badań Głównego Urzędu Statystycznego, w 2021 r. 20% Polaków żyło poniżej relatywnej granicy ubóstwa; znaczna większość z nich to osoby starsze i rodziny wielodzietne. Skala ta sprawia, że wiele rodzin nie jest w stanie samodzielnie zabezpieczyć swoich potrzeb mieszkaniowych na odpowiednim poziomie – Polska ma jeden z najniższych wskaźników liczby mieszkań na 1.000 mieszkańców (392) wśród krajów Unii Europejskiej. Z danych Eurostatu wynika z kolei, że na każdego mieszkańca Polski przypada 1,2 pokoju – to jeden z najgorszych wyników wśród krajów Wspólnoty. Blisko 37% Polaków mieszka w przeludnionych mieszkaniach.

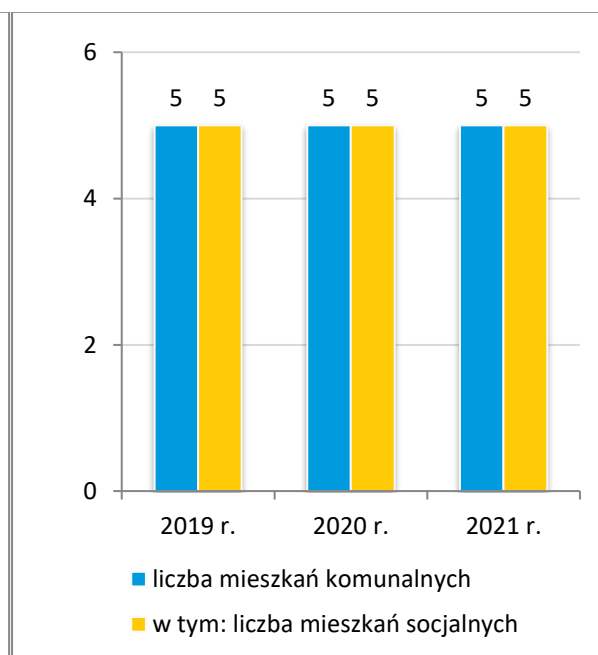
Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w 2020 r. liczba mieszkań w gminie zwiększyła się w porównaniu z rokiem poprzednim (2.137 w 2019 r. 2.149 w 2020 r., brak danych za 2021 r.). Z kolei z informacji Urzędu Gminy Włodawa wynika, że w latach 2019-2021 liczba mieszkań komunalnych pozostających w zasobach gminy była na tym samym poziomie (5) i wszystkie pełniły funkcje mieszkań socjalnych.

Dane szczegółowe na temat zasobów mieszkaniowych w gminie przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 6. Mieszkania w gminie w latach 2019-2020



Wykres 7. Mieszkania pozostające w zasobach gminy w latach 2019-2021



Źródło danych: Główny Urząd Statystyczny oraz Urząd Gminy Włodawa.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w 2020 r. większość mieszkań w gminie była wyposażona w instalacje techniczno-sanitarne w postaci wodociągu, ustępu spłukiwanego, łazienki i centralnego ogrzewania. Do sieci wodociągowej podłączonych było 89,1% mieszkań, ustęp spłukiwany i łazienkę posiadało odpowiednio 78,2% i 75,8% mieszkań, a centralne ogrzewanie 68,1% mieszkań. Z kolei do sieci gazowej podłączonych było tylko 2,6% mieszkań na obszarze gminy.

Mieszkańcy gminy, którzy z uwagi na trudną sytuację materialną nie byli w stanie pokryć kosztów związanych z utrzymaniem mieszkania, otrzymywali, po spełnieniu określonych warunków, dodatki mieszkaniowe i energetyczne. Są to świadczenia pieniężne udzielane w ramach zadań własnych gminy. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1. Dodatki mieszkaniowe i energetyczne przyznane w gminie w latach 2019-2021

	2019 r.	2020 r.	2021 r.
liczba gospodarstw, którym przyznano dodatki mieszkaniowe	20	17	21
wartość przyznanych dodatków mieszkaniowych (w zł)	28.138	29.360	42.851
liczba gospodarstw, którym przyznano dodatki energetyczne	17	9	11
wartość przyznanych dodatków energetycznych (w zł)	1.948	1.368	1.615

Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie.

Problem ubóstwa i wykluczenia w szczególny sposób dotyka osoby będące w kryzysie bezdomności. Bezdomność wynika z wielu, często nakładających się na siebie przyczyn – zwykle jest to rozpad rodziny, uzależnienia, brak pracy, przemoc w rodzinie, zadłużenia i eksmisja, nierzadko zaburzenia osobowości.

Z „Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych”, które odbyło się w nocy z 13 na 14 lutego 2019 r., wynika, że w Polsce z problemem bezdomności zmaga się ok. 30,3 tys. osób – 82,1% stanowią mężczyźni, 14,6% kobiety, a pozostałe 3,3% dzieci. Zdecydowana większość z nich – 80% – przebywa w różnego rodzaju placówkach, a blisko 20% w miejscach niemieszkalnych, czyli np. w pustostanach, altanach działkowych, garażach. Ostatnie badania wykazały, że coraz częściej bezdomnością zagrożeni się młodzi ludzie opuszczający placówki instytucjonalnej pieczy zastępczej, młodzieżowe ośrodki wychowawcze oraz młodzież z rodzin defaworyzowanych.

Udzielanie schronienia, zapewnianie posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom w kryzysie bezdomności to zadanie własne gmin. Zapobieganie bezdomności wymaga aktywnego, zintegrowanego i kompleksowego działania. Wykorzystanie istniejących zasobów środowiska i tworzenie warunków do wdrażania nowych form wsparcia na rzecz osób w kryzysie bezdomności i ich integracji z otoczeniem powinno stanowić podstawowy cel prowadzonej na szczeblu lokalnym polityki społecznej.

W gminie Włodawa zjawisko bezdomności występuje, a pomoc osobom nim zagrożonym i dotkniętym świadczy Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie. Osobom w kryzysie bezdomności udzielane są świadczenia pomocy społecznej w formie zasiłków celowych, okresowych i stałych, a także są one kierowane do placówek zapewniających schronienie. Jedną z nich jest Schronisko dla bezdomnych mężczyzn Towarzystwa Pomocy im. św. Brata Alberta w Chełmie (ul. Wołyńska 69, 22-100 Chełm). Placówka zapewnia całodobowe, tymczasowe schronienie oraz usługi ukierunkowane na wzmacnianie aktywności społecznej i rozwiązanie problemu bezdomności.

W latach 2019-2020 z powodu bezdomności Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie objął wsparciem po 4 osoby, a w 2021 r. 2 osoby. W latach 2020-2021 w schronisku dla osób bezdomnych ze skierowaniem z GOPS-u przebywały odpowiednio 4 i 2 osoby. Łączne wydatki na opłacenie kosztów pobytu osób w kryzysie bezdomności w schroniskach wyniosły 17.376 zł w 2020 r. i 14.850 zł w 2021 r.

Wykluczenie komunikacyjne jest przeszkodą w realizacji konstytucyjnych praw i wolności obywatelskich, przy czym określanie potrzeb w zakresie komunikacji i zaspokajanie ich leży obecnie w gestii samorządów. Warto wyjaśnić, iż problem definiowany jako prawa i wolności obywatelskie ma bardzo przyziemny aspekt, a mianowicie są to utrudnienia w dojeździe do pracy, niemożność dotarcia do placówki służby zdrowia w razie choroby, do instytucji gminnych w razie potrzeby skorzystania z jakiejś formy pomocy, do placówek wsparcia dziennego i samopomocy (np. dziennego domu pobytu, klubu seniora, klub AA, placówek kulturalnych, jak np. biblioteka. Problem dotyczy szczególnie mieszkańców mniejszych miejscowości a nasilił się w okresie pandemii Covid-19 wobec bankructw części przewoźników i zmniejszenia liczby tras, przystanków oraz częstotliwości kursów.

Do 2019 r. w Polsce dominowały przewozy uruchamiane przez przewoźników komercyjnych. Jednostki samorządu terytorialnego nie podejmowały się organizacji przewozów o charakterze użyteczności publicznej, argumentując swoje decyzje brakiem wsparcia finansowego na uruchomienie takich przewozów. W celu zachęcenia samorządów do organizacji połączeń autobusowych, resort infrastruktury przygotował mechanizmy wsparcia finansowego, które zawarte są w ustawie z dnia 16 maja 2019 r. o Funduszu rozwoju przewozów autobusowych o charakterze użyteczności publicznej. Przepisy ustawy weszły w życie z dniem 18 lipca 2019 r. Fundusz jest pierwszym na tak dużą skalę narzędziem wsparcia finansowego jednostek samorządu terytorialnego w organizacji publicznego transportu zbiorowego, choć nie ma obecnie danych, na ile realnie przełożyło się to na likwidację wykluczenia komunikacyjnego.

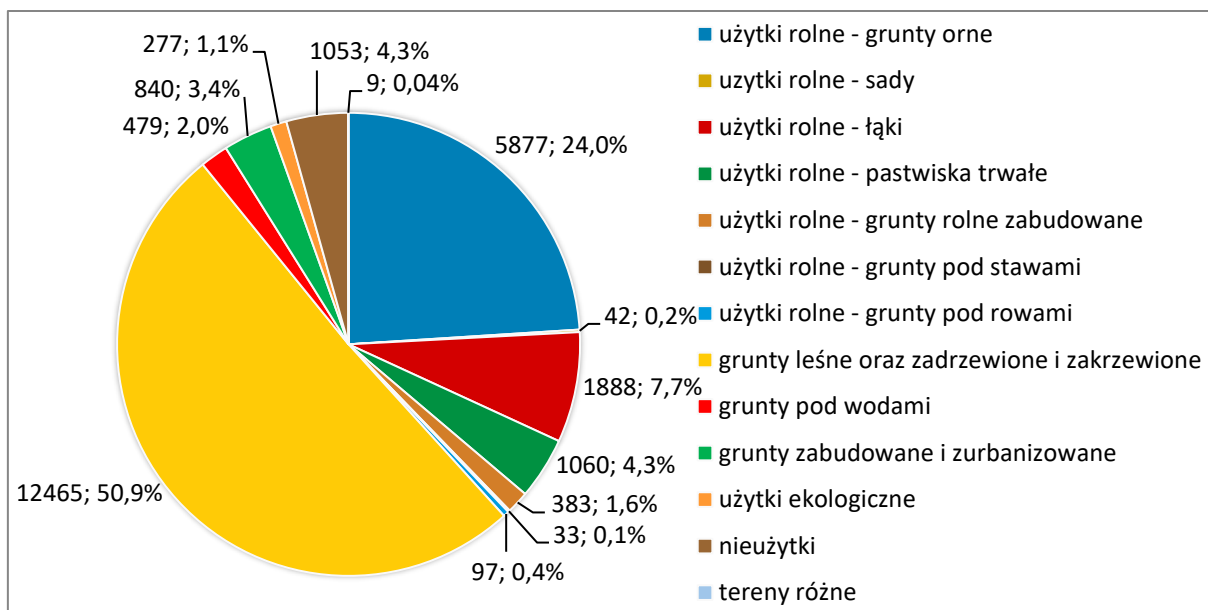
Na terenie gminy Włodawa świadczone są wyłącznie usługi komunikacji publicznej organizowane przez Starostę Włodawskiego. Ocenia się, że dobry dostęp do komunikacji publicznej mają mieszkańcy Orchówka, Suszna, Różanki, Korolówki, Sobiboru, Krasówki, Korolówki-Kolonii, Korolówki-Osady i Żukowa, natomiast z trudnościami borykają się mieszkańcy miejscowości: Wołczyń, Stawki, Luta i Żłobek.

2. POTENCJAŁ GOSPODARCZY I PROBLEM BEZROBOCIA

Gmina Włodawa jest gminą o charakterze rolniczym. W strukturze użytkowania gruntów dominują obszary leśne oraz zadrzewione i zakrzewione, które zajmują 50,9% obszaru gminy. Użytki rolne obejmują 38,2% powierzchni gminy, w tym grunty orne 24%.

W gminie występują żyzne gleby z dominującą na nich uprawą pszenicy i buraków cukrowych, a także kukurydzy i rzepaku. Z danych Powszechnego Spisu Rolnego 2020 wynika, że w gminie Włodawa znajdowało się 135 gospodarstw rolnych, z czego 134 indywidualne. Przeważały gospodarstwa duże o powierzchni 15 ha i więcej (70). Spośród gospodarstw rolnych w gminie, 129 prowadziło sprzedaż swoich produktów, natomiast 6 działało wyłącznie na własne potrzeby.

Dane szczegółowe na temat struktury użytkowania gruntów w gminie przedstawia poniższy wykres.

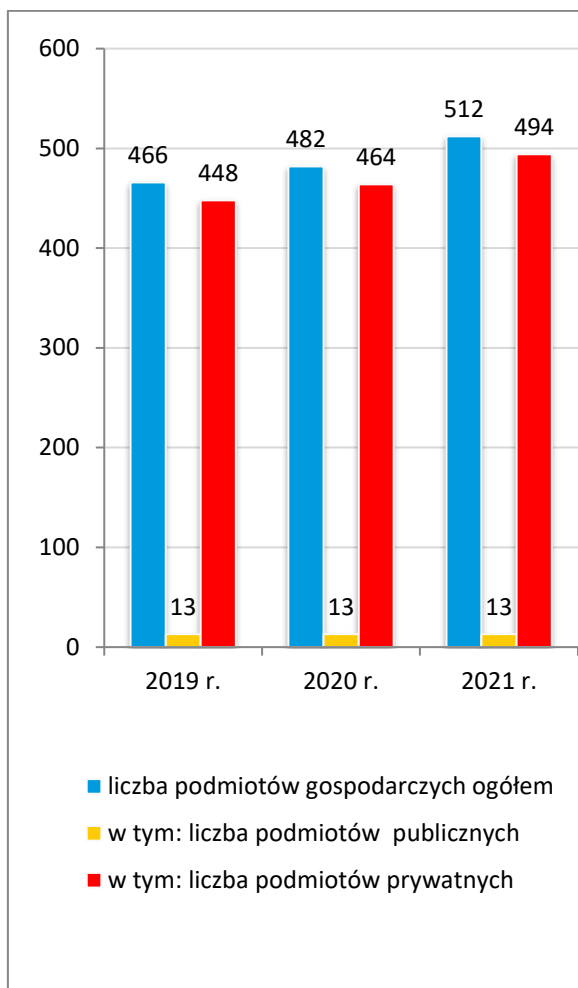
Wykres 8. Użytki rolne, lasy i grunty leśne, pozostałe grunty i nieużytki (w ha) w gminie

Źródło danych: Główny Urząd Statystyczny.

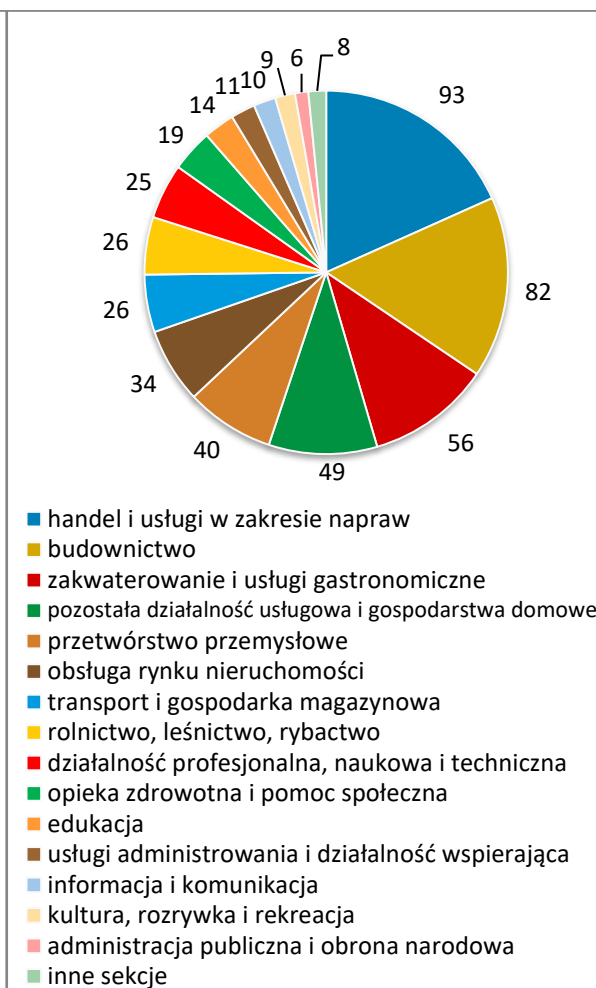
W latach 2019-2021 liczba podmiotów gospodarczych funkcjonujących w gminie zwiększała się z roku na rok (z 466 w 2019 r. do 512 w 2021 r.). Zdecydowana większość z nich znajdowała się w rękach prywatnych (448 w 2019 r., 464 w 2020 r., 494 w 2021 r.). Najwięcej podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w gminie działało w takich branżach, jak: handel i usługi w zakresie napraw (93 podmioty), budownictwo (82) oraz zakwaterowanie i usługi gastronomiczne (56).

Dane szczegółowe na temat podmiotów gospodarczych funkcjonujących w gminie przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 9. Podmioty gospodarcze w gminie w latach 2019-2021



Wykres 10. Podmioty gospodarcze w gminie w poszczególnych sekcjach Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) w 2021 r.



Źródło danych: Główny Urząd Statystyczny.

Gmina Włodawa charakteryzuje się niższym rozwojem gospodarczym i słabszą atrakcyjnością inwestycyjną – obrazem tego jest niekorzystna sytuacja w sferze podmiotów gospodarczych oraz niższy poziom przedsiębiorczości wśród mieszkańców. Mimo tego rolnictwo może być istotnym źródłem zatrudnienia oraz utrzymania dla dużej części ludności. Sprzyjające warunki naturalne stwarzają duże możliwości wytwarzania wysokiej jakości żywności, żywności funkcjonalnej oraz rozwoju gospodarstw ekologicznych, które przyczyniać się mogą do rozwoju bazy usług turystycznych związanych z walorami przyrodniczymi gminy. Znaczącą gałęzią gospodarczą gminy jest turystyka, która może wpłynąć pozytywnie na poprawę sytuacji gospodarczej gminy.

Do szans dla rozwoju gospodarczego gminy zalicza się: działania w kierunku aktywizowania lokalnej społeczności, tworzenie zachęty do rozwoju przedsiębiorczości poprzez prowadzenie doradztwa w zakresie zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej, organizowanie kursów przekwalifikujących, świadczenie doradztwa zawodowego, dostosowanie systemu edukacji do potrzeb lokalnego rynku pracy, wykorzystywanie nowoczesnych form szkoleniowych (np. e-learningu), wspieranie w efektywnym wykorzystywaniu środków unijnych przez lokalnych przedsiębiorców (działania w tym zakresie powinny być podejmowane przy współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy we Włodawie oraz z Lokalną Grupą Działania), wzmocnienie sektora ekonomii społecznej i solidarnej oraz działań prowadzonych przez Lokalną Grupę Działania, podejmowanie działań wspierających procesy restrukturyzacji gospodarstw rolnych oraz zwiększenie ich opłacalności, racjonalizacji, specjalizacji oraz integracji produkcji rolnej poprzez wspieranie rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego oraz tworzenie punktów sprzedaży detalicznej i hurtowej produktów rolnych, wspieranie inicjatyw w zakresie współpracy rolników, wspieranie rozwoju rolnictwa ekologicznego, promocję agroturystyki jako nowej formy działalności gospodarczej, wspieranie lub kreowanie inicjatyw prowadzących do rozwijania turystyki, wspólnej ofert turystycznej także z gminami sąsiednimi, innymi regionami oraz w obszarze transgranicznym.

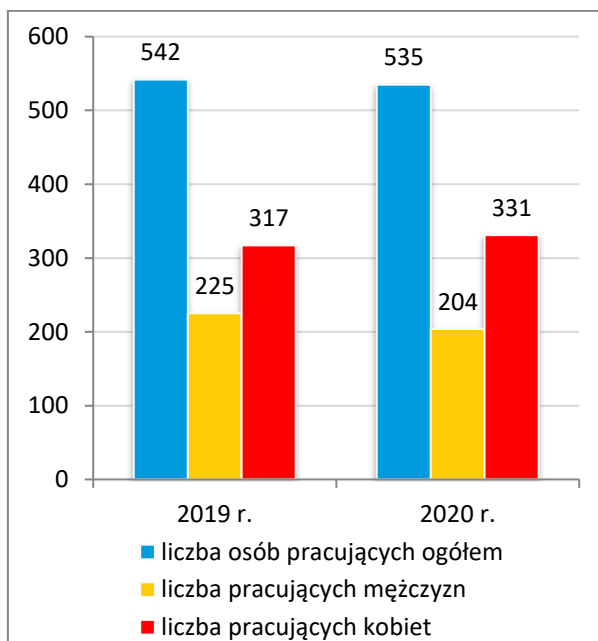
Szacuje się, że liczba miejsc pracy w gminie nie jest wystarczająca. Mieszkańcy podejmują zatrudnienie także poza jej terenem, głównie we Włodawie. Do największych pracodawców w gminie należą: gminne placówki oświatowe (Szkoły Podstawowe w Orchówku, Różance i Żukowie), Dom Pomocy Społecznej w Różance, Przedsiębiorstwo Metalowe – Wisberg w Susznie, Usługi Transportowe Tomasz Bajuk w Susznie, tartak Z.P.U.H. „Skóra” w Różance oraz Ośrodek wypoczynkowy Eko Różanka Sp. z o.o. w Różance. Na terenie gminy działa także wiele podmiotów sezonowych świadczących usługi noclegowe i gastronomiczne.

Sytuacja gospodarcza w gminie wpływa na kondycję lokalnego rynku pracy. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w 2020 r. zmniejszyła się, w stosunku do roku poprzedniego, liczba posiadających zatrudnienie mieszkańców gminy (z 542 w 2019 r. do 535 w 2020 r.; brak danych za 2021 r.). Wzrosła natomiast liczba osób pracujących na 1.000 mieszkańców w wieku produkcyjnym (ze 145,5 w 2019 r. do 147 w 2020 r.).

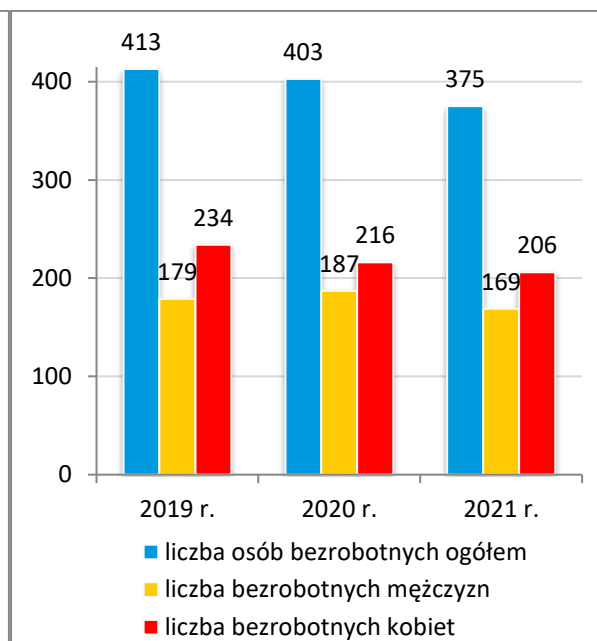
W latach 2019-2021 liczba osób bezrobotnych w gminie stale zmniejszała się (z 413 w 2019 r. do 375 w 2021 r.). Wśród osób pozostających bez pracy większość stanowiły kobiety (234 w 2019 r., 216 w 2020 r., 206 w 2021 r.). Udział osób bezrobotnych w ogóle mieszkańców gminy będących w wieku produkcyjnym był dość wysoki (po 11,1% w latach 2019-2020 i 10,4% w 2021 r.).

Dane szczegółowe na temat pracujących i bezrobotnych mieszkańców gminy przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 11. Mieszkańcy gminy posiadający zatrudnienie w latach 2019-2020*



Wykres 12. Bezrobotni w gminie według płci w latach 2019-2021



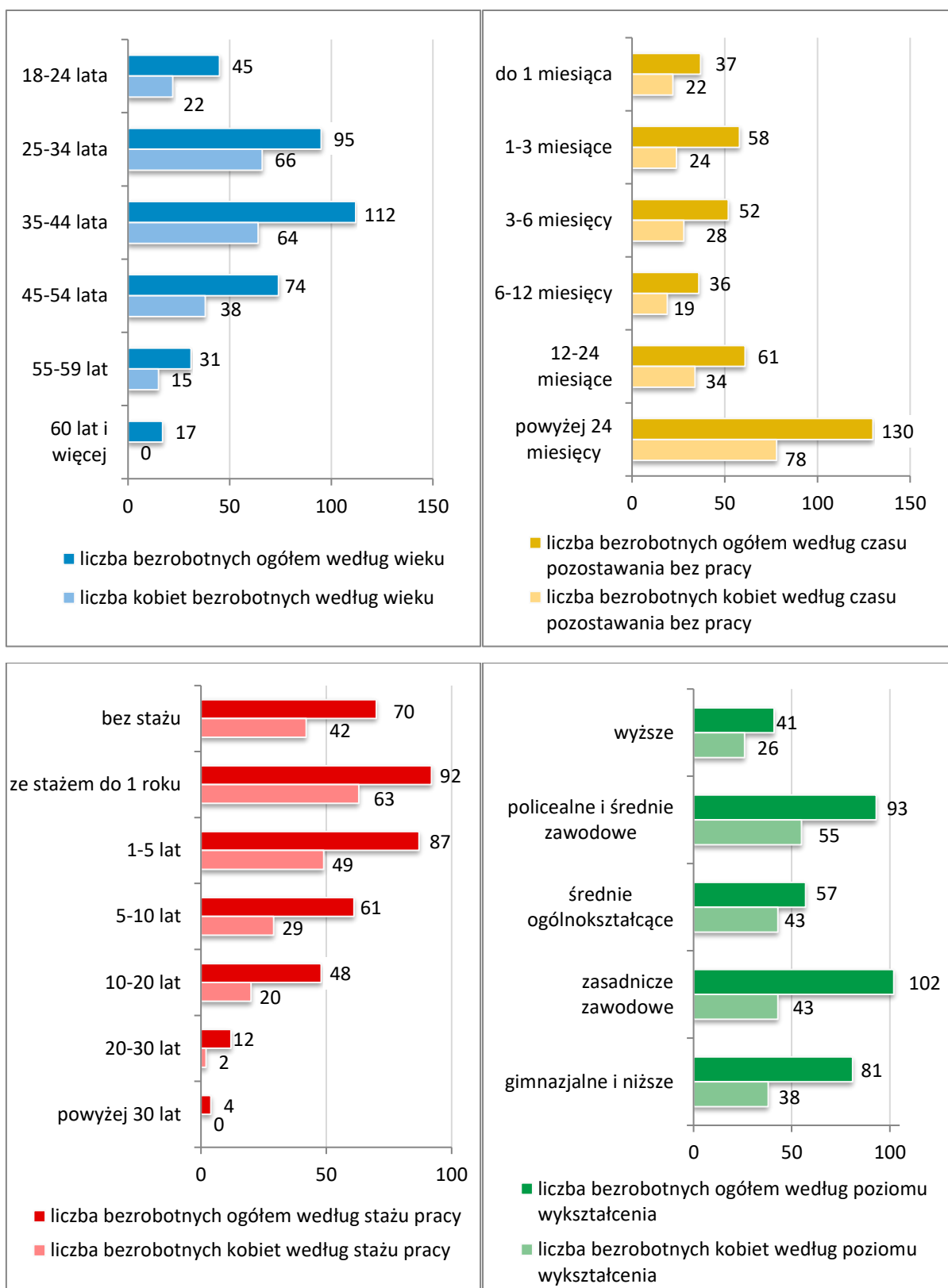
Źródło danych: Główny Urząd Statystyczny.

*bez pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach, bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

Na koniec 2021 r. wśród bezrobotnych w gminie największe grupy stanowiły osoby w wieku 35-44 lata (112 osób, w tym 64 kobiety), osoby pozostające bez zatrudnienia długotrwale, powyżej 24 miesięcy (130 osób, w tym 78 kobiet), osoby z krótkim stażem pracy – do 1 roku (92 osoby w tym 63 kobiety) a także osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (102 osoby w tym 43 kobiety).

Dane szczegółowe uwzględniające podział bezrobotnych w gminie według wieku, czasu pozostawania bez pracy, stażu pracy i poziomu wykształcenia przedstawiają poniższe wykresy.

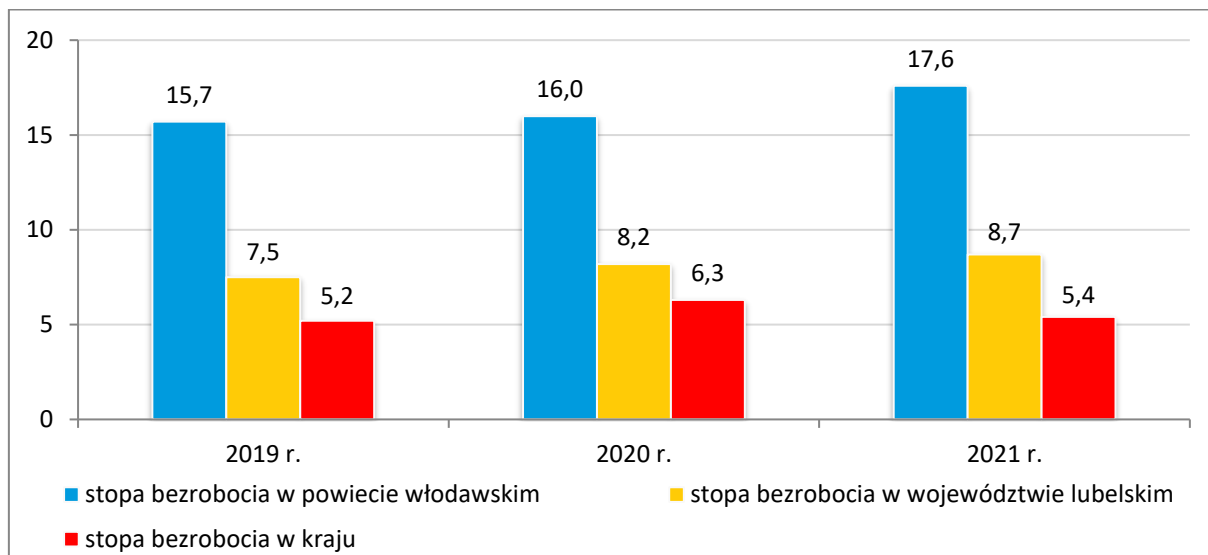
Wykresy 13-16. Bezrobotni w gminie na koniec 2021 r. według wieku, czasu pozostawania bez pracy, stażu pracy oraz poziomu wykształcenia



Źródło danych: Powiatowy Urząd Pracy we Włodawie.

W latach 2019-2021 stopa bezrobocia w powiecie włodawskim rosła z roku na rok i była znacznie wyższa niż w województwie lubelskim i kraju. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższy wykres.

Wykres 17. Stopa bezrobocia w powiecie włodawskim, w województwie lubelskim i w kraju w latach 2019-2021 (w %)



Źródło danych: Główny Urząd Statystyczny.

Analizując dobre i bardzo dobre informacje o malejących wskaźnikach bezrobocia w całym kraju warto zwrócić uwagę, iż o rzeczywistej kondycji rynku pracy świadczy stan zatrudnienia i bierności zawodowej. Bierni zawodowo to osoby, które nie miały zatrudnienia, nie szukały go i nie były gotowe do podjęcia żadnej zawodowej aktywności.

Powodów bierności zawodowej jest kilka, przy czym ekonomiści i eksperci najczęściej wymieniają wyższe świadczenia socjalne jako element, który wiele osób zdolnych do podjęcia pracy zniechęca do jakiegokolwiek aktywności; obniżenie wieku emerytalnego, które zdezaktywowało dużą grupę osób oraz przyczyny kulturowe – w Polsce dla znacznej grupy obywateli praca nie jest wartością, pracują tylko ci, którzy muszą, by przeżyć.

Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) w 2021 r. wykazało, że biernych zawodowo w Polsce było ponad 13 mln obywateli (przy ok. 17 mln aktywnych), w tym ponad 1/3 jest w wieku produkcyjnym.

Poważnym problemem jawi się również zjawisko zwane NEET (ang. not in employment education or training), określające młodzież pozostającą poza sferą zatrudnienia i edukacji, czyli tych, którzy nie uczą się i nie pracują. Według danych

Eurostatu młodzi ludzie w wieku 20-34 lata niepracujący i nieuczący się stanowią ponad 16% swojej grupy wiekowej.

Osobnym zagadnieniem jest tzw. „szara strefa” – osoby pracujące bez rejestracji, często za granicą. Według szacunków Głównego Urzędu Statystycznego, w szarej strefie pracuje ok. 900 tys. osób, czyli ponad 5% aktywnych zawodowo. Możliwe jednak, że jest to liczba mocno niedoszacowana.

3. PRZEZWYCIĘŻANIE TRUDNYCH SYTUACJI ŻYCIOWYCH I WSPIERANIE RODZIN

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężania trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Instytucja ta wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka (art. 2 pkt 1 i art. 3 pkt 1 ustawy o pomocy społecznej). Wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych to z kolei zespół planowych działań mających na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania tych funkcji (art. 2 pkt 1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej).

W gminie Włodawa zadania z zakresu pomocy społecznej i wspierania rodziny wykonuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie. Podejmuje on działania m.in. na podstawie następujących przepisów prawa: ustawa o pomocy społecznej, ustawa o świadczeniach rodzinnych, ustawa o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, ustawa o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, ustawa o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów, ustawa o Karcie Dużej Rodziny, ustawa o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci i ustawa o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”, ustawa o dodatkach mieszkaniowych oraz ustawa – Prawo energetyczne.

W 2021 r. kadrę GOPS-u stanowiło 14 osób, w tym kierownik i 3 pracowników socjalnych, główna księgowa, pracownicy ds. administracyjno-organizacyjnych, świadczeń rodzinnych, świadczeń z funduszu alimentacyjnego i świadczeń wychowawczych oraz opiekunki i pomoc biurowa.

W analizowanym roku Ośrodek spełniał wynikający z art. 110 ust. 11-12 ustawy o pomocy społecznej obowiązek zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy 1 pracownika socjalnego na 2 tysiące mieszkańców lub 50 rodzin na 1 pracownika socjalnego, nie mniej niż 3 pracowników.

Wszyscy pracownicy Ośrodka posiadali odpowiednie kwalifikacje zawodowe – 8 pracowników posiadało wykształcenie wyższe, specjalizację I i II stopnia w zawodzie pracownika socjalnego posiadał 1 pracownik socjalny, a kierownik specjalizację z organizacji pomocy społecznej.

Dane szczegółowe na temat stanu zatrudnienia w GOPS-ie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2. Kadra GOPS-u w 2021 r.

	liczba osób
kadra kierownicza	1
pracownicy socjalni	3
pracownicy wykonujący usługi opiekuńcze	4
pozostali pracownicy	6

Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie.

W latach 2020-2021 wydatki na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej i innych obszarów polityki społecznej w gminie były wyższe niż w 2019 r. (9.253.688 zł w 2019 r., 10.147.408 zł w 2020 r., 10.256.024 zł w 2021 r.). Wpływ na to miał głównie wzrost wysokości środków finansowych wydatkowanych na realizację świadczeń wychowawczych oraz opłacenie pobytu mieszkańców gminy w domach pomocy społecznej. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 3. Wydatki na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej i innych obszarów polityki społecznej w gminie w latach 2019-2021

rozdziały	wysokość wydatków (w zł)		
	w 2019 r.	w 2020 r.	w 2021 r.
ogółem	9.253.688	10.147.408	10.256.024
w tym w budżecie GOPS-u	9.002.990	10.012.210	10.252.974
ochrona zdrowia			
przeciwdziałanie narkomanii	18.967	9.230	10.097
przeciwdziałanie alkoholizmowi	153.029	122.968	88.508
pomoc społeczna			
domy pomocy społecznej	280.865	301.146	346.884
przeciwdziałanie przemocy w rodzinie	700	1.452	1.212
składki na ubezpieczenia zdrowotne	14.572	15.709	13.635

zasiłki okresowe, celowe i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe	225.030	215.352	198.528
dodatki mieszkaniowe	29.733	29.360	42.851
zasiłki stałe	186.914	193.660	165.932
Ośrodek Pomocy Społecznej	797.930	853.106	943.467
usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze	1.260	0	17.775
pomoc w zakresie dożywiania	56.647	44.100	45.000
usuwanie skutków klęsk żywiołowych	0	0	0
pozostała działalność	17.264	18.923	20.998
rodzina			
świadczenie wychowawcze	4.682.585	5.613.504	5.572.038
świadczenia rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego	2.423.420	2.389.152	2.642.788
wspieranie rodziny	219.530	206.790	18.095
rodziny zastępcze	684	3.197	8.163
działalność placówek opiekuńczo-wychowawczych	47.586	51.582	34.765
składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia rodzinne	18.370	21.665	31.119
edukacyjna opieka wychowawcza			
pomoc materialna dla uczniów	78.602	56.512	54.169

Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie.

Świadczenia pomocy społecznej udzielane przez GOPS mają głównie charakter pieniężny, niepieniężny i usługowy. Dane szczegółowe w tym zakresie za lata 2019-2021 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 4. Formy świadczeń pomocy społecznej udzielonych w gminie przez GOPS w latach 2019-2021

formy świadczeń	liczba osób, którym przyznano świadczenie			kwota świadczeń			
	2019 r.	2020 r.	2021 r.	2019 r.	2020 r.	2021 r.	
pieniężne	zasiłek stały	41	33	28	186.370	193.016	165.954
	zasiłek okresowy	112	94	87	199.096	192.361	172.180
	zasiłek celowy	40	80	58	14.950	35.065	28.368

niepieniężne	posiłek	130	100	76	45.819	14.174	22.129
	schronienie	3	4	2	18.050	17.376	14.850
	ubranie	0	0	0	0	0	0
	sprawienie pogrzebu	1	0	0	1.200	0	0
	odpłatność gminy za pobyt w domu pomocy społecznej	12	8	8	280.865	186.816	215.840
usługi	usługi opiekuńcze	15	17	18	111.895	129.879	100.328
	specjalistyczne usługi opiekuńcze	1	1	0	7.985	6.635	0
	specjalistyczne usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi	1	0	2	1.172	0	17.775
	poradnictwo specjalistyczne	8*	0*	0*	X	X	X
	praca socjalna	196*	191*	259*	X	X	X
	interwencja kryzysowa	2*	0*	0*	X	X	X
	kontrakt socjalny	7	6	5	X	X	X
	projekt socjalny	0	0	0	X	X	X

*liczba rodzin

Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie.

Spośród świadczeń pieniężnych najczęściej udzielaną formą pomocy w latach 2019-2021 był zasiłek okresowy. Zasiłek ten przysługuje w szczególności ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, a także gdy istnieje możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego. W analizowanym okresie liczba osób objętych zasiłkiem okresowym zmniejszała się z roku na rok (ze 112 w 2019 r. do 87 w 2021 r.). Najczęstszą przyczyną udzielania pomocy w formie zasiłku okresowego w gminie było ubóstwo i bezrobocie.

Dominujący rodzaj pomocy niepieniężnej stanowił z kolei posiłek, który był wsparciem udzielanym głównie dzieciom w ramach wieloletniego programu wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Posiłek w szkole i w domu”. Program na lata 2019-2023 zakłada wsparcie finansowe gmin w udzieleniu pomocy w formie posiłku, świadczenia pieniężnego w postaci zasiłku celowego na zakup posiłku lub żywności oraz świadczenia rzeczowego w postaci produktów żywnościowych. Program „Posiłek w szkole i w domu” zapewnia pomoc zarówno osobom starszym, niepełnosprawnym, o niskich dochodach, jak i dzieciom, które

wychowują się w rodzinach znajdujących się w trudnej sytuacji. Istotnym elementem Programu jest zapewnienie dzieciom i młodzieży w wieku szkolnym gorącego posiłku przygotowanego w stołówce szkolnej. W ramach Programu mogą być także posiłki dowożone osobom dorosłym, w tym osobom niewychodzącym z domu (np. ze względu na podeszły wiek czy niepełnosprawność), niebędącym w stanie przygotować sobie codziennie gorącego posiłku. W latach 2019-2021 liczba osób objętych posiłkiem zmniejszała się z roku na rok (ze 130 w 2019 r. do 76 w 2021 r.).

W latach 2019-2021 Ośrodek realizował także współfinansowany z Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD) Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014-2020, który umożliwił pozyskanie żywności z rezerw Unii Europejskiej. Z tej formy pomocy skorzystało 945 osób w 2019 r., 856 osób w 2020 r. i 744 osoby w 2021 r.

Ważną formą wsparcia niepieniężnego było także pokrywanie kosztów pobytu mieszkańców gminy w domach pomocy społecznej. Ich liczba w latach 2020-2021 była niższa niż w 2019 r. (12 w 2019 r., po 8 osób w latach 2020-2021).

Wśród usług kluczową rolę odgrywała praca socjalna mająca na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych i tworzenie warunków sprzyjających temu celowi. Praca socjalna świadczona była przez starszego specjalistę pracy socjalnej, specjalistę pracy socjalnej oraz pracownika socjalnego. W 2021 r., w porównaniu z latami 2019-2020, liczba rodzin objętych pracą socjalną znacznie wzrosła (196 w 2019 r., 191 w 2020 r., 259 w 2021 r.).

Wśród usług ważną rolę odgrywały również usługi opiekuńcze. Liczba osób nimi objętych zwiększała się z roku na rok (z 15 w 2019 r. do 18 w 2021 r.).

Realizując zadania z zakresu wspierania rodziny i rozwoju pieczy zastępczej, GOPS zapewniał pomoc asystenta rodziny dla rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz pokrywał koszty pobytu dzieci z gminy w pieczy zastępczej. W latach 2019-2021 pracował 1 asystent rodziny (w 2019 r. środki na pokrycie kosztów jego zatrudnienia pozyskano w ramach Programu „Asystent rodziny i koordynator pieczy zastępczej”, a w latach 2020-2021 w ramach Programu „Asystent rodziny”), pod którego opieką pozostawało w każdym roku kilka rodzin (5 w 2019 r., 8 w 2020 r., 4 w 2021 r.).

W analizowanym okresie gmina ponosiła również odpłatność za pobyt dzieci z gminy w pieczy zastępczej. Ich liczba w latach 2019-2021 była na tym samym poziomie (po 10).

Dane szczegółowe na temat rodzin objętych wsparciem przez asystenta rodziny oraz dzieci z gminy w pieczy zastępczej przedstawia poniższa tabela.

Tabela 5. Rodziny objęte wsparciem asystenta rodziny oraz dzieci z gminy w pieczy zastępczej w latach 2019-2021

dzieci w pieczy zastępczej	2019 r.	2020 r.	2021 r.
liczba asystentów rodziny	1	1	1
liczba rodzin objętych wsparciem przez asystenta rodziny	5	8	4
liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej ogółem	10	10	10
liczba dzieci w rodzinie zastępczej	8	8	8
w tym: liczba dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych	2	2	2
odpłatność gminy za pobyt dzieci w pieczy zastępczej (w zł)	48.270	54.779	42.929

Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie.

W analizowanym okresie GOPS wypłacał także świadczenia wychowawcze. W latach 2019-2021 liczba rodzin i dzieci, którym przyznano świadczenie, zwiększała się z roku na rok (z odpowiednio 467 i 770 w 2019 r. do odpowiednio 626 i 1.004 w 2021 r.). Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 6. Świadczenia wychowawcze przyznane w gminie w latach 2019-2021

świadczenia wychowawcze	2019 r.	2020 r.	2021 r.
liczba dzieci, na które przyznano świadczenie	770	892	1.004
liczba rodzin, którym przyznano świadczenie	467	552	626
kwota przyznanych świadczeń (w zł)	4.621.055	5.566.142	5.523.888

Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie.

W latach 2019-2021 GOPS zajmował się przyznawaniem świadczeń rodzinnych, których ogólna liczba stale zmniejszała się (z 10.032 w 2019 r. do 8.303 w 2021 r.), podobnie jak liczba wypłaconych zasiłków rodzinnych i dodatków do zasiłków (z 7.232 w 2019 r. do 5.421 w 2021 r.). Uwagę zwraca stały wzrost liczby przyznanych świadczeń pielęgnacyjnych (z 252 w 2019 r. do 445 w 2021 r.).

Dane szczegółowe na temat przyznanych w gminie świadczeń rodzinnych przedstawia poniższa tabela.

Tabela 7. Świadczenia rodzinne przyznane w gminie w latach 2019-2021

	2019 r.	2020 r.	2021 r.
zasiłki rodzinne i dodatki do zasiłków rodzinnych			
liczba świadczeń	7.232	6.273	5.421
zasiłek pielęgnacyjny			
liczba świadczeń	2.061	2.050	2.145
świadczenia pielęgnacyjne			
liczba świadczeń	252	271	445
specjalny zasiłek opiekuńczy			
liczba świadczeń	224	168	94
jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka			
liczba świadczeń	47	24	29
świadczenie rodzicielskie			
liczba świadczeń	216	205	169
ogółem			
liczba świadczeń	10.032	8.991	8.303
zasiłek dla opiekuna			
liczba świadczeń	104	86	61
jednorazowe świadczenie w wysokości 4.000 zł			
liczba świadczeń	0	0	0

Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie.

W latach 2019-2020 Ośrodek przyznawał także zasiłek dla opiekunów osób z niepełnosprawnością. Przysługuje on osobom, które utraciły prawo do świadczenia pielęgnacyjnego z dniem 1 lipca 2013 roku w związku z wygaśnięciem z mocy prawa (na podstawie art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 7 grudnia 2012 roku o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2012 r., poz. 1548) decyzji przyznającej prawo do świadczenia pielęgnacyjnego. W latach 2019-2021 GOPS wypłacił odpowiednio 104, 86 i 61 zasiłków dla opiekuna na łączną kwotę odpowiednio 63.740, 53.031 i 37.820 zł.

W latach 2019-2021 Ośrodek nie przyznawał jednorazowego świadczenia z tytułu urodzenia dziecka, u którego zdiagnozowano ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą jego życiu, które powstały w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu. Świadczenie to przyznawane jest w oparciu o art. 10 ustawy z dnia 4 listopada 2016 roku o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”, wynosi 4.000 zł i jest finansowane z dotacji celowej z budżetu państwa.

Kolejną formę pomocy udzielanej przez GOPS stanowiły świadczenia z funduszu alimentacyjnego, które służą wsparciu osób znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej w przypadku bezskuteczności egzekucji zasądzonych świadczeń alimentacyjnych. W 2021 r. liczba rodzin, którym przyznano tę pomoc, była niższa niż w latach 2019-2020 (27 w 2019 r., 28 w 2020 r., 20 w 2021 r.), a liczba wypłaconych świadczeń zmniejszyła się z roku na rok (z 493 w 2019 r. do 390 w 2021 r.). Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 8. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przyznane w gminie w latach 2019-2021

	2019 r.	2020 r.	2021 r.
liczba rodzin, którym przyznano świadczenie	27	28	20
liczba przyznanych świadczeń	493	464	390
łącznie kwota wypłaconych świadczeń (w zł)	223.370	209.762	180.670

Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie.

W latach 2019-2021 GOPS przyznawał także świadczenie „Dobry Start” – jednorazowe wsparcia dla uczniów rozpoczynających rok szkolny w wysokości 300 zł. Ośrodek wypłacił odpowiednio 681, 665 i 5 osobom tego rodzaju świadczenie na łączną kwotę odpowiednio 204.300, 200.100 i 1.500 zł.). Niska liczba przyznanych świadczeń w 2021 r. wynikała ze zmiany przepisów prawa i przekazania obsługi programu „Dobry Start” do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych). Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 9. Świadczenia „Dobry Start” przyznane w gminie w latach 2019-2021

	2019 r.	2020 r.	2021 r.
liczba osób, które skorzystały ze świadczenia	681	665	5
łącznie kwota wypłaconych świadczeń (w zł)	204.300	200.100	1.500

Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie.

Realizując zapisy ustawy o Karcie Dużej Rodziny, stanowiącej system zniżek dla rodzin wielodzietnych, w latach 2019-2021 Ośrodek zajmował się również wydawaniem Kart Dużej Rodziny. Liczba rodzin, które je otrzymały w latach 2020-2021 była niższa niż w 2019 r. (98 w 2019 r., 31 w 2020 r., 23 w 2021 r.). Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 10. Karty Dużej Rodziny przyznane w gminie w latach 2019-2021

	2019 r.	2020 r.	2021 r.
liczba przyjętych wniosków	89	29	23
liczba rodzin, które otrzymały karty	98	31	23
w tym: liczba osób w rodzinach	226	95	78
wydatki na obsługę karty (w zł)	658	277	290

Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie.

W analizowanym okresie Ośrodek, w porozumieniu z Powiatowym Urzędem Pracy we Włodawie, zajmował się organizacją prac społecznie użytecznych na terenie gminy, które są jedną z form przeciwdziałania całkowitemu wykluczeniu z rynku pracy, łagodzenia negatywnych skutków bezrobocia, aktywizacji osób bezrobotnych bez prawa do zasiłku, a korzystających z pomocy społecznej. W latach 2019-2021 wsparciem objęto odpowiednio 17, 15 i 17 osób, które wykonywały prace porządkowe i świadczyły usługi opiekuńcze. Na organizację prac wydatkowano odpowiednio 43.160, 44.200 i 44.970 zł, przy czym odpowiednio 17.264, 17.680 i 17.988 zł pochodziło z budżetu gminy Włodawa, a odpowiednio 25.896, 26.520 i 26.982 zł stanowiło refundację z urzędu pracy.

W analizowanym okresie GOPS zajmował się również kwalifikowaniem dzieci do uczestnictwa w bezpłatnych koloniach organizowanych wspólnie przez Kuratorium Oświaty w Lublinie i Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie we Włodawie. W 2019 r. na kolonie wyjechało 19 uczniów w wieku 9-15 lat, rok później – 5 uczniów w wieku 9-14 lat, a w 2021 r. 4 uczniów w wieku 11-15 lat.

Pomoc społeczna polega również na prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej. Obejmuje ona zarówno jednostki środowiskowe, jak i instytucjonalne. Na terenie gminy Włodawa, oprócz Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej działa prowadzony przez powiat włodawski Dom Pomocy Społecznej w Różance (ul. Parkowa 13, 22-200 Włodawa). Jest on przeznaczony dla osób starszych, somatycznie chorych.

Mieszkańcy gminy mają również możliwość korzystania z oferty instytucji wsparcia poza gminą, głównie znajdujących się w mieście Włodawie. Dane szczegółowe na ich temat przedstawia poniższa tabela.

Tabela 11. Instytucje udzielające wsparcia poza gminą, z oferty których mogą korzystać lub korzystają mieszkańcy gminy

nazwa i adres instytucji	zakres oferowanych usług oraz kategoria klienta
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie we Włodawie, al. Piłsudskiego 66, 22-200 Włodawa	Zakres oferowanych usług: realizacja zadań powiatu z zakresu pomocy społecznej, rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej, przeciwdziałania przemocy w rodzinie, rehabilitacji społecznej oraz organizatora rodzinnej pieczy zastępczej. Kategoria klienta: mieszkańcy powiatu
Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza we Włodawie, ul. Sztabowa 2a, 22-200 Włodawa	Zakres oferowanych usług: całodobowa placówka socjalizacyjna; zaspakajanie podstawowych potrzeb emocjonalnych dzieci, praca na rzecz powrotu dziecka do rodziny, podtrzymywanie więzi z rodzicami, troska o zdrowie i rozwój fizyczny, psychiczny i poznawczy dzieci, przygotowanie do samodzielnego życia. Kategoria klienta: dzieci i młodzież pozbawione opieki rodzicielskiej.
Świetlica środowiskowa we Włodawie, ul. Szkolna 7, 22-200 Włodawa	Zakres oferowanych usług: zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze, wsparcie psychologiczne i pedagogiczne. Kategoria klienta: dzieci i młodzież z rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi.
Powiatowy Ośrodek Wsparcia „Przystań” we Włodawie, al. Piłsudskiego 64a, 22-200 Włodawa	Zakres oferowanych usług: rehabilitacja społeczna i zawodowa, zajęcia terapeutyczne. Kategoria klienta: osoby z niepełnosprawnością intelektualną i zaburzeniami psychicznymi.
Warsztaty Terapii Zajęciowej we Włodawie, ul. Sztabowa 3, 22-200 Włodawa	Zakres oferowanych usług: rehabilitacja społeczna i zawodowa, zajęcia terapeutyczne Kategoria klienta: osoby z niepełnosprawnością intelektualną
Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. ks. J. Twardowskiego we Włodawie, ul. Partyzantów 13, 22-200 Włodawa	Zakres oferowanych usług: edukacja, wychowanie, rewalidacja, wczesne wspomaganie rozwoju, kształcenie umiejętności życiowych i społecznych. Kategoria klienta: dzieci i młodzież z niepełnosprawnością intelektualną, niesłyszące i słabosłyszące, niewidome i słabowidzące, z niepełnosprawnością ruchową, autyzmem.
Centrum Profilaktyki i Rozwoju Osobowości we Włodawie, ul. Szkolna 7, 22-200 Włodawa	Zakres oferowanych usług: zajęcia terapeutyczne. Kategoria klienta: osoby uzależnione i współuzależnione.
Punkt Konsultacyjny dla Ofiar Przemocy we Włodawie, ul. Szkolna 7, 22-200 Włodawa	Zakres oferowanych usług: porady prawne i psychologiczne. Kategoria klienta: osoby dotknięte przemocą.
Centrum Terapii Psychologii i Psychoterapii Euro-Medica we Włodawie, ul. Trębacka 3, 22-200 Włodawa	Zakres oferowanych usług: poradnictwo psychologiczne, wsparcie indywidualne i psychospołeczne. Kategoria klienta: dzieci i młodzież.

<p>Punkt charytatywny „Caritas” we Włodawie, ul. Chełmska 20, 22-200 Włodawa</p>	<p>Zakres oferowanych usług: wsparcie pedagogiczne i psychologiczne, porady. Kategoria klienta: osoby i rodziny z problemami.</p>
<p>Centrum Zdrowia Psychicznego w Parczewie, Oddział we Włodawie, al. Piłsudskiego 66, 22-200 Włodawa</p>	<p>Zakres oferowanych usług: interwencja kryzysowa, porady lekarskie, psychologiczne, świadczenia pielęgniarskie. Kategoria klienta: osoby z zaburzeniami psychicznymi i ich rodziny.</p>
<p>Dom Pomocy Społecznej „Senior” w Różance, ul. Parkowa 14, 22-200 Włodawa</p> <p>Filia Domu Pomocy Społecznej „Senior” we Włodawie, w tym: ul. Sztabowa 2, 22-200 Włodawa</p>	<p>Zakres oferowanych usług: całodobowa opieka zgodnie ze standardem określonym dla danego typu domu, w oparciu o indywidualne potrzeby jego mieszkańców. Kategoria klienta: osoby przewlekle somatycznie chore, z chorobą Alzheimera, demencją.</p>
<p>Dom Pomocy Społecznej w Matczynie, Matczyn 4, 24-200 Bełżyce</p>	<p>Zakres oferowanych usług: całodobowa opieka zgodnie ze standardem określonym dla danego typu domu, w oparciu o indywidualne potrzeby jego mieszkańców. Kategoria klienta: osoby z niepełnosprawnością intelektualną.</p>
<p>Dom Pomocy Społecznej w Surhowie, Surhów-Kolonia 3, 22-310 Surhów</p>	<p>Zakres oferowanych usług: całodobowa opieka zgodnie ze standardem określonym dla danego typu domu, w oparciu o indywidualne potrzeby jego mieszkańców. Kategoria klienta: osoby przewlekle psychicznie chore.</p>
<p>Dom Pomocy Społecznej w Konstancynie, ul. kard. S. Wyszyńskiego 6, 21-543 Konstancynów</p>	<p>Zakres oferowanych usług: całodobowa opieka zgodnie ze standardem określonym dla danego typu domu, w oparciu o indywidualne potrzeby jego mieszkańców. Kategoria klienta: osoby przewlekle psychicznie chore</p>
<p>Dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży w Lublinie, ul. Bronowicka 3, 20-301 Lublin</p>	<p>Zakres oferowanych usług: schronienie, pomoc psychologiczna, pedagogiczna i prawna. Kategoria klienta: kobiety w sytuacji kryzysowej.</p>
<p>Schronisko dla bezdomnych mężczyzn Towarzystwa Pomocy im. św. Brata Alberta w Chełmie, ul. Wołyńska 69, 22-118 Chełm</p>	<p>Zakres oferowanych usług: schronienie, wyżywienie, poradnictwo specjalistyczne. Kategoria klienta: osoby w kryzysie bezdomności i w trudnej sytuacji życiowej.</p>
<p>Dzienny Dom „Senior+” we Włodawie, ul. Sztabowa 2, 22-200 Włodawa</p>	<p>Zakres oferowanych usług: wsparcie nieaktywnych zawodowo osób w wieku 60+, umożliwienie im korzystania z aktywności ruchowej, oferty edukacyjnej, kulturalnej, rekreacyjnej oraz opiekuńczej. Kategoria klienta: osoby w wieku 60 lat i więcej.</p>

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna we Włodawie,
ul. Partyzantów 13,
22-200 Włodawa

Zakres oferowanych usług: wspomaganie wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży, pomoc psychologiczno-pedagogiczna, logopedyczna, wspieranie wychowawczej funkcji rodziny, pomoc nauczycielom w podwyższaniu efektywności procesu nauczania.

Kategoria klienta: dzieci, młodzież, pedagodzy, nauczyciele.

Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie, Starostwo Powiatowe i Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie we Włodawie, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie.

4. SYTUACJA DEMOGRAFICZNA I PROCES STARZENIA SIĘ

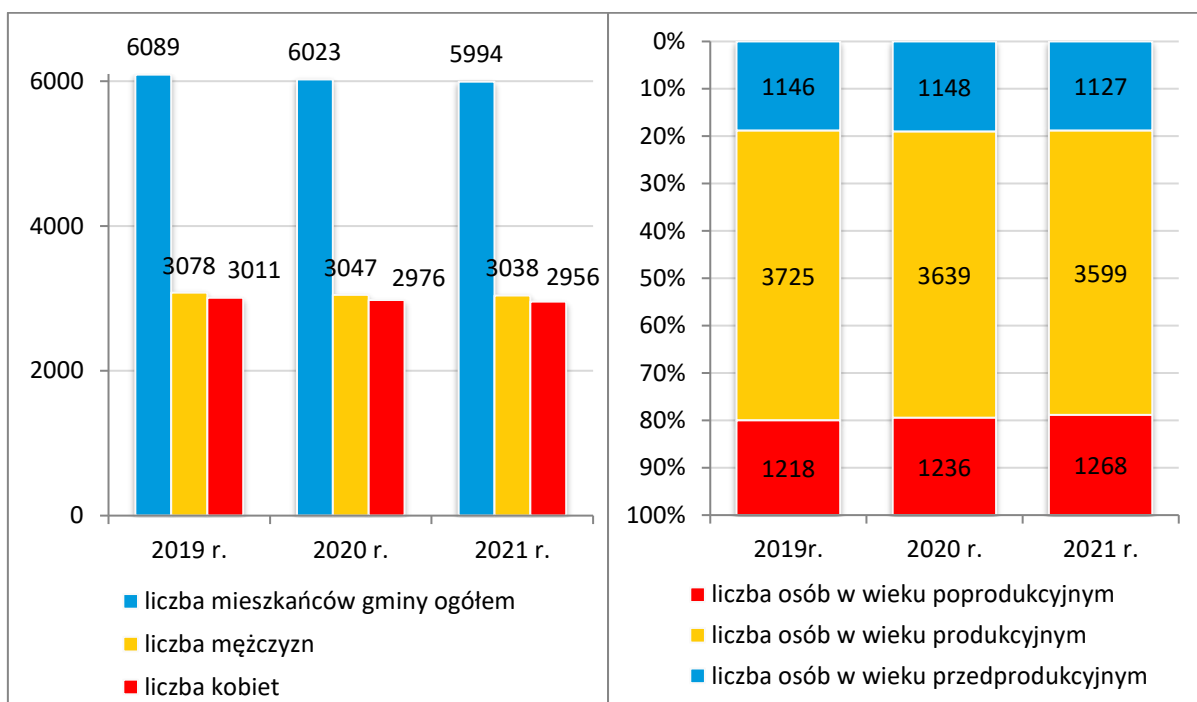
Z danych Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021 wynika, że w Polsce mieszka 38.036 tys. osób (48,3% populacji stanowią mężczyźni, a 51,7% kobiety). W ciągu dekady liczba ludności kraju zmniejszyła się o 476 tys. osób.

Liczba ludności Polski spada systematycznie od 2013 r., a demografowie prognozują, że trend spadkowy utrzyma się przez wiele następnych lat i prawdopodobne, że w 2035 r. Polska liczyć będzie już tylko ok. 36 mln mieszkańców. Jako możliwe przyczyny wskazywane są uwarunkowania ekonomiczne, demograficzne i kulturowe. Przy czym procesy nie przebiegają jednakowo dla każdego regionu.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w latach 2019-2021 liczba ludności gminy Włodawa zmniejszała się z roku na rok (z 6.089 w 2019 r. do 5.994 w 2021 r.). Na koniec kolejnych lat większość wśród mieszkańców stanowili mężczyźni.

W 2021 r., w stosunku do lat 2019-2020, spadła liczba dzieci i młodzieży, w analizowanym okresie stale zmniejszała się liczba osób w wieku produkcyjnym, rosła natomiast liczba osób starszych. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawiają poniższe wykresy.

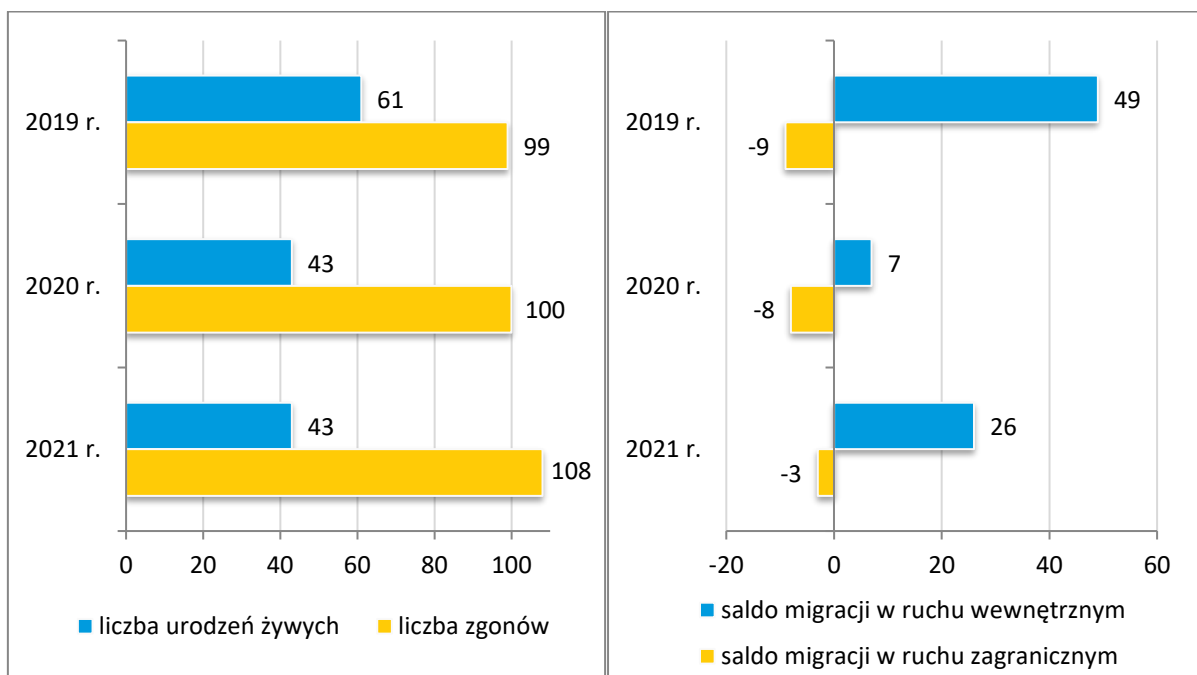
Wykresy 18-19. Ludność gminy oraz jej struktura wiekowa w latach 2019-2021



Źródło danych: Główny Urząd Statystyczny.

Poniższe wykresy przedstawiają dane szczegółowe na temat ruchu naturalnego i salda migracji mieszkańców gminy.

Wykresy 20-21. Ruch naturalny i saldo migracji ludności gminy w latach 2019-2021



Źródło danych: Główny Urząd Statystyczny.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w analizowanym okresie przyrost naturalny w gminie był ujemny i w latach 2020-2021 bardziej niekorzystny niż w 2019 r. (-37 w 2019 r., -57 w 2020 r. i -65 w 2021 r.), głównie za sprawą spadku liczby urodzeń żywych. O ile saldo migracji w 2020 r. było ujemne (-1), o tyle w 2019 i 2021 r. było ono dodatnie (40 w 2019 r., 23 w 2021 r.), a powodem tego było osiedlenie się na terenie gminy ludności z innych jednostek w kraju, głównie miasta Włodawy.

Analizując sytuację demograficzną w gminie, należy zwrócić uwagę na systematycznie rosnący udział osób starszych w populacji gminy. W latach 2019-2021 współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi stale zwiększał się (24,7 w 2019 r., 25,4 w 2020 r., 26,2 w 2021 r.), podobnie jak odsetek osób w wieku 65+ wśród ogółu mieszkańców gminy (16,8 w 2019 r., 17,1 w 2020 r., 17,6 w 2021 r.) Na tej podstawie przypuszczać należy, że gmina doświadcza postępującego procesu starzenia się społeczności lokalnej.

Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego 2021 wskazują na duże zmiany w strukturze ludności według ekonomicznych grup wieku w całym kraju. W okresie międzyspisowym zmniejszył się odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym – z 18,7% w 2011 r. do 18,4% w 2021 r., a także w wieku produkcyjnym – z 64,4% w 2011 r. do 59,3% w 2021 r. Wyraźnie zwiększył się natomiast udział ludności w wieku poprodukcyjnym – z 16,9% do 22,3%, co oznacza, że w ciągu dekady przybyło blisko 2 miliony osób w grupie wieku 60/65 lat i więcej, a tym samym już więcej niż co 5 mieszkańców Polski ma ponad 60 lat.

Mając obecnie miejsce dynamiczny proces starzenia się społeczeństw postępuje wskutek nakładania się spadku liczby urodzeń przy jednoczesnym wydłużaniu średniej długości życia. Według prognoz Głównego Urzędu Statystycznego do 2025 r. będzie wzrastał udział „młodszej” subpopulacji, tj. osób w wieku 65-79 lat, bowiem tę grupę będą sukcesywnie zasilały osoby urodzone w latach 1949-1965, a jednocześnie będzie ubywało osób w wieku 80 lat i więcej urodzonych w latach 1934-1945. Po 2025 r. znacząco wzrośnie odsetek osiemdziesięciolatków i osób starszych z uwagi na fakt, że ten wiek – w kolejnych latach – osiągną osoby urodzone w czasie powojennego boomu urodzeń. Szacuje się, że w 2040 r. osoby w zaawansowanej starości (ponad osiemdziesięcioletnie) będą stanowiły aż 36% zbiorowości osób starszych.

Systematyczne postępowanie zjawiska starzenia się wymaga podjęcia z wyprzedzeniem, działań zmierzających do stworzenia nowoczesnego systemu polityki społecznej ukierunkowanej na zaspokajanie specyficznych potrzeb osób starszych. Starzenie się i starość jawią się jednym z kluczowych problemów zarówno w aspekcie ekonomicznym i medycznym, jak i etycznym.

Postępujący proces starzenia się lokalnej społeczności staje się nowym wyzwaniem dla pomocy społecznej. Należy przy tym pamiętać, że w najbliższej perspektywie – do 2025 r. będziemy mieć do czynienia z 2. grupami seniorów – młodszą (do 79 lat) i starszą (80 lat i więcej). Istnieje więc potrzeba podjęcia działań adresowanych do obu grup – prewencyjnych, zapobiegających chorobom i niedołęstwu, umożliwiających podnoszenie jakości życia i wykorzystanie potencjału młodszych oraz opiekuńczych wobec starszych.

Mając na uwadze zróżnicowanie grupy seniorów nie można postrzegać ich potrzeb i potencjału w jednakowy sposób. W tej grupie znajdują się zarówno osoby aktywne fizycznie i społecznie, samodzielne, utrzymujące satysfakcjonujące relacje z bliskimi i przyjaciółmi; osoby samodzielne, które mają potencjał i chęć rozwoju, ale potrzebują zachęty, informacji i wskazówek do aktywnego udziału w życiu społecznym; osoby częściowo zależne, które potrzebują czasowego wsparcia i opieki, jak również osoby niesamodzielne, całkowicie zależne od pomocy innych. Planując i realizując działania na rzecz seniorów należy więc uwzględnić potrzeby każdej z tych grup.

Ocenia się, że obecnie najważniejszymi problemami dotyczącymi starszych mieszkańców gminy Włodawa są: niskie dochody, ograniczony dostęp do świadczeń zdrowotnych, w tym do opieki specjalistycznej, problemy z przemieszczaniem się (z uwagi na ograniczoną dostępność gminnej sieci komunikacji publicznej) oraz niewystarczająco rozwinięta oferta służąca aktywizacji i integracji społecznej ww. osób.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie wspiera seniorów, m.in. poprzez usługi opiekuńcze, pomoc finansową, pomoc rzeczową w postaci posiłków i kierowanie do domów pomocy społecznej. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 12. Formy świadczeń dla osób starszych (65 lat i więcej) udzielonych w gminie w latach 2019-2021

formy świadczeń	liczba osób, którym przyznano świadczenie			liczba świadczeń			kwota świadczeń		
	2019 r.	2020 r.	2021 r.	2019 r.	2020 r.	2021 r.	2019 r.	2020 r.	2021 r.
zasiłek stały	14	12	11	135	134	127	56.462	63.817	66.259
zasiłek okresowy	7	4	5	31	21	26	7.196	7.480	6.819
zasiłek celowy ze środków własnych	2	1	1	3	3	1	950	500	350
zasiłek celowy z programu	5	9	7	7	26	9	1.750	3.450	2.571
usługi opiekuńcze	12	14	16	4.600	4.960	5.008	96.303	127.505	112.174
schronienie	1	2	2	12	23	21	6.935	14.568	14.850
pomoc z powodu zdarzenia losowego	2	0	0	2	0	0	2.000	0	0

Źródło: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie.

Na terenie gminy Włodawa organizowane są przedsięwzięcia kulturalne, rozrywkowe i sportowo-rekreacyjne, w których uczestniczą lub mogą uczestniczyć seniorzy. Są to m.in.: transgraniczny festiwal „Tajemnice jezior”, Narodowe Czytanie, Nadbużański Festiwal Pieśni Maryjnej w Orchówku, „Wieczór u Zamoyskich” w Różance oraz pikniki i festyny rodzinne a także morsowanie w Okunince.

Poza Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Włodawie, na terenie gminy i poza nią działają także inne podmioty świadczące i mogące, w razie potrzeby, świadczyć wsparcie seniorom z gminy. Ich wykaz przedstawia poniższa tabela.

Tabela 13. Podmioty spoza gminy świadczące i mogące, w razie potrzeby, świadczyć wsparcie seniorom z gminy

nazwa podmiotu	zakres oferowanych usług
Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej we Włodawie – Oddział Dzienny Psychogeriatryczny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ świadczenia i programy terapeutyczne indywidualne i grupowe ▪ badania diagnostyczne ▪ działalność edukacyjno-konsultacyjna i rehabilitacyjna
Wypożyczalnia Sprzętu Rehabilitacyjnego Caritas Diecezji Siedleckiej we Włodawie	Wypożyczanie sprzętu rehabilitacyjnego
Stowarzyszenie Seniorów „Złota Jesień” we Włodawie	Integracja i aktywizacja społeczna
Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów, Oddział we Włodawie	integracja i aktywizacja społeczna
Stowarzyszenie Gospodyń Wiejskich Gminy Włodawa	Integracja i aktywizacja społeczna
Włodawskie Towarzystwo Przyjaciół Chorych „Hospicjum”	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ochrona i promocja zdrowia, w tym działalność lecznicza, w szczególności w zakresie opieki hospicyjnej i długoterminowej ▪ pomoc społeczna, w tym pomoc rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywanie ich szans życiowych ▪ działalność na rzecz osób z niepełnosprawnością
Stowarzyszenie Przyjaciół Niepełnosprawnych i Poszkodowanych we Włodawie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ integracja i aktywizacja społeczna ▪ opieka nad osobami z niepełnosprawnością
Polski Czerwony Krzyż, Oddział Rejonowy we Włodawie	Działalność charytatywna na rzecz osób z niepełnosprawnością i będących w trudnej sytuacji życiowej
Centrum Wolontariatu we Włodawie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wspieranie osób poprzez oferowanie im pomocy wolontariuszy ▪ pomoc w trudnej sytuacji życiowej ▪ wyrównywanie szans osób w trudnej sytuacji

Źródło danych: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie.

5. ZDROWIE I PROBLEM NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI

Mieszkańcy gminy Włodawa korzystają z oferty podmiotów wykonujących działalność leczniczą oraz aptek funkcjonujących na terenie miasta Włodawa. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 14. Podmioty lecznicze i apteki w mieście Włodawa

lp.	nazwa podmiotu	adres podmiotu
1.	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej – szpital	al. J. Piłsudskiego 64, 22-200 Włodawa
2.	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej – Podstawowa Opieka Zdrowotna	al. J. Piłsudskiego 64, 22-200 Włodawa
3.	Społeczny Zakład Opieki Hospicyjnej „Hospicjum”	al. J. Piłsudskiego 64, 22-200 Włodawa
4.	Stacja Ratownictwa Medycznego w Chełmie, Biuro Wezwań we Włodawie, Dział Pomocy Doraźnej	ul. Piłsudskiego 55, 22-200 Włodawa
5.	Regionalne Centrum Krwiodawstwa i Krwiolecznictwa w Lublinie, Oddział we Włodawie	al. J. Piłsudskiego 66, 22-200 Włodawa
6.	Zakład Opieki Zdrowotnej Zakładu Karnego, Ambulatorium z izbą chorych	ul. Żołnierzy WIN 19, 22-200 Włodawa
7.	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „VITA” Przychodnia Medycyny Rodzinnej	ul.1000-lecia PP 13, 22-200 Włodawa
8.	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Zdrowa Rodzina” Przychodnia Medycyny Rodzinnej	ul. Mielczarskiego 9, 22-200 Włodawa
9.	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Przychodnia Lekarzy Specjalistów	al. J. Piłsudskiego 66, 22-200 Włodawa
10.	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej SOLMED Gabinety specjalistyczne i rehabilitacja	al. Jana Pawła II 19a, 22-200 Włodawa
11.	Gabinet Stomatologiczny Protekt Perfekt Renata Pawlik-Fajks, Wiesław Fajks	ul. Czerwonego Krzyża 17, 22-200 Włodawa
12.	Prywatny gabinet stomatologiczny, Lidia Danielewska	ul. Czworobok 5, 22-200 Włodawa
13.	Indywidualna Specjalistyczna Praktyka Lekarska, lekarz stomatolog Mohamad Malahfji	ul. Rynek 17, 22-200 Włodawa
14.	Indywidualna Specjalistyczna Praktyka Lekarska, lekarz stomatolog Dorota Dudzińska-Huczuk	ul. Mielczarskiego 9, 22-200 Włodawa
15.	Usługi dentystyczne, lekarz Halina Michalska-Chmielowiec	al. Jana Pawła II 27, 22-200 Włodawa
16.	Gabinet Dentystyczny, lekarz Dorota Mazurek	ul. Sierpińskiego 4, 22-200 Włodawa
17.	„MIAZGA” Gabinet Dentystyczny, lekarz Paweł Miazga	ul. Lipowa 7, 22-200 Włodawa
18.	Prywatny Gabinet Dentystyczny, lekarz Lucyna Krynica	ul. Reymonta 12, 22-200 Włodawa
19.	Specjalistyczna Praktyka Stomatologiczna, lekarz Izabela Maciejewicz	ul. Mielczarskiego 8, 22-200 Włodawa
20.	„EDAR” Gabinet Stomatologiczny, lekarz Edyta Grytczuk-Mirończuk	ul. Korolowska 15, 22-200 Włodawa
21.	Gabinet Dentystyczny, lekarz Anna Sikora	ul.1000-lecia PP 13, 22-200 Włodawa

22.	Gabinet stomatologiczny, Anna Kłosińska	ul. Lipowa 7, 22-200 Włodawa
23.	Gabinet stomatologiczno-ortodontyczny, lekarz Magdalena Leszcz	ul. Reymonta 12, 22-200 Włodawa
24.	Prywatny Gabinet Ginekologiczno-Położniczy, lekarz Krzysztof Radłowski	al. Jana Pawła II 19a, 22-200 Włodawa
25.	Gabinet Ginekologiczno-Położniczy, lekarz Terboosh Mahfoz	ul. Rynek 4, 22-200 Włodawa
26.	Specjalistyczny Gabinet Lekarski, lekarz Wiesław Piecuch	ul. Korolowska 17, 22-200 Włodawa
27.	Specjalistyczny Gabinet Lekarski, lekarz Paweł Jarzębowski	ul. 1000-lecia PP 13, 22-200 Włodawa
28.	Prywatny Gabinet Laryngologiczny, lekarz Lech Litwin	ul. Korolowska 17, 22-200 Włodawa
29.	Indywidualna Specjalistyczna Praktyka Lekarska, lekarz Andrzej Pawłowski	ul. Konwaliowa 16, 22-200 Włodawa
30.	Indywidualna Specjalistyczna Praktyka Lekarska, lekarz Krzysztof Mazgaj	ul. 9 Pułku Artylerii Ciężkiej 7, 22-200 Włodawa
31.	Specjalistyczny Gabinet Lekarski, lekarz Teresa Wiśniewska-Dziadura	ul. Chełmska 6, 22-200 Włodawa
32.	Specjalistyczny Gabinet Rehabilitacji Narządu Ruchu i Neurologii, lekarz Danuta Solarz	ul. Sokołowskiego 9, 22-200 Włodawa
33.	Prywatny Gabinet Lekarski Medycyna Pracy, lekarz Katarzyna Mojska	ul. Mielczarskiego 9, 22-200 Włodawa
34.	Internistyczny Gabinet Lekarski, lekarz Krystyna Robak	ul. Sadowa 9, 22-200 Włodawa
35.	Specjalistyczny Gabinet Lekarski Chorób Tętnic i Żył, lekarz Robert Ptasiński	ul. Korolowska 17, 22-200 Włodawa
36.	Specjalistyczny Gabinet Chorób Wewnętrznych i Kardiologiczny, lekarz Jarosław Szponar	ul. 1000-lecia PP 13, 22-200 Włodawa
37.	Grupowa Praktyka Pielęgniarek „Żak” S.C., Profilaktyczny Gabinet Medycyny Szkolnej – II Liceum Ogólnokształcące	ul. Modrzewskiego 24, 22-200 Włodawa
38.	Grupowa Praktyka Pielęgniarek „Żak” S.C., Profilaktyczny Gabinet Medycyny Szkolnej – I Liceum Ogólnokształcące	ul. Szkolna 1, 22-200 Włodawa
39.	Grupowa Praktyka Pielęgniarek „Żak” S.C., Profilaktyczny Gabinet Medycyny Szkolnej – Szkoła Podstawowa nr 2	ul. Kopernika 3, 22-200 Włodawa
40.	Grupowa Praktyka Pielęgniarek „Żak” S.C., Profilaktyczny Gabinet Medycyny Szkolnej – Szkoła Podstawowa nr 3	ul. Sierpińskiego 4, 22-200 Włodawa
41.	Grupowa Praktyka Pielęgniarek „Żak” S.C., Profilaktyczny Gabinet Medycyny Szkolnej – Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy	ul. Partyzantów 13, 22-200 Włodawa
42.	Apteka „Rondo”	ul. Chełmska 25, 22-200 Włodawa
43.	Apteka s.c. M. J. Kotko, M. Malinowski	ul. Wojska Polskiego 1, 22-200 Włodawa
44.	Apteka PZF „Cefarm Lublin”	ul. Rynek 18, 22-200 Włodawa
45.	Apteka „W Dworku”	al. J. Piłsudskiego 22, 22-200 Włodawa
46.	Apteka „Sławex”	al. J. Piłsudskiego 4, 22-200 Włodawa

47. Apteka Przychodnia	al. J. Piłsudskiego 115, 22-200 Włodawa
48. Apteka Przemysław Łukaszewicz	al. Jana Pawła II 19, 22-200 Włodawa
49. Apteka Ilona Bójko	ul. Mielczarskiego 9, 22-200 Włodawa
50. Apteka s.c. M. J. Kotko, M. Malinowski	ul. 1000-lecia PP 3/9, 22-200 Włodawa

Źródło danych: Urząd Miejski we Włodawie.

Mieszkańcy gminy mają bardzo ograniczony problem do lekarzy specjalistów w ramach Narodowego Funduszu Zdrowia. Czas oczekiwania na poradę lekarską jest bardzo długi. Na terenie gminy oraz miasta Włodawa brakuje lekarzy m.in. następujących specjalizacji: ortopedia, neurologia, geriatria, onkologia, psychiatria i okulistyka.

Poza miastem Włodawa specjalistyczne świadczenia zdrowotne, świadczenia zdrowotne w warunkach zamkniętych oraz nocną i świąteczną opiekę lekarską i pielęgniarską dla mieszkańców gminy Włodawa realizują: Centrum Medyczne „VITA” w Urszulinie (ul. Modrzewiowa 1/1, 22-234 Urszulin), Centrum Medyczne w Łęcznej (ul. Stefanii Pawlak 3, 21-010 Łęczna) i Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Wisznicach (ul. Warszawska 88, 21-580 Wisznice).

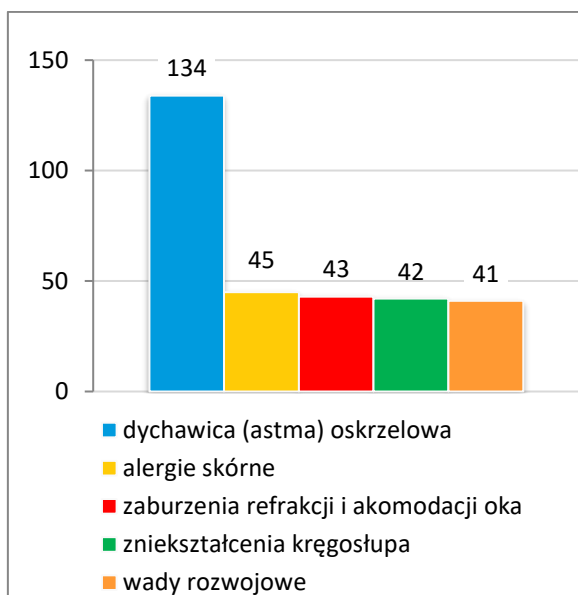
Informacji na temat stanu zdrowia mieszkańców gminy dostarczają dane przekazane przez działające we Włodawie placówki, które obejmują opieką zarówno mieszkańców miasta, jak i gminy Włodawa – Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej, Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „VITA” Przychodnia Medycyny Rodzinnej oraz Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Przychodnia Medycyny Rodzinnej „Zdrowa Rodzina”. Wynika z nich, że w 2021 r. z powodu chorób przewlekłych pod opieką czynną lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej pozostawało 507 dzieci i młodzieży oraz 3.560 osób dorosłych. Najczęściej stwierdzanymi u osób w wieku przedprodukcyjnym schorzeniami były: dychawica (astma) oskrzelowa (134 osoby), alergie skórne (45), zaburzenia refrakcji i akomodacji oka (43), zniekształcenia kręgosłupa (42), wady rozwojowe (41), alergie pokarmowe (35), zaburzenia rozwoju (27), choroby układu moczowego (22) i otyłość (21). Z kolei u osób dorosłych najczęściej odnotowywano choroby układu krążenia (2.003 osoby), choroby układu mięśniowo-kostnego i tkanki łącznej (586), cukrzycę (558), przewlekłe choroby układu trawiennego (284), przewlekły

nieżyt oskrzeli – dychawicę oskrzelową (131), nowotwory (100), choroby obwodowego układu nerwowego (63), choroby tarczycy (55) i niedokrwistość (32).

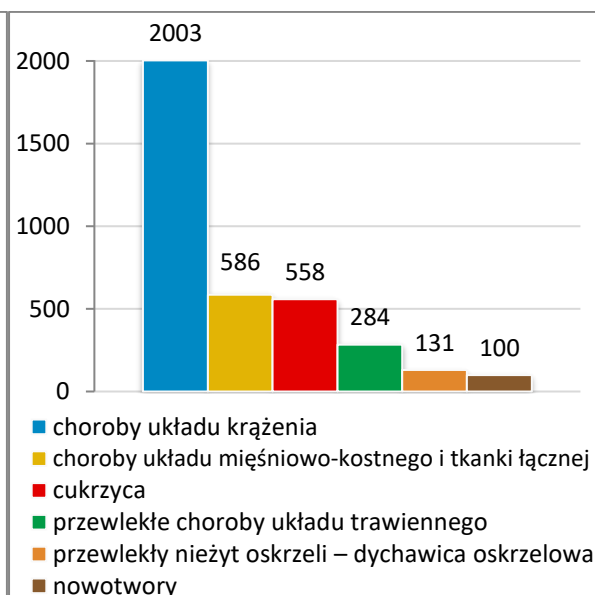
Na koniec 2021 r. łączna liczba osób zadeklarowanych do lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej w ww. placówce wynosiła 19.959, w tym 4.838 dzieci.

Dane szczegółowe na temat schorzeń najczęściej stwierdzanych u dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 22. Schorzenia najczęściej stwierdzane u dzieci i młodzieży w 2021 r.

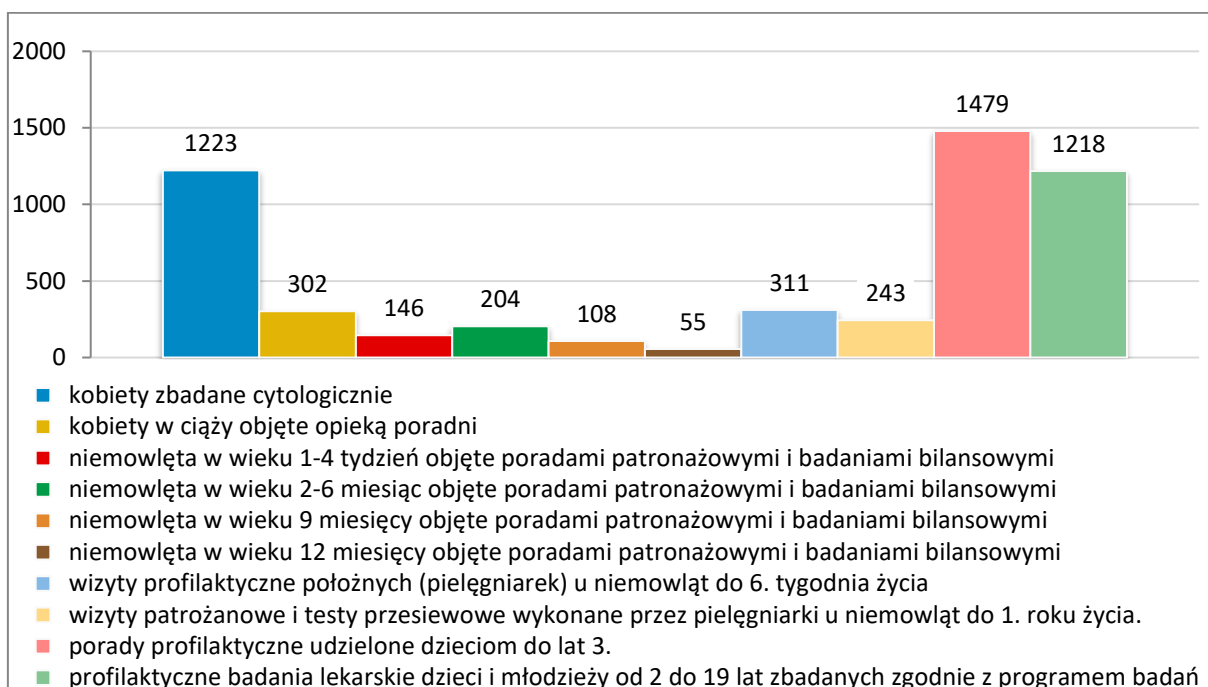


Wykres 23. Schorzenia najczęściej stwierdzane u osób dorosłych w 2021 r.



Źródło danych: Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej we Włodawie, Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „VITA” Przychodnia Medycyny Rodzinnej we Włodawie i Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Przychodnia Medycyny Rodzinnej „Zdrowa Rodzina” we Włodawie.

W 2021 r. Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej, Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „VITA” Przychodnia Medycyny Rodzinnej i Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Przychodnia Medycyny Rodzinnej „Zdrowa Rodzina” sprawowały także opiekę profilaktyczną nad matką i dzieckiem. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższy wykres.

Wykres 24. Opieka profilaktyczna nad matką i dzieckiem w 2021 r.

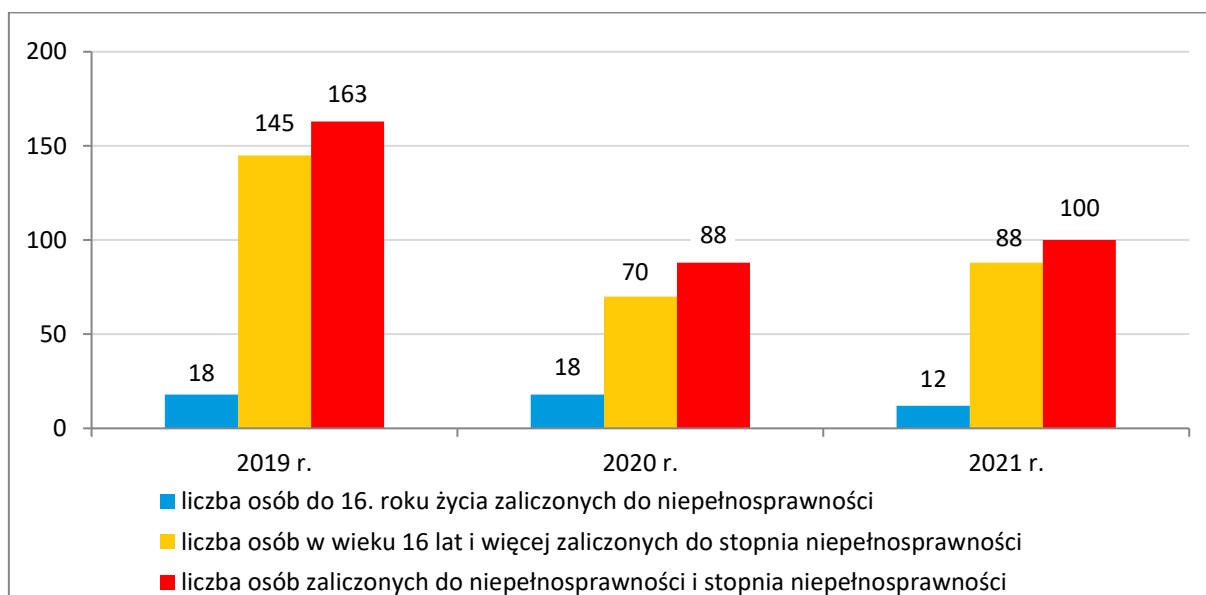
Źródło danych: Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej we Włodawie, Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „VITA” Przychodnia Medycyny Rodzinnej we Włodawie i Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Przychodnia Medycyny Rodzinnej „Zdrowa Rodzina” we Włodawie.

W 2021 r. w badaniach cytologicznych wzięły udział 1.223 kobiety, a opieką poradni objęto 302 kobiety w ciąży, którym udzielono 1.904 porady. Poradom patronażowym i badaniom bilansowym (w tym przesiewowym) poddano 146 niemowląt od 1 do 4 tygodnia życia, 204 niemowląt od 2 do 6 miesiąca, 108 niemowląt w wieku 9 miesięcy oraz 55 niemowląt w wieku 12 miesięcy. Liczba wizyt profilaktycznych położnych (pielęgniarek) u niemowląt do 6. tygodnia życia wyniosła 311, a liczba wizyt patronażowych oraz testów przesiewowych wykonanych przez pielęgniarki u niemowląt do 1. roku życia – 243. Z porad profilaktycznych korzystały dzieci do lat 3. (udzielono 1.479 takich porad), natomiast profilaktycznym badaniom lekarskim poddano 1.218 dzieci i młodzieży w wieku od 2 do 19 lat.

Schorzeniami najczęściej stwierdzanymi u dorosłej populacji są choroby układu krążenia. Obok schorzeń narządów ruchu i neurologicznych należą one do najczęstszych przyczyn niepełnosprawności, która oznacza trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy. Relatywnie rzadziej o obniżonej sprawności w codziennym życiu decydują uszkodzenia narządu wzroku i słuchu, choroba psychiczna oraz upośledzenie umysłowe.

Orzecznictwem o niepełnosprawności w odniesieniu do mieszkańców gminy Włodawa zajmuje się Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności we Włodawie. Według jego danych, w latach 2020-2021 liczba wydanych mieszkańcom gminy orzeczeń o niepełnosprawności (dla dzieci do 16. roku życia) była wyższa niż w 2019 r. (po 18 w latach 2019-2020, 12 w 2021 r.), a liczba wydanych w 2021 r. orzeczeń o stopniu niepełnosprawności (dla osób powyżej 16. roku życia) była znacznie niższa niż w latach 2019-2020 (145 w 2019 r., 70 w 2020 r., 88 w 2021 r.). Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższy wykres.

Wykres 25. Mieszkańcy gminy zaliczeni przez PZON we Włodawie do osób niepełnosprawnych i stopnia niepełnosprawności w latach 2019-2021



Źródło danych: Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności we Włodawie.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie obejmuje wsparciem część osób z niepełnosprawnością, pomagając im wypełniać role społeczne i zawodowe. W 2019 r. z powodu niepełnosprawności ze świadczeń pomocy społecznej w gminie skorzystało 62 rodziny liczące 149 osób, rok później – 55 rodzin liczących 113 osób, a w 2021 r. – 55 rodzin liczących 125 osób.

Poniższa tabela przedstawia dane szczegółowe na temat form pomocy udzielanej przez GOPS osobom z niepełnosprawnością w gminie.

Tabela 15. Formy świadczeń dla osób z niepełnosprawnością udzielonych w gminie w latach 2019-2021

formy świadczeń	liczba osób, którym przyznano świadczenie			kwota świadczeń		
	2019 r.	2020 r.	2021 r.	2019 r.	2020 r.	2021 r.
zasiłek stały	41	33	28	186.370	193.016	165.954
zasiłek okresowy (z powodu niepełnosprawności)	18	15	14	34.629	26.828	30.453
dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego	29	24	22	32.919	29.100	27.932
zasiłek pielęgnacyjny	189	187	193	390.741	442.409	462.977
świadczenie pielęgnacyjne	19	26	41	397.068	495.436	867.736
specjalny zasiłek opiekuńczy	24	18	10	137.020	103.308	58.280
zasiłek dla opiekuna	10	18	6	63.740	53.031	37.820

Źródło: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie.

Poza Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej we Włodawie, do podmiotów działających na rzecz mieszkańców gminy z niepełnosprawnością należą do nich m.in.: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie we Włodawie (al. Piłsudskiego 66, 22-200 Włodawa), Powiatowy Ośrodek Wsparcia „Przystań” we Włodawie (al. Piłsudskiego 64a, 22-200 Włodawa), Warsztaty Terapii Zajęciowej we Włodawie (ul. Sztabowa 3, 22-200 Włodawa), Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im .ks. J. Twardowskiego we Włodawie (ul. Partyzantów 13, 22-200 Włodawa), Dom Pomocy Społecznej w Matczyni (Matczyn 4, 24-200 Bełżyce), Dom Pomocy Społecznej w Surhowie (Surhów-Kolonia 3, 22-310 Surhów), Dom Pomocy Społecznej w Konstantynowie (ul. kard. S. Wyszyńskiego 6, 21-543 Konstantynów), Środowiskowe Centrum Zdrowia Psychicznego we Włodawie (al. Piłsudskiego 66, 22-200 Włodawa), a także Włodawskie Towarzystwo

Przyjaciół Chorych „Hospicjum”, Stowarzyszenie Przyjaciół Niepełnosprawnych i Poszkodowanych we Włodawie, Polski Czerwony Krzyż, Oddział Rejonowy we Włodawie, Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej we Włodawie – Oddział Dzienny Psychogeriatryczny, Wypożyczalnia Sprzętu Rehabilitacyjnego Caritas Diecezji Siedleckiej we Włodawie, Stowarzyszenie Seniorów „Złota Jesień” we Włodawie oraz Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów, Oddział we Włodawie.

6. DZIAŁANIA GMINY W ZWIĄZKU Z PANDEMIĄ COVID-19

Pandemia Covid-19 znacząco wpłynęła na większość dziedzin życia, tworząc nową rzeczywistość a z nią nowe problemy społeczne. Szczególnie uwydatniły się braki kadrowe w służbie zdrowia i domach pomocy społecznej; wyraźniej zarysowała samotność seniorów, przemoc w rodzinach, cyberprzemoc, uzależnienia behawioralne (głównie od sieci Internet), pojawiły się problemy psychiczne wynikające z izolacji.

Skutki pandemii to także groźba utraty pracy, a co za tym idzie prowadzące do ubóstwa zmniejszenie lub utrata dochodów osób i rodzin, pogorszenie stanu zdrowia z uwagi na utrudnienia w dostępie do lekarzy, w tym specjalistów (zarówno rzeczywiste, jak i wynikające z lęku pacjentów). Szczególne trudności dotknęły osoby wykluczone, w tym osoby w kryzysie bezdomności, które z powodu „zdalnego” działania większości placówek i instytucji nie mogły skorzystać z ich oferty i pomocy, ponieważ kontakt odbywał się przez telefon lub Internet – media, do których dostępu nie mają osoby wykluczone. Analizując ofertę pomocy w związku z pandemią Covid-19, należy podkreślić, iż większy problem krył się w dotarciu z informacją o dostępnej i możliwej pomocy niż z jej rzeczywistym brakiem.

W gminie Włodawa, w czasie trwania pandemii Covid-19, podjęto szereg działań służących jej ograniczeniu a także wsparciu osób, które w związku z nią znalazły się w trudnej sytuacji. Część spraw mieszkańców załatwiana była za pośrednictwem telefonu lub poczty elektronicznej, prowadzono akcje informacyjne i zachęcające do szczepień. W gminie realizowany był program „Wspieraj seniora”, z którego w 2020 r. skorzystało 7 osób (na łączną kwotę 1.246 zł), a w 2021 r. 5 osób (na łączną kwotę 3001 zł). Pracownicy Gminnego Ośrodka

Pomocy Społecznej we Włodawie utrzymywali również gotowość pomocy osobom znajdującym się w kwarantannie.

W połowie maja 2022 r. stan epidemii został w Polsce zastąpiony stanem zagrożenia epidemicznego. Władze gminy oceniają, iż nabyły doświadczenie i wypracowały mechanizmy sprawnego reagowania w razie powrotu zagrożenia.

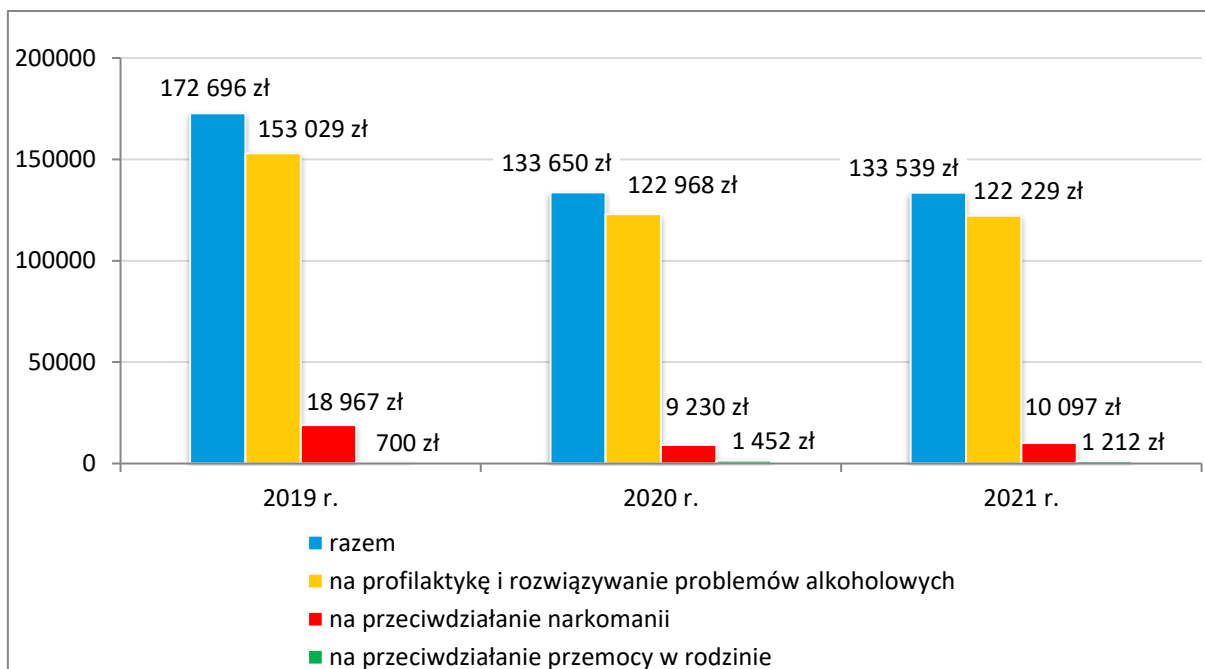
7. UZALEŻNIENIA I PRZEMOC W RODZINIE

Alkoholizm, narkomania i przemoc w rodzinie są problemami społecznymi, które powodują szkody we wszystkich sferach życia człowieka. Wpływają negatywnie na poczucie bezpieczeństwa społecznego, ogólny stan zdrowia, relacje rodzinne i międzyludzkie, a także zdolność do konkurencji na rynku pracy.

Wśród przyczyn popadania w alkoholizm zasadniczą rolę odgrywają uwarunkowania społeczne, nieprawidłowe wzorce rodzinne, brak celów życiowych i utrata zatrudnienia. Szerzeniu się narkomanii sprzyjają natomiast coraz większa powszechność i dostępność środków odurzających, panująca moda na ich zażywanie, chęć poszukiwania nowych wrażeń i doznań oraz traktowanie narkotyków jako środków umożliwiających ucieczkę od trudności życia codziennego, rozładowanie stresu i konfliktów. Przemoc jest z kolei problemem mającym często swoje źródło w uzależnieniach i ubóstwie, choć występuje również w rodzinach o wysokim statusie społecznym. Jej ofiarami są niejednokrotnie osoby słabe fizycznie, psychicznie, o niskim poczuciu własnej wartości, zależne od sprawcy. Na ogół są to kobiety i dzieci, rzadziej osoby z niepełnosprawnością, starsze i chore.

Prowadzenie działań w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień i przemocy w rodzinie oraz integracji społecznej osób nimi dotkniętych należy do zadań własnych gminy. Działania te podejmowane są w oparciu o gminne programy profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, przeciwdziałania narkomanii i przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz przy wykorzystaniu zaplanowanych w ich ramach środków finansowych.

Poniższy wykres przedstawia wysokość środków finansowych wydatkowanych w gminie Włodawa na profilaktykę i rozwiązywanie problemów alkoholowych oraz przeciwdziałanie narkomanii i przemocy w rodzinie w latach 2019-2021.

Wykres 26. Środki finansowe wydatkowane na profilaktykę i rozwiązywanie problemów uzależnień i przemocy w rodzinie w gminie w latach 2019-2021

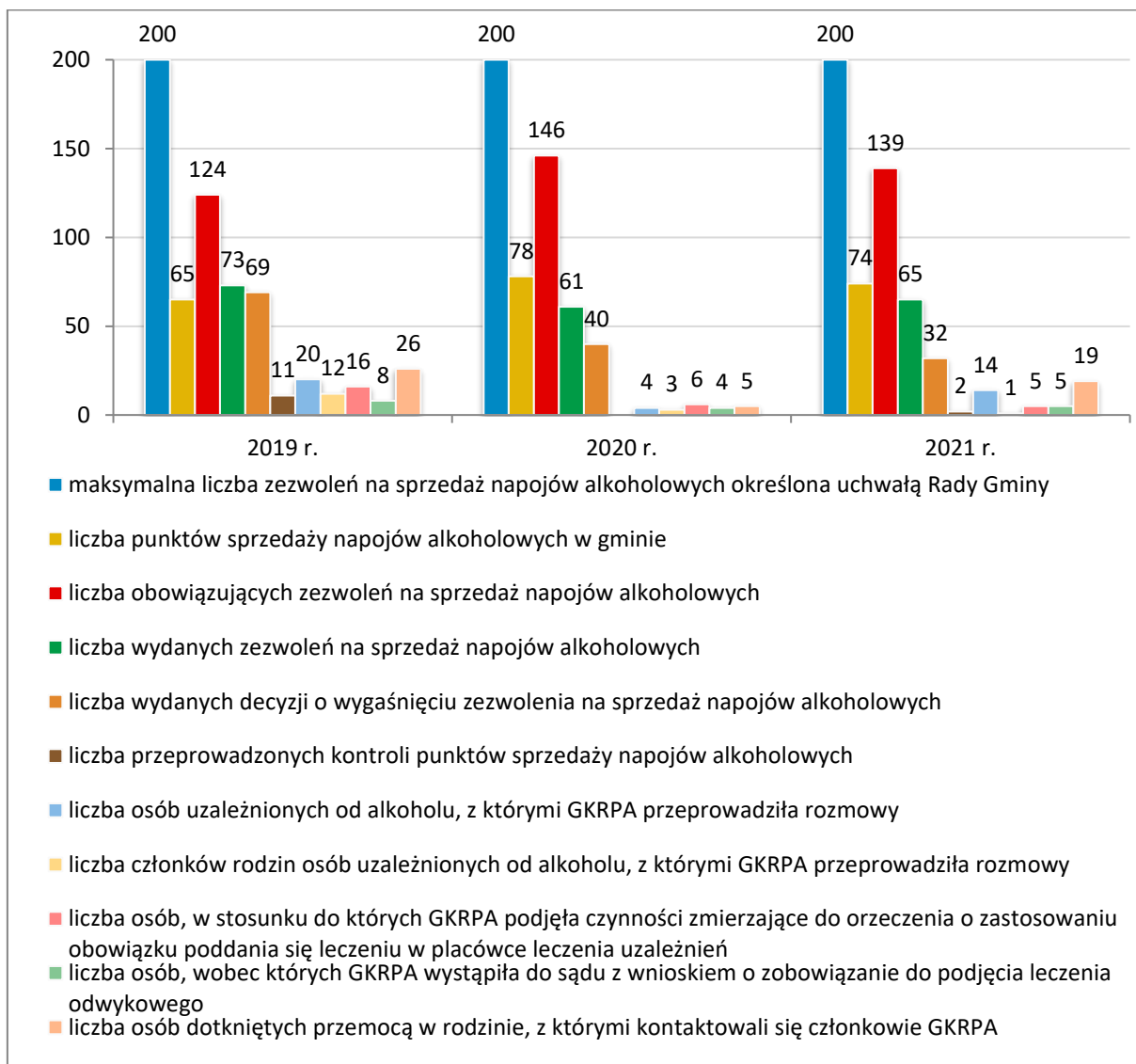
Źródło danych: Urząd Gminy Włodawa.

W latach 2020-2021 wysokość środków finansowych wydatkowanych w gminie na profilaktykę i rozwiązywanie problemów alkoholowych oraz przeciwdziałanie narkomanii i przemocy w rodzinie była niższa niż w 2019 r. (172.696 zł w 2019 r., 133.650 zł w 2020 r., 133.539 zł w 2021 r.). Wpływ na to miała pandemia Covid-19.

Poniższy wykres przedstawia wybrane dane na temat rynku napojów alkoholowych w gminie Włodawa, a także aktywności Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, która zajmuje się inicjowaniem działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów uzależnień oraz integracją społeczną osób uzależnionych. W ramach swoich zadań Komisja m.in.: opiniuje wnioski w sprawie wydania i cofnięcia zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych pod kątem zgodności lokalizacji punktu sprzedaży z uchwałą Rady Gminy w sprawie ustalania zasad usytuowania miejsc sprzedaży i podawania napojów alkoholowych oraz z uchwałą w sprawie maksymalnej liczby zezwoleń; przeprowadza kontrole przestrzegania warunków sprzedaży, podawania i spożywania napojów alkoholowych na zasadach określonych w ustawie z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców; bierze udział w pracach Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego we Włodawie i powołanych w jego ramach grup roboczych oraz w realizacji

procedury „Niebieskie Karty”; prowadzi działania zmierzających do poddania się leczeniu odwykowemu osób uzależnionych od alkoholu: motywuje uzależnionych do dobrowolnego podjęcia leczenia odwykowego, kieruje na badanie przez biegłych w celu wydania opinii w przedmiocie uzależnienia od alkoholu i wskazania rodzaju zakładu lecznictwa odwykowego, przeprowadza rozmowy w sprawach osób nadużywających alkoholu oraz kieruje do sądu wnioski o wszczęcie postępowania w sprawie orzeczenia obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu.

Wykres 27. Wybrane dane dotyczące rynku napojów alkoholowych w gminie oraz działalności GKRPA w latach 2019-2021



Źródło danych: Urząd Gminy Włodawa i Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych we Włodawie.

W latach 2019-2021 określona uchwałą Rady Gminy maksymalna liczba zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych w gminie był taka sama (po 200). Liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych w latach 2020-2021 była wyższa niż w 2019 r. (65 w 2019 r., 78 w 2020 r., 74 w 2021 r.), podobnie jak liczba obowiązujących zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych (124 w 2019 r., 146 w 2020 r., 139 w 2021 r.). W latach 2020-2021 liczba wydanych zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych była niższa niż w 2019 r. (73 w 2019 r., 61 w 2020 r., 65 w 2021 r.), a liczba wydanych decyzji o wygaśnięciu zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych zmniejszała się z roku na roku (z 69 w 2019 r. do 32 w 2021 r.).

Po spadku w 2020 r., rok później wzrosła liczba osób uzależnionych od alkoholu, z którymi GKPRRA przeprowadzała rozmowy (20 w 2019 r., 4 w 2020 r., 14 w 2021 r.). Jednocześnie w latach 2020-2021 liczba członków rodzin osób uzależnionych od alkoholu, z którymi Komisja przeprowadzała rozmowy, była znacznie niższa niż w 2019 r. (12 w 2019 r., 3 w 2020 r., 1 w 2021 r.).

W analizowanym okresie GKRPA podejmowała także czynności zmierzające do orzeczenia o zastosowaniu obowiązku poddania się leczeniu w placówce leczenia uzależnień (w stosunku do 16 osób w 2019 r., 6 osób w 2020 r. i 5 osób w 2021 r.) i występowała do sądu z wnioskiem o zobowiązanie do podjęcia leczenia alkoholowego (w przypadku 8 osób w 2019 r., 4 osób w 2020 r. i 5 osób w 2021 r.).

Po spadku w 2020 r., rok później wzrosła liczba osób doznających przemocy w rodzinie i stosujących przemoc w rodzinie, z którymi kontaktowali się członkowie Komisji (odpowiednio 12 i 14 w 2019 r., 3 i 2 w 2020 r., 11 i 8 w 2021 r.).

Obok Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych istotną rolę w profilaktyce i rozwiązywaniu problemów alkoholowych, integracji społecznej osób nimi dotkniętych oraz przeciwdziałaniu narkomanii na terenie gminy odgrywają mające swoją siedzibę we Włodawie – Miejsko-Gminny Punkt Konsultacyjny dla Ofiar Przemocy w Rodzinie, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej i funkcjonującym przy nim Gminny Zespół Interdyscyplinarny, a także gminne i ponadgminne placówki oświatowe, kulturalne i sportowo-rekreacyjne, gminne i ponadgminne placówki pomocy społecznej, świetlice i remizo-świetlice, podmioty lecznicze, w tym podmioty leczenia uzależnień, ośrodki wsparcia, podmioty świadczące poradnictwo specjalistyczne, podmioty wspierające rodziny dotknięte problemami uzależnień i przemocy oraz podmioty ekonomii społecznej.

Dane szczegółowe na temat podmiotów mogących wspierać mieszkańców gminy dotkniętych problemami uzależnień i przemocy w rodzinie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 16. Podmioty w gminie Włodawa i w jej sąsiedztwie, zajmujące się w ramach swojej działalności problematyką uzależnień i integracją społeczną osób nimi dotkniętych

nazwa podmiotu	adres podmiotu
Urząd Gminy Włodawa	al. Jana Pawła II 22, 22-200 Włodawa
Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych we Włodawie	al. Piłsudskiego 66, 22-200 Włodawa
Miejsko-Gminny Punkt Konsultacyjny dla Ofiar Przemocy w Rodzinie we Włodawie	ul. Szkolna 7, 22-200 Włodawa
Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie	al. Piłsudskiego 66, 22-200 Włodawa
Gminny Zespół Interdyscyplinarny we Włodawie	al. Piłsudskiego 66, 22-200 Włodawa
Centrum Profilaktyki i Rozwoju Osobowości we Włodawie	ul. Szkolna 7, 22-200 Włodawa
Punkt nieodpłatnej pomocy prawnej przy Starostwie Powiatowym we Włodawie	al. Piłsudskiego 24, 22-200 Włodawa
NZOZ Przychodnia Lekarzy Specjalistów, Poradnia Leczenia Uzależnień we Włodawie (sesje terapii indywidualnej, sesje psychoterapii grupowej dla uzależnionych)	al. Piłsudskiego 66, 22-200 Włodawa
Grupa samopomocowa „Nowa Droga” (grupa rodzinna Al-Anon)	ul. Klasztorna 7, 22-200 Włodawa
Dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży (organ prowadzący: Fundacja SOS Ziemi Lubelskiej)	ul. Bronowicka 3, 20-301 Lublin
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie we Włodawie	al. Piłsudskiego 66, 22-200 Włodawa
Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza we Włodawie	ul. Sztabowa 2a, 22-200 Włodawa
Centrum Terapii Psychologii i Psychoterapii Euro-Medica we Włodawie	ul. Trębacka 3, 22-200 Włodawa
Punkt charytatywny „Caritas” we Włodawie	ul. Chełmska 20, 22-200 Włodawa
Niepubliczne Przedszkole „Maluszkowo” w Susznie prowadzone przez Stowarzyszenie Na Rzecz Edukacji i Rozwoju Gminy Włodawa	Suszno, ul. Jaśminowa 12, 22-200 Włodawa
Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Orchówku	Orchówek, ul. Szkolna 35, 22-200 Włodawa
Szkoła Podstawowa im. Róży Marii Zamoyskiej w Różance	Różanka, ul. Róży Marii Zamoyskich 1, 22-200 Włodawa
Szkolne Schronisko Młodzieżowe „Krokodyl” w Okunince	Okuninka XIII-1, 22-200 Włodawa
Szkoła Podstawowa w Żukowie	Żuków 125, 22-200 Włodawa

Szkoła Podstawowa nr 2 im. Komisji Edukacji Narodowej we Włodawie	ul. Konopnickiej 3, 22-200 Włodawa
Szkoła Podstawowa nr 3 im. gen. F. Kleeberga we Włodawie	ul. Sierpińskiego 4, 22-200 Włodawa
Szkoła Muzyczna I stopnia we Włodawie	ul. Szkolna 7, 22-200 Włodawa
Szkoła Podstawowa z oddziałami przysposabiającymi do pracy we Włodawie	ul. Żołnierzy WIN 16, 22-200 Włodawa
Branżowa Szkoła I stopnia we Włodawie	ul. Żołnierzy WIN 16, 22-200 Włodawa
I Liceum Ogólnokształcące im. T. Kościuszki we Włodawie	ul. Szkolna 1, 22-200 Włodawa
Zespół Szkół Zawodowych nr 1 i II Liceum Ogólnokształcące we Włodawie (II Liceum Ogólnokształcące im. A.F. Modrzewskiego, Technikum, Szkoła Branżowa I stopnia nr 1)	ul. Modrzewskiego 24, 22-200 Włodawa
Przedszkole Miejskie nr 1 we Włodawie	ul. Słowackiego 16, 22-200 Włodawa
Przedszkole Miejskie nr 2 we Włodawie	ul. Sierpińskiego 4, 22-200 Włodawa
Miejskie Przedszkole Integracyjne we Włodawie	ul. Szkolna 5, 22-200 Włodawa
Niepubliczne Przedszkole „Mała Akademia” we Włodawie	ul. 11 listopada 5b, 22-200 Włodawa
Przedszkole Specjalne we Włodawie	ul. Partyzantów 13, 22-200 Włodawa
Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy we Włodawie (Szkoła Podstawowa Specjalna nr 4, Branżowa Szkoła Specjalna I Stopnia nr 2, Szkoła Specjalna Przystosowująca do Pracy)	ul. Partyzantów 13, 22-200 Włodawa
Młodzieżowy Dom Kultury im. O. Kleeberga	ul. Partyzantów 17, 22-200 Włodawa
Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna we Włodawie	ul. Partyzantów 17, 22-200 Włodawa
Biblioteka Publiczna Gminy Włodawa w Susznie	Suszno, ul. Poleska 4, 22-200 Włodawa
Filia Biblioteczna w Korolówce	Korolówka 84a, 22-200 Włodawa
Filia Biblioteczna w Korolówce-Osadzie	Korolówka-Osada 12a, 22-200 Włodawa
Filia Biblioteczna w Orchówku	Orchówek, ul. Wesoła 10, 22-200 Włodawa
Filia Biblioteczna w Żukowie	Żuków 125, 22-200 Włodawa
Punkt Biblioteczny w Różance	Różanka 22-200 Włodawa
Muzeum Byłego Obszaru Zagłady w Sobiborze	Żłobek 101, 22-200 Włodawa
Remizo-świetlica w Żukowie	Żuków 27, 22-200 Włodawa
Remizo-świetlica w Stawkach	Stawki 19a, 22-200 Włodawa
Remizo-świetlica w Krasówce	Krasówka 43, 22-200 Włodawa
Remizo-świetlica w Różance	Różanka, ul. Św. Floriana 10, 22-200 Włodawa
Remizo-świetlica w Orchówku	Orchówek, ul. Wesoła 10, 22-200 Włodawa
Remizo-świetlica w Sobiborze	Sobibór 39a, 22-200 Włodawa

Świetlica w Szumince	Szuminka 36a, 22-200 Włodawa
Świetlica w Żłobku	Żłobek 27, 22-200 Włodawa
Świetlica w Lucie	Luta 2b, 22-200 Włodawa
Świetlica w Wołczynach	Wołczyny, 22-200 Włodawa
Świetlica w Korolówce	Korolówka 84a, 22-200 Włodawa
Świetlica w Korolówce Osadzie	Korolówka Osada 12a, 22-200 Włodawa
Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej we Włodawie – szpital	al. Piłsudskiego 64, 22-200 Włodawa
Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej we Włodawie – Podstawowa Opieka Zdrowotna	al. Piłsudskiego 64, 22-200 Włodawa
Społeczny Zakład Opieki Hospicyjnej „Hospicjum” we Włodawie	al. Piłsudskiego 64, 22-200 Włodawa
Stacja Ratownictwa Medycznego w Chełmie, Biuro Wezwań we Włodawie, Dział Pomocy Doraźnej	al. Piłsudskiego 55, 22-200 Włodawa
Regionalne Centrum Krwiodawstwa i Krwiolecznictwa w Lublinie, Oddział we Włodawie	al. Piłsudskiego 66, 22-200 Włodawa
Zakład Opieki Zdrowotnej Zakładu Karnego” we Włodawie, Ambulatorium z izbą chorych	ul. Żołnierzy WIN 19, 22-200 Włodawa
Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „VITA” we Włodawie, Przychodnia Medycyny Rodzinnej	ul. 1000-lecia PP 13, 22-200 Włodawa
Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Zdrowa Rodzina” we Włodawie, Przychodnia Medycyny Rodzinnej	ul. Mielczarskiego 9, 22-200 Włodawa
Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej we Włodawie, Przychodnia Lekarzy Specjalistów	al. Piłsudskiego 66, 22-200 Włodawa
Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Centrum Medyczne we Włodawie	al. Jana Pawła II 19a, 22-200 Włodawa
Komenda Powiatowa Policji we Włodawie	al. Piłsudskiego 51, 22-200 Włodawa
Straż Miejska we Włodawie	al. Piłsudskiego 41, 22-200 Włodawa
Prokuratura Rejonowa we Włodawie	al. Piłsudskiego 41, 22-200 Włodawa
Sąd Rejonowy we Włodawie	ul. Sejmowa 7, 22-200 Włodawa
Stowarzyszenie Na Rzecz Edukacji i Rozwoju Gminy Włodawa	Suszno, ul. Jaśminowa 12, 22-200 Włodawa
Poleskie Stowarzyszenie Wsparcia Społecznego „Nasz Dom	Różanka 117b, 22-200 Włodawa
Stowarzyszenie Nauczycieli i Rodziców „Nasza Szkoła” w Różance	Różanka 213, 22-200 Włodawa
Stowarzyszenie Przyrodniczo-Sportowe „Eko-Różanka”	Różanka 85, 22-200 Włodawa
Stowarzyszenie Inicjatyw Sportowo-Kulturalnych w Orchówku	Orchówek, ul. Szkolna 35, 22-200 Włodawa
Stowarzyszenie Lokalna Organizacja Turystyczna – Polesie Lubelskie w Okunince	Okuninka 7, 22-200 Włodawa

Stowarzyszenie Gospodyń Wiejskich Gminy Włodawa	al. Jana Pawła II 22, 22-200 Włodawa
Ochotnicza Straż Pożarna w Krasówce	Krasówka 43, 22-200 Włodawa
Ochotnicza Straż Pożarna w Okunince	Okuninka XIII-1, 22-200 Włodawa
Ochotnicza Straż Pożarna w Orchówku	Orchówek, ul. Wesoła 10, 22-200 Włodawa
Ochotnicza Straż Pożarna w Różance	Różanka 13, 22-200 Włodawa
Ochotnicza Straż Pożarna w Sobiborze	Sobibór 39b, 22-200 Włodawa
Ochotnicza Straż Pożarna w Stawkach	Stawki 19a, 22-200 Włodawa
Ochotnicza Straż Pożarna w Żukowie	Żuków 27, 22-200 Włodawa

Źródło danych: Urząd Gminy Włodawa, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Starostwo Powiatowe i Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie we Włodawie.

W latach 2019-2021 Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie objął wsparciem z powodu alkoholizmu odpowiednio 27, 23 i 20 rodzin liczących odpowiednio 54, 45 i 37 osób. Jednocześnie, w 2019 r., udzielił pomocy 1 osobie z powodu przemocy w rodzinie oraz 1 osobie w związku z narkomanią.

Kluczową rolę w procesie wspierania osób i rodzin dotkniętych problemami uzależnień i przemocy odgrywała praca socjalna mająca na celu pomoc we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych i tworzenie warunków sprzyjających temu celowi. Praca socjalna na rzecz poprawy funkcjonowania osób i rodzin z problemem alkoholowym polegała na: kierowaniu na zajęcia profilaktyczno-edukacyjne, udzielaniu pomocy w docieraniu do grup wsparcia lub wzięciu udziału w programach dla uzależnionych i członków ich rodzin oraz monitorowaniu procesu leczenia i utrzymania abstynencji. Z kolei praca socjalna na rzecz osób dotkniętych przemocą w rodzinie sprowadzała się do cyklicznych wizytach w środowisku, wszczynania i prowadzenia procedury „Niebieskie Karty”, przekazywaniu informacji o obowiązujących przepisach prawnych oraz informowaniu o możliwości uzyskania wsparcia, w tym z systemu pomocy społecznej, i sposobu radzenia sobie z problemami.

Ośrodek był również odpowiedzialny za obsługę organizacyjno-techniczną Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego we Włodawie, a także delegował do niego swoich pracowników. W latach 2019-2021 w ramach Zespołu funkcjonowało odpowiednio 21, 8 i 11 grup roboczych do rozwiązywania problemów związanych z wystąpieniem przemocy w rodzinie w indywidualnych przypadkach. Wysokość

środków finansowych wydatkowanych na obsługę Zespołu w latach 2020-2021 była wyższa niż w 2019 r. (700 zł w 2019 r., 1.452 zł w 2020 r., 1.212,10 zł w 2021 r.).

W Miejsko-Gminnym Punkcie Konsultacyjnym dla Ofiar Przemocy w Rodzinie we Włodawie usługi świadczą psycholog i prawnik. Zakres udzielanej w nim pomocy obejmuje: motywowanie osób uzależnionych i członków ich rodzin do podjęcia psychoterapii w placówkach leczenia uzależnienia od alkoholu, kierowanie do specjalistycznego leczenia oraz udzielanie konsultacji osobom doznającym przemocy w rodzinie.

W latach 2020-2021 w Punkcie objęto wsparciem odpowiednio 11 i 20 osób z problemem alkoholowym, odpowiednio 3 i 5 dorosłych członków rodzin osób z problemem alkoholowym, odpowiednio 10 i 17 osób doznających przemocy w rodzinie oraz odpowiednio 2 i 1 osobę stosującą przemoc w rodzinie.

Prowadzona w gminie Włodawa działalność profilaktyczna z zakresu przeciwdziałania uzależnieniom (w szczególności w funkcjonujących na jej terenie placówkach oświatowych i świetlicach) obejmuje m.in. organizowanie i realizowanie programów profilaktycznych, jednorazowych pogadank i prelekcji, konkursów profilaktycznych, festynów i innych imprez plenerowych, imprez sportowych, zajęć w świetlicach z programem opiekuńczym dla dzieci z grup ryzyka oraz wypoczynku dla dzieci i młodzieży.

W 2019 r. Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych we Włodawie dofinansowała wycieczki edukacyjne, którym przyświecały cele poznawcze, turystyczne, wychowawcze i profilaktyczne – te ostatnie realizowane poprzez pogadanki, konkursy, zabawy tematyczne, prace plastyczne. W wycieczkach edukacyjnych uczestniczyli uczniowie Szkół Podstawowych z Żukowa, Różanki, Orchówka, Korolówki oraz dzieci z Parafii w Orchówku.

W okresie ferii zimowych prowadzono zajęcia profilaktyczne ze szczególnym wskazaniem na sport jako jeden z czynników chroniących przed sięganiem po używki. Zajęcia prowadzono w świetlicach wiejskich w Korolówce, Krasówce, Żukowie, Orchówku, Sobiborze, Różance, Korolówce Osadzie, Stawkach i Susznie. Program obejmował zajęcia opiekuńczo-wychowawcze, profilaktyczne, plastyczne, sportowe, zajęcia kulinarne, gry i zabawy świetlicowe.

W analizowanym roku realizowano również różnorodne przedsięwzięcia edukacyjne, m.in.: program antytytoniowej edukacji zdrowotnej pn. „Czyste

powietrze” – organizowany przez Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny we Włodawie (w jego ramach dzieci w wieku przedszkolnym z powiatu włodawskiego wzięły udział w konkursie plastycznym), program profilaktyczny pn. „Owocowy karnawał” w Niepublicznym Przedszkolu „Maluszkowo” w Susznie z udziałem przedszkolaków i rodziców, program profilaktyczny pn. „Razem wygramy zdrowie” – skierowany do uczestników zajęć świetlicowych w Szkole Podstawowej w Żukowie, program profilaktyczny „Można inaczej” w Zamiejskowym Oddziale Przedszkolnym w Korolówce, program profilaktyczny pn. „Zimowisko ze Stowarzyszeniem” – skierowany do dzieci i ich rodzin, program pn. „Chcemy być tacy sami.... Półkolonie dla niepełnosprawnych dzieci i młodzieży” – realizowany przez Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnym „Lepsze jutro” oraz program profilaktyczny pn. „Kreatywna lekcja profilaktyki uzależnień” – skierowany do uczniów Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego we Włodawie.

Ponadto Oddział Rejonowy Polskiego Czerwonego Krzyża we Włodawie był organizatorem XXVII Ogólnopolskich Mistrzostw Pierwszej Pomocy Polskiego Czerwonego Krzyża z udziałem uczniów szkół średnich, a Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych we Włodawie współorganizowała z Referatem Oświaty, Kultury, Sportu i Turystyki Urzędu Gminy Włodawa oraz z Biblioteką Publiczną Gminy Włodawa w Susznie imprezy okolicznościowe, rozgrywki sportowe i festyny w poszczególnych miejscowościach gminy.

W 2020 r., z uwagi na obostrzenia związane z pandemią Covid-19, działalność profilaktyczna została ograniczona. W czasie ferii zimowych prowadzono zajęcia opiekuńczo-wychowawcze, profilaktyczne, plastyczne, sportowe i kulinarne, a także gry i zabawy świetlicowe. Tematami przewodnimi, podobnie jak w roku poprzednim, były: sport jako jeden z czynników chroniących przed sięganiem po używki oraz zachęcanie dzieci i młodzieży do aktywnych form spędzania wolnego czasu. Zajęcia prowadzono w świetlicach wiejskich działających w Korolówce, Krasówce, Żukowie, Orchówku, Sobiborze, Różance, Korolówce Osadzie, Stawkach i Susznie. W Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym we Włodawie realizowano program profilaktyczny pn. „Profilaktyka zdrowia i uzależnień w czasie koronawirusa”. Z kolei Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnym „Lepsze jutro” prowadziło program profilaktyczny oraz zorganizowało półkolonie dla niepełnosprawnych dzieci i młodzieży.

W 2021 r. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie, we współpracy z Referatem Oświaty, Kultury, Sportu i Turystyki Urzędu Gminy Włodawa, realizował w okresie od lipca do grudnia rozbudowany, wielowątkowy program profilaktyczny pn. „Fantastyczne możliwości”. W jego ramach zrealizowano zajęcia w czterech blokach tematycznych:

- Kwiatoterapia dla dzieci – pomoc natury na skołataną nerwy (celem było podbudowanie zdrowia psychicznego dzieci; zajęcia pomogły zredukować stres, lęki i zmartwienia; w ich ramach zasadzono rośliny w ogródkach przy świetlicach wiejskich i na terenie miejscowości Suszno, Różanka i Orchówek, przeprowadzono zajęcia warsztatowe z florystyką pn. „Las w słoiku”);
- Zajęcia z muzyką – służące rozwojowi emocjonalnemu i artystycznemu dzieci i młodzieży oraz przedstawieniu muzyki jako czynnika pozytywnie wpływającego na sferę psychiczną człowieka (prowadzono cotygodniowe zajęcia rytmiczne z instruktorkami w miejscowościach: Suszno, Różanka, Orchówek i Korolówka Osada, a także cotygodniowe warsztaty muzyczne z instruktorem pn. „Po co brać narkotyki, skoro można słuchać muzyki”; w warsztatach wzięły udział dzieci i młodzież z miejscowości Suszno, Różanka i Korolówka Osada);
- Zajęcia z udziałem zwierząt jako aktywator hormonu szczęścia – ideą zajęć była nauka empatii, relaks i odpoczynek; stanowiły zachętę do zachowania spokoju emocjonalnego i pobudziły dzieci i młodzież do życia i kreatywnego działania (odbyła się wycieczka do hodowli alpak, królików, danieli i kóz w Żukowie w połączeniu z ogniskiem integracyjnym oraz poprowadzono zajęcia edukacyjne z dogoterapeutą z udziałem psów ratowniczych, psów tropiących, szkolonych do wykrywania papierosów i narkotyków);
- Zajęcia kulinarne – spokój ducha i zdrowe ciało (zajęcia służyły redukcji stresu, codziennych napięć i zdobywaniu nowych doświadczeń, przedstawienie zasad i zalet zdrowego odżywiania się zaszczepiło w uczestnikach chęć do przygotowywania zdrowych posiłków; zrealizowano zajęcia pn. „Dzieci nie jedzą śmieci” o tematyce zdrowego żywienia i szkodliwości używek: narkotyków i alkoholu).

W analizowanym roku, w zakresie wspierania gminnych szkół podstawowych w działaniach profilaktycznych, dofinansowano także warsztaty profilaktyczne dla

uczniów klas IV-VIII Szkół Podstawowych w Różance i Żukowie pn. „Profilaktyka uzależnień od substancji psychoaktywnych – alkohol, papierosy, e-papierosy, dopalacze i narkotyki”. Uczniowie poznali konsekwencje sięgania po używki w aspekcie prawnym oraz w odniesieniu do zdrowia psychicznego i fizycznego.

Wśród realizowanych w gminie w 2021 r. działań profilaktycznych z zakresu przeciwdziałania uzależnieniom znalazły się także m.in. następujące przedsięwzięcia:

- program profilaktyczny podczas obozu wędrownego harcerek (zrealizowany przez Okręg Lubelski Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej);
- projekt profilaktyczny pn. „Kreatywne warsztaty rodzinne mieszkańców wsi Stawki” (zrealizowany przez Koło Gospodyń Wiejskich w Stawkach);
- warsztaty online pn. „Profilaktyka uzależnień od substancji psychoaktywnych – alkohol, papierosy, e-papierosy, dopalacze i narkotyki” dla uczniów Szkół Podstawowych w Żukowie i Różance (zrealizowane przez Polskie Centrum Profilaktyki w Krakowie);
- program profilaktyczny pn. „Dziś alkohol jest niemodny, gotowanie to szczyt formy” dla mieszkank gminy Włodawa (zrealizowany przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie);
- warsztaty profilaktyczne online pn. „Motywacja do nauki podczas zdalnego nauczania” dla uczniów Szkół Podstawowych w Różance, Żukowie i Orchówku (zrealizowane przez Polskie Centrum Profilaktyki w Krakowie);
- dwutygodniowe zajęcia profilaktyczne w okresie letnim dla dzieci i młodzieży z terenu gminy (zrealizowane przez Stowarzyszenie Gospodyń Wiejskich Gminy Włodawa).

W latach 2019-2021 realizowanymi w gminie programami z obszaru profilaktyki uniwersalnej dla dzieci i młodzieży objęto odpowiednio 600, 200 i 305 uczniów, odpowiednio 52, 37 i 45 nauczycieli i odpowiednio 180, 75 i 90 rodziców w 2021 r., w jednorazowych pogadankach i prelekcjach wzięło udział odpowiednio 100, 30 i 151 osób, w festynach i innych imprezach plenerowych – 650 osób w 2019 r., w imprezach sportowych – 300 osób w 2019 r. i 80 osób w 2020 r., w konkursach – odpowiednio 100, 60 i 28 osób, a w zajęciach w świetlicach z programem opiekuńczym dla dzieci z grup ryzyka – 50 osób w 2019 r. i 30 osób w 2020 r., w tym odpowiednio 20 i 15 osób z rodzin z problemem alkoholowym.

8. EDUKACJA I WYCHOWANIE, OPIEKA NAD DZIEĆMI DO LAT 3.

Gmina Włodawa posiada bazę oświatową, na którą składają się 3 szkoły podstawowe z oddziałami przedszkolnymi oraz szkolne schronisko młodzieżowe. W gminie działa również niepubliczne przedszkole, a przy nim klubik dziecięcy zapewniający opiekę dzieciom do lat 3. Dzieci i młodzież z gminy uczęszczają także do przedszkoli i szkół w mieście Włodawa.

W roku szkolnym 2021/2022 do przedszkola w gminie chodziło 14 dzieci, nad którymi opiekę sprawował 1 nauczyciel, a w szkołach podstawowych naukę pobierało 247 uczniów, a liczba etatów nauczycielskich wynosiła 49,39. Z kolei opieką w klubie dziecięcym, w którym zatrudnionych było 2 opiekunów, objętych było 16 dzieci. Ponadto do znajdujących się na terenie miasta Włodawy placówek przedszkolnych uczęszczało 55 dzieci z gminy, a do szkół podstawowych 198 uczniów.

Dane szczegółowe na temat działających w gminie placówek oświatowych i opieki nad dziećmi do lat 3., a także placówek oświatowych z terenu miasta Włodawy, do których uczęszczają dzieci i młodzież z gminy przedstawia poniższa tabela.

Tabela 17. Placówki oświatowe i opieki nad dziećmi do lat 3. w gminie oraz w mieście Włodawa do których uczęszczają dzieci i młodzież z gminy

lp.	nazwa placówki	adres placówki
placówki z terenu gminy Włodawa		
1.	Niepubliczne Przedszkole „Maluszkowo” w Susznie	Suszno, ul. Jaśminowa 12, 22-200 Włodawa
2.	Klubik Dziecięcy przy Niepublicznym Przedszkolu „Maluszkowo” w Susznie	Suszno, ul. Jaśminowa 12, 22-200 Włodawa
3.	Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Orchówku	Orchówek, ul. Szkolna 35, 22-200 Włodawa
4.	Szkoła Podstawowa im. Róży Marii Zamoyskiej w Różance	Różanka, ul. Róży Marii Zamoyskich 1, 22-200 Włodawa
5.	Szkoła Podstawowa w Żukowie	Żuków 125, 22-200 Włodawa
6.	Szkolne Schronisko Młodzieżowe „Krokodyl” w Okunince	Okuninka XIII-1, 22-200 Włodawa
placówki z terenu miasta Włodawa		
7.	Szkoła Podstawowa nr 2 im. Komisji Edukacji Narodowej we Włodawie	ul. Konopnickiej 3, 22-200 Włodawa
8.	Szkoła Podstawowa nr 3 im. gen. F. Kleeberga we Włodawie	ul. Sierpińskiego 4, 22-200 Włodawa
9.	Szkoła Muzyczna I stopnia we Włodawie	ul. Szkolna 7, 22-200 Włodawa
10.	Szkoła Podstawowa z oddziałami przysposabiającymi do pracy we Włodawie	ul. Żołnierzy WIN 16, 22-200 Włodawa

11.	Branżowa Szkoła I stopnia we Włodawie	ul. Żołnierzy WIN 16, 22-200 Włodawa
12.	I Liceum Ogólnokształcące im. T. Kościuszki we Włodawie	ul. Szkolna 1, 22-200 Włodawa
13.	Zespół Szkół Zawodowych nr 1 i II Liceum Ogólnokształcące	ul. Modrzewskiego 24, 22-200 Włodawa
	II Liceum Ogólnokształcące im. A.F. Modrzewskiego	
	w tym: Technikum Szkoła Branżowa I stopnia nr 1	
14.	Przedszkole Miejskie nr 1 we Włodawie	ul. Słowackiego 16, 22-200 Włodawa
15.	Przedszkole Miejskie nr 2 we Włodawie	ul. Sierpińskiego 4, 22-200 Włodawa
16.	Miejskie Przedszkole Integracyjne we Włodawie	ul. Szkolna 5, 22-200 Włodawa
17.	Niepubliczne Przedszkole „Mała Akademia” we Włodawie	ul. 11 listopada 5b, 22-200 Włodawa
18.	Przedszkole Specjalne we Włodawie	ul. Partyzantów 13, 22-200 Włodawa
19.	Żłobek „Promyczek” we Włodawie	ul. Klasztorna 7, 22-200 Włodawa
20.	Niepubliczny Żłobek „Mała Akademia” we Włodawie	ul. 11 listopada 5b, 22-200 Włodawa
21.	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy we Włodawie	ul. Partyzantów 13, 22-200 Włodawa
	Szkoła Podstawowa Specjalna nr 4 Branżowa Szkoła Specjalna I Stopnia nr 2	
	Szkoła Specjalna Przystosowująca do Pracy	
22.	Młodzieżowy Dom Kultury im. O. Kleeberga	ul. Partyzantów 17, 22-200 Włodawa
23.	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna we Włodawie	ul. Partyzantów 17, 22-200 Włodawa

Źródło danych: Urząd Gminy Włodawa i Urząd Miejski we Włodawie.

9. KULTURA, SPORT, REKREACJA I TURYSTYKA

Organizacją życia kulturalnego, sportowego i rozrywkowego w gminie zajmują się urzędnicy gminni, społeczności sołeckie, biblioteka, placówki oświatowe i organizacje pozarządowe.

Biblioteka Publiczna Gminy Włodawa w Susznie posiada 4 Filie w Korolówce, Korolówce-Osadzie, Orchówku i Żukowie oraz 1 Punkt Biblioteczny w Różance. Jej celem jest zaspokajanie potrzeb oświatowych, kulturalnych, informacyjnych i czytelniczych mieszkańców gminy oraz upowszechnianie kultury i wiedzy. Placówka zajmuje się w szczególności gromadzeniem, opracowywaniem, przechowywaniem i ochroną materiałów bibliotecznych, udostępnianiem zbiorów

na miejscu i wypożyczaniem na zewnątrz, prowadzeniem wypożyczeń międzybibliotecznych z uwzględnieniem szczególnych potrzeb dzieci i młodzieży oraz osób z niepełnosprawnością. Obok podstawowej działalności Biblioteka prowadzi działania kulturalno-oświatowe i promocyjne.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w 2021 r. Biblioteka zatrudniała 4 pracowników. Księgozbiór biblioteki liczył 21.694 woluminy, liczba czytelników wyniosła 450, a liczba wypożyczeń księgozbioru na zewnątrz 9.817 woluminów. Z oferty placówki skorzystały 6.672 osoby. Biblioteka umożliwiała czytelnikom korzystanie z komputerów z dostępem do sieci Internet; na jej wyposażeniu w 2021 r. było 9 komputerów, w tym 8 podłączonych do sieci i dostępnych dla czytelników.

Działalność kulturalną w gminie prowadzi także Muzeum i Miejsce Pamięci w Sobiborze – muzeum znajdujące się w obrębie wsi Żłobek koło Sobiboru, na terenie stanowiącym podczas II wojny światowej Niemiecki Nazistowski Obóz Zagłady (SS-Sonderkommando Sobibor). W strukturach Muzeum znajduje się również Oddział Państwowego Muzeum na Majdanku. Na terenie gminy znajduje się także Izba Historyczna w Różance.

Poniższa tabela zawiera wykaz placówek kulturalnych funkcjonujących w gminie.

Tabela 18. Placówki kulturalne w gminie

lp.	nazwa placówki	adres placówki
1.	Biblioteka Publiczna Gminy Włodawa w Susznie	Suszno, ul. Poleska 4, 22-200 Włodawa
	Filia Biblioteczna w Korolówce	Korolówka 84a, 22-200 Włodawa
	Filia Biblioteczna w Korolówce-Osadzie	Korolówka-Osada 12a, 22-200 Włodawa
	w tym: Filia Biblioteczna w Orchówku	Orchówek, ul. Wesola 10, 22-200 Włodawa
	Filia Biblioteczna w Żukowie	Żuków 125, 22-200 Włodawa
	Punkt Biblioteczny w Różance	Różanka 22-200 Włodawa
2.	Muzeum Byłego Obszaru Zagłady w Sobiborze	Żłobek 101, 22-200 Włodawa
3.	Izba Historyczna w Różance	Różanka, ul. Parkowa 39, 22-200 Włodawa

Źródło: Urząd Gminy Włodawa.

W różnych miejscowościach gminy funkcjonują również świetlice wiejskie i remizo-świetlice służące integracji mieszkańców. Ich wykaz zawiera poniższa tabela.

Tabela 19. Świetlice wiejskie i remizo-świetlice w gminie

lp.	nazwa placówki	adres placówki
1.	Remizo-świetlica w Żukowie	Żuków 27, 22-200 Włodawa
2.	Remizo-świetlica w Stawkach	Stawki 19a, 22-200 Włodawa
3.	Remizo-świetlica w Krasówce	Krasówka 43, 22-200 Włodawa
4.	Remizo-świetlica w Różance	Różanka, ul. Św. Floriana 10, 22-200 Włodawa
5.	Remizo-świetlica w Orchówku	Orchówek, ul. Wesoła 10, 22-200 Włodawa
6.	Remizo-świetlica w Sobiborze	Sobibór 39a, 22-200 Włodawa
7.	Świetlica w Szumince	Szuminka 36a, 22-200 Włodawa
8.	Świetlica w Żłobku	Żłobek 27, 22-200 Włodawa
9.	Świetlica w Lucie	Luta 2b, 22-200 Włodawa
10.	Świetlica w Wołczynach	Wołczyny, 22-200 Włodawa
11.	Świetlica w Korolówce	Korolówka 84a, 22-200 Włodawa
12.	Świetlica w Korolówce Osadzie	Korolówka Osada 12a, 22-200 Włodawa

Źródło: Urząd Gminy Włodawa.

Mieszkańcy gminy, a zwłaszcza dzieci i młodzież korzystają również z placówek kulturalnych znajdujących się na terenie miasta Włodawy. Są to: Młodzieżowy Dom Kultury we Włodawie (ul. Partyzantów 17, 22-200 Włodawa), Włodawski Dom Kultury (al. Piłsudskiego 10, 22-200 Włodawa).

Do ważniejszych imprez kulturalnych i rekreacyjnych organizowanych na terenie gminy należą m.in.: transgraniczny festiwal „Tajemnice jezior”, koncert z okazji Dnia Matki, impreza integracyjna „Dzień Dziecka” w Susznie, piknik rodzinny „Jedź zdrowo, baw się na sportowo” w Sobiborze, piknik rodzinny w Korolówce Osadzie, „Wieczór u Zamoyskich” w Organistówce w Różance, Nadbużański Festiwal Pieśni Maryjnej w Orchówku, festyn rodzinny w Żukowie oraz Narodowe Czytanie w Korolówce-Osadzie.

Upowszechnianiu kultury fizycznej, sportu i rekreacji w gminie służy dostępna na jej terenie infrastruktura sportowo-rekreacyjna, na którą składają się m.in. hala sportowa, boiska i place zabaw. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 20. Obiekty sportowo-rekreacyjne w gminie

lp.	nazwa obiektu	adres obiektu
1.	Boisko wielofunkcyjne przy świetlicy wiejskiej w Susznie	Suszno, ul. Poleska 4, 22-200 Włodawa
2.	Boisko wielofunkcyjne przy świetlicy w Korolówce	Korolówka 84a, 22-200 Włodawa
3.	Hala Sportowa w Szkole Podstawowej w Orchówku	Orchówek, ul. Szkolna 35, 22-200 Włodawa
4.	Boisko typu „Orlik” przy Szkole Podstawowej w Orchówku	Orchówek, ul. Szkolna 35, 22-200 Włodawa
5.	Siłownie zewnętrzne	Sobibór, Orchówek, Korolówka, Korolówka-Osada, Żuków, Okuninka, Wołczyny, Szuminka, Stawki, Suszno
6.	Place zabaw	Sobibór, Okuninka (przy jeziorze i za sklepem), Korolówka-Osada, Suszno, Korolówka, Krasówka, Żuków, Stawki, Żłobek, Orchówek, Szuminka
7.	Altana – Kiszarnia	Orchówek
8.	Altany	Korolówka Osada, Suszno, Okuninka, Korolówka, Krasówka, Żłobek
9.	Wieża widokowa	Stawki, Różanka, Orchówek
10.	Pomost nad Jeziorem Białym w Okunince (plaża główna)	Okuninka

Źródło danych: Urząd Gminy Włodawa.

Do ważniejszych imprez sportowo-rekreacyjnych organizowanych w gminie należą Żelazny Triathlon w Okunince (jazda na rowerze, bieg, pływanie), skoki spadochroniarskie oraz morsowanie w Okunince.

Gmina Włodawa posiada szczególne walory turystyczne. Jej obszar położony jest przy wschodniej granicy Unii Europejskiej, na styku trzech granic – Polski, Ukrainy i Białorusi; rozciąga się wzdłuż rzeki Bug, wśród malowniczych lasów i jezior. Dzieje gminy Włodawa dokumentują zachowane zabytki, świadczące o jej historii i kulturze. Do ważniejszych, cennych kulturowo obiektów w gminie należą: XIX-wieczny zespół pałacowo-folwarczny i kościół parafialny pw. Św. Augustyna z lat 1909-1913 w Różance, zespół kościoła klasztorного Augustianów (obecnie parafia pw. Św. Jana Jałmużnika) z lat 1770-1780 w Orchówku oraz XIX wieczny cmentarz prawosławny (na terenie Lasów Państwowych) w Sobiborze.

Atrakcją przyrodniczą gminy jest m.in. Jezioro Białe wyróżniające się przejrzystą wodą, powierzchnia lustra wody jeziora wynosi 106 ha, a głębokość miejscami 34 m. Od strony południowej jezioro otoczone jest lasem należącym do Sobiborskiego Parku Krajobrazowego. Atrakcją turystyczną gminy jest

niewątpliwie trójstyk granic Polska – Białoruś – Ukraina, znajdujący się w miejscowości Orchówek. Jest to jeden z sześciu trójstyków w Polsce, ale jedyny przebiegający na wodzie – rzece Bug.

10. EKONOMIA SPOŁECZNA I SOLIDARNA

Ekonomia społeczna i solidarna to sfera będąca przejawem społeczeństwa obywatelskiego, w której działalność ekonomiczna i pożytku publicznego służy realizacji celów społecznych. Należą do nich: zatrudnianie i reintegracja osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej i zagrożonych wykluczeniem społecznym (w szczególności osób z niepełnosprawnością, bezrobotnych oraz seniorów), wspieranie podmiotowości i samodzielności tych osób oraz odbudowa ich zdolności do pełniejszego uczestniczenia w życiu społecznym i zawodowym, a także działalność na rzecz rozwoju lokalnego.

Cele ekonomii społecznej i solidarnej realizowane są przez podmioty ekonomii społecznej, do których zalicza się:

- przedsiębiorstwa społeczne (np. spółdzielnie socjalne), które zatrudniają osoby zagrożone wykluczeniem społecznym;
- jednostki reintegracyjne (m.in. zakłady aktywności zawodowej, warsztaty terapii zajęciowej czy centra integracji społecznej, których głównym celem jest ponowna integracja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- podmioty działające w sferze pożytku publicznego – organizacje pozarządowe oraz podmioty sfery gospodarczej utworzone w związku z realizacją celu społecznego – spółki non-profit i spółdzielnie, których celem jest zatrudnienie np. inwalidów i niewidomych.

W gminie Włodawa funkcjonuje 20 podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej. Są to organizacje pozarządowe, z którymi samorząd gminy podejmuje wspólne działania na podstawie uchwalanego corocznie Programu współpracy gminy Włodawa z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego. Głównym celem tej współpracy jest zaspakajanie potrzeb społecznych mieszkańców gminy oraz wzmocnienie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego poprzez budowanie i umocnienie partnerstwa pomiędzy gminą a organizacjami. Współpraca ta ma w szczególności

przyczynić się do umocnienia w świadomości społecznej poczucia odpowiedzialności za siebie, swoje otoczenie, wspólnotę lokalną oraz jej tradycje, a także zwiększenia udziału mieszkańców w rozwiązywaniu lokalnych problemów, wzmocnienia potencjału organizacji oraz rozwoju wolontariatu, intensyfikacji działań na rzecz dzieci i młodzieży oraz otwarcia na innowacyjność poprzez umożliwienie organizacjom pozarządowym indywidualnego wystąpienia z ofertą realizacji projektów konkretnych zadań publicznych.

W ramach współpracy z organizacjami pozarządowymi, w 2021 r. Stowarzyszenie Gospodyń Wiejskich Gminy Włodawa realizowało 2 zadania: Program profilaktyczny w okresie wakacji skierowany do dzieci i młodzieży szkolnej z terenu gminy, na który otrzymało dofinansowanie w kwocie 33.721 zł oraz zadanie pn. „Pójdźmy wszyscy do Stajenki...” dofinansowane kwotą 5.000 zł.

Poniższa tabela przedstawia dane szczegółowe na temat funkcjonujących w gminie podmiotów ekonomii społecznej. Uwzględniają one m.in. informacje na temat obszarów i odbiorców ich działań, które określają ich zdolności do realizacji usług społecznych, w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1-14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych.

Tabela 21. Podmioty ekonomii społecznej w gminie

lp.	nazwa organizacji	obszary działań	odbiorcy działań
1.	Stowarzyszenie „Poleska Dolina Bugu”	rozwój lokalny, ekologia	społeczność lokalna
2.	Nadbużańskie Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Różanki	rozwój lokalny, ekologia	społeczność lokalna
3.	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi Żłobek	rozwój lokalny, ekologia	społeczność lokalna
4.	Stowarzyszenie na Rzecz Integracji Mieszkańców i Rozwoju Wsi Suszno	rozwój lokalny	społeczność lokalna
5.	Stowarzyszenie Na Rzecz Edukacji i Rozwoju Gminy Włodawa	rozwój lokalny, edukacja, wychowanie	społeczność lokalna, dzieci i młodzież
6.	Stowarzyszenie Agroturystyczne Ziemi Włodawskiej w Okunince	rozwój lokalny, ekologia	społeczność lokalna
7.	Stowarzyszenie Nauczycieli i Rodziców „Nasza Szkoła” w Różance	edukacja, wychowanie	dzieci i młodzież
8.	Stowarzyszenie Przyrodniczo-Sportowe „Eko-Różanka”	sport, turystyka, rekreacja, hobby	społeczność lokalna
9.	Stowarzyszenie Inicjatyw Sportowo-Kulturalnych w Orchówku	sport, turystyka, rekreacja, hobby	społeczność lokalna

10.	Stowarzyszenie Lokalna Organizacja Turystyczna – Polesie Lubelskie w Okunince	rozwój lokalny, sport, turystyka, rekreacja, hobby	społeczność lokalna
11.	Stowarzyszenie Gospodyń Wiejskich Gminy Włodawa	kultura, sztuka, tradycja; rozwój lokalny	społeczność lokalna, kobiety
12.	Poleskie Stowarzyszenie Wsparcia Społecznego „Nasz Dom	ochrona zdrowia; profilaktyka uzależnień	Osoby starsze, kombatanci
13.	Samorządny Niezależny Związek Zawodowy Pracowników Domu Pomocy Społecznej w Różance	sprawy zawodowe, pracownicze, branżowe	Wszyscy zainteresowani
14.	Ochotnicza Straż Pożarna w Krasówce	ratownictwo, bezpieczeństwo	społeczność lokalna
15.	Ochotnicza Straż Pożarna w Okunince	ratownictwo, bezpieczeństwo	społeczność lokalna
16.	Ochotnicza Straż Pożarna w Orchówku	ratownictwo, bezpieczeństwo	społeczność lokalna
17.	Ochotnicza Straż Pożarna w Różance	ratownictwo, bezpieczeństwo	społeczność lokalna
18.	Ochotnicza Straż Pożarna w Sobiborze	ratownictwo, bezpieczeństwo	społeczność lokalna
19.	Ochotnicza Straż Pożarna w Stawkach	ratownictwo, bezpieczeństwo	społeczność lokalna
20.	Ochotnicza Straż Pożarna w Żukowie	ratownictwo, bezpieczeństwo	społeczność lokalna

Źródło danych: Urząd Gminy Włodawa.

Warto dodać, że gmina Włodawa podejmuje współpracę także z organizacjami pozarządowymi funkcjonującymi poza terenem gminy. W ramach realizacji zadań w obszarze pomocy i wsparcia współpracuje z Zarządem Okręgowym Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej w Lublinie, który pomocą żywnościową wspiera osoby i rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej. W 2021 r. gmina przekazała organizacji 10.000 zł.

Na rok 2023 Gmina Włodawa zaplanowała zlecenie w trybach, o których mowa w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, usług społecznych w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1-14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, oraz zadań publicznych, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, dotyczących:

- pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób;
- w zakresie ochrony i promocji zdrowia oraz przeciwdziałania patologiom społecznym poprzez:
 - zwiększanie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu,
 - prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii, w szczególności wśród dzieci i młodzieży,
 - wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń i osób fizycznych, służącej rozwiązywaniu problemów alkoholowych,
 - organizowanie zajęć opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci i młodzieży szkolnej w okresie ferii zimowych i wakacji;
- w zakresie nauki, edukacji, oświaty i wychowania poprzez:
 - przygotowanie dzieci i młodzieży do podejmowania ról społecznych oraz budowanie więzi międzyludzkich opartych na wzajemnym szacunku i tolerancji, kształtowanie ich osobowości oraz podnoszenie sprawności ogólnorozwojowej,
 - wychowanie w duchu patriotyzmu i poszanowania dziedzictwa narodowego, umacnianie wśród dzieci i młodzieży poczucia tożsamości narodowej;
- w zakresie krajoznawstwa, turystyki oraz wypoczynku dzieci i młodzieży, poprzez:
 - organizację imprez turystycznych, promocyjnych,
 - wyznaczanie i odnawianie szlaków turystycznych,
 - wydawnictwa promocyjne i reklamowe;
- w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji poprzez:
 - wspieranie przedsięwzięć o charakterze lokalnym w zakresie rozwoju kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego, kulinarnego,
 - wspieranie lokalnej twórczości i wykonawstwa artystycznego,
 - organizowanie imprez kulturalnych dla dzieci, młodzieży i dorosłych,
 - renowacja, konserwacja i ochrona zabytków i innych obiektów kultury materialnej,
 - prowadzenie dokumentacji zjawisk życia kulturalnego i artystycznego,

- remont lub wyposażenie świetlic wiejskich;
- w zakresie upowszechniania kultury fizycznej i sportu poprzez:
 - organizację zajęć i programów w zakresie usportowienia mieszkańców gminy oraz uczestnictwo w lokalnych, regionalnych, ogólnopolskich i międzynarodowych imprezach sportowych,
 - organizację zawodów i imprez rekreacyjno-sportowych,
 - tworzenie infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, w tym place zabaw, siłownie;
- w zakresie upowszechniania wiedzy i umiejętności na rzecz obronności państwa, poprzez:
 - utrzymywanie gotowości bojowej gminnych jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej,
 - organizacja i udział w zawodach jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej,
 - upowszechnianie znajomości łączności radiowej,
 - organizacja konkursów, turniejów dla dzieci i młodzieży szkolnej;
- w zakresie promocji i organizacji wolontariatu.

11. BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

Przestępczość jest dynamicznym, podlegającym rozwojowi zjawiskiem społecznym, które stanowi zagrożenie dla obowiązującego porządku prawnego. W zależności od swej intensywności i częstotliwości wpływa na formowanie się postaw i zachowań ludności oraz odciska piętno na jej funkcjonowaniu.

Zapobieganie przestępczości wymaga zastosowania rozwiązań kompleksowych, zakładających wspólne zaangażowanie instytucji i organizacji państwowych, samorządowych i społecznych, przedstawicieli społeczności lokalnych oraz środków masowego przekazu. Ważną rolę w zakresie inicjowania i organizowania tej działalności odgrywa policja.

Nad bezpieczeństwem mieszkańców gminy Włodawa czuwa Komenda Powiatowa Policji we Włodawie. Według jego danych, w 2021 r. na terenie gminy Włodawa stwierdzono 105 przestępstw, z czego 57 wykryto. Wśród stwierdzonych przestępstw dominowały przestępstwa drogowe (28) polegające głównie na

prowadzeniu pojazdu w stanie nietrzeźwości, wśród przestępstw kryminalnych dominowały – przestępstwa przeciwko rodzinie (8) i narkotykowe (7).

Dane szczegółowe na temat przestępstw popełnionych w gminie w 2021 r. przedstawia poniższa tabela.

Tabela 22. Przestępstwa popełnione w gminie w 2021 r.

kategoria przestępstwa	liczba przestępstw
ogółem	105
rozboje	0
bójki i pobicia	1
kradzież z włamaniem	2
w tym: kradzież mienia	5
przeciwko rodzinie	8
przeciwko ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii	7
uszkodzenie ciała	1
uszkodzenie mienia	4

Źródło: Komenda Powiatowa Policji we Włodawie.

W 2021 r. na terenie gminy Włodawa policjanci ujawnili także 24 wykroczenia, wystawiając wobec sprawców mandaty lub stosując pouczenia. W analizowanym roku prowadzono także szereg działań profilaktycznych dotyczących bezpieczeństwa – w ruchu drogowym, w miejscu zamieszkania, dzieci i młodzieży, seniorów, cyberbezpieczeństwa oraz na temat handlu ludźmi.

W ocenie władz gminy stan bezpieczeństwa na jej terenie jest zadawalający. W 2021 r. gmina przekazała 22.000 zł z przeznaczeniem na zapewnienie bezpieczeństwa osób wypoczywających w sezonie turystycznym nad jeziorami – Białym i Glinki.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie obejmuje wsparciem osoby mające trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego. W latach 2019-2020 z tego powodu z pomocy społecznej w gminie skorzystały odpowiednio 1 i 2 osoby, a w 2021 r. 4 osoby w 2 rodzinach.

Na terenie gminy Włodawa ochronę przeciwpożarową zapewnia 7 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej (w tym 3 jednostki zrzeszone w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym): w Krasówce, Okunince, Orchówku, Różance, Sobiborze, Stawkach i Żukowie. W 2021 r. liczyły one 245 strażaków i strażaczek. Jednostki posiadają łącznie 11 samochodów ratowniczo-gaśniczych. W analizowanym roku

wyjeżdżały do 22 pożarów, 32 miejscowych zagrożeń oraz 4 fałszywych alarmów. Oprócz działań ratowniczo-gaśniczych, jednostki OSP wykonywały szereg działań związanych ze zwalczaniem pandemii Covid-19, m.in. redystrybuowały środki ochrony osobistej oraz pomagały w transporcie na szczepienia.

Gmina Włodawa znajduje się w obszarze działań Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej w Chełmie i na jej terenie, w związku z próbami nielegalnego przekraczania granicy, prowadzone były intensywne działania zabezpieczające, także z udziałem Policji, sił zbrojnych RP i wspierających wojsk estońskich. Wprowadzony 2 września 2021 r. stan wyjątkowy objął następujące miejscowości gminy: Sobibór, Orchówek, Suszno, Szuminka, Różanka, Stawki. W związku z zaistniałą sytuacją odbywało się wiele spotkań i konferencji, a władze samorządowe były na bieżąco informowane o prowadzonych działaniach.

12. KWESTIA UCHODźCÓW

Nie wiadomo dokładnie, ile osób uchodźczych przebywa obecnie w Polsce w związku z kryzysem wojennym za jej wschodnią granicą, niemniej szacuje się, że w różnych okresach 2022 r. granicę kraju przekroczyło od 4 do 5 mln osób – kobiet, mężczyzn, dzieci, seniorów czy osób z niepełnosprawnościami. Sytuacja pozostawała dynamiczna – część uchodźców podążała do innych krajów, niektórzy wracali do Ukrainy, część pozostała w Polsce. W połowie 2022 r. obywatelom Ukrainy nadano ponad 1 milion numerów PESEL. Z uwagi na niemożność określenia, jak potoczy się i rozwinie kryzys wojenny za wschodnią granicą Polski niezbędne jest tworzenie polityki migracyjnej zarówno na szczeblu krajowym, jak i lokalnym.

W pierwszych tygodniach wojny w Ukrainie jednostki samorządowe stanęły przed obowiązkiem i potrzebą zapewnienia schronienia uchodźcom. Wśród krótkookresowych wyzwań znalazły się podstawowe, jak zapewnienie lokum i żywności, dostępu do opieki zdrowotnej, edukacji i rynku pracy. Z upływem czasu pojawiały się kolejne, m.in. konieczność świadczenia pomocy psychologicznej osobom w traumie. Przewidywane są również następne wyzwania, a wśród najważniejszych wymienia się potrzebę integracji oraz zapobieganie konfliktom migranckim, w tym agresji na tle narodowościowym.

W gminie Włodawa przez cały 2022 r. odnotowano pobyt ok. 2.000 obywateli Ukrainy szukających schronienia przed konfliktem wojennym. Osobom tym zapewniono wyżywienie, dostęp do pomocy medycznej i edukacji, pomoc w załatwianiu spraw urzędowych oraz świadczenia pomocy społecznej przewidziane ustawą z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (Dz.U. 2022 poz. 583).

Pobyt uchodźców na terenie gminy odbywa się bezkonfliktowo, a jedynym, zauważonym dotąd, problemem jest brak pracy dla osób chętnych ją podjąć.

Z danych Narodowego Spisu Powszechnego 2021 wynika, że w porównaniu do spisu z 2011 r. dwukrotnie wzrosła liczba osób z obywatelstwem innego kraju mieszkających na terenie Polski, w tym czterokrotnie liczba obywateli Ukrainy. Wobec powyższego, obecnie, po wybuchu wojny za wschodnią granicą kraju, tym bardziej należy brać pod uwagę możliwość dalszego wzrostu liczby osób narodowości ukraińskiej zamierzających na dłużej lub na stałe pozostać w Polsce. Z ankiet przeprowadzanych wśród uchodźców w połowie 2022 r. wynika, że 1/3 badanych deklaruje chęć pozostania w Polsce także po zakończeniu wojny. W późniejszych badaniach udział ten nieco się zmniejszył, niemniej nie można przewidzieć, jak będzie on kształtował się w przyszłości.

13. WYNIKI BADAŃ ANKIETOWYCH „PROBLEMY SPOŁECZNE W ŚRODOWISKU LOKALNYM”

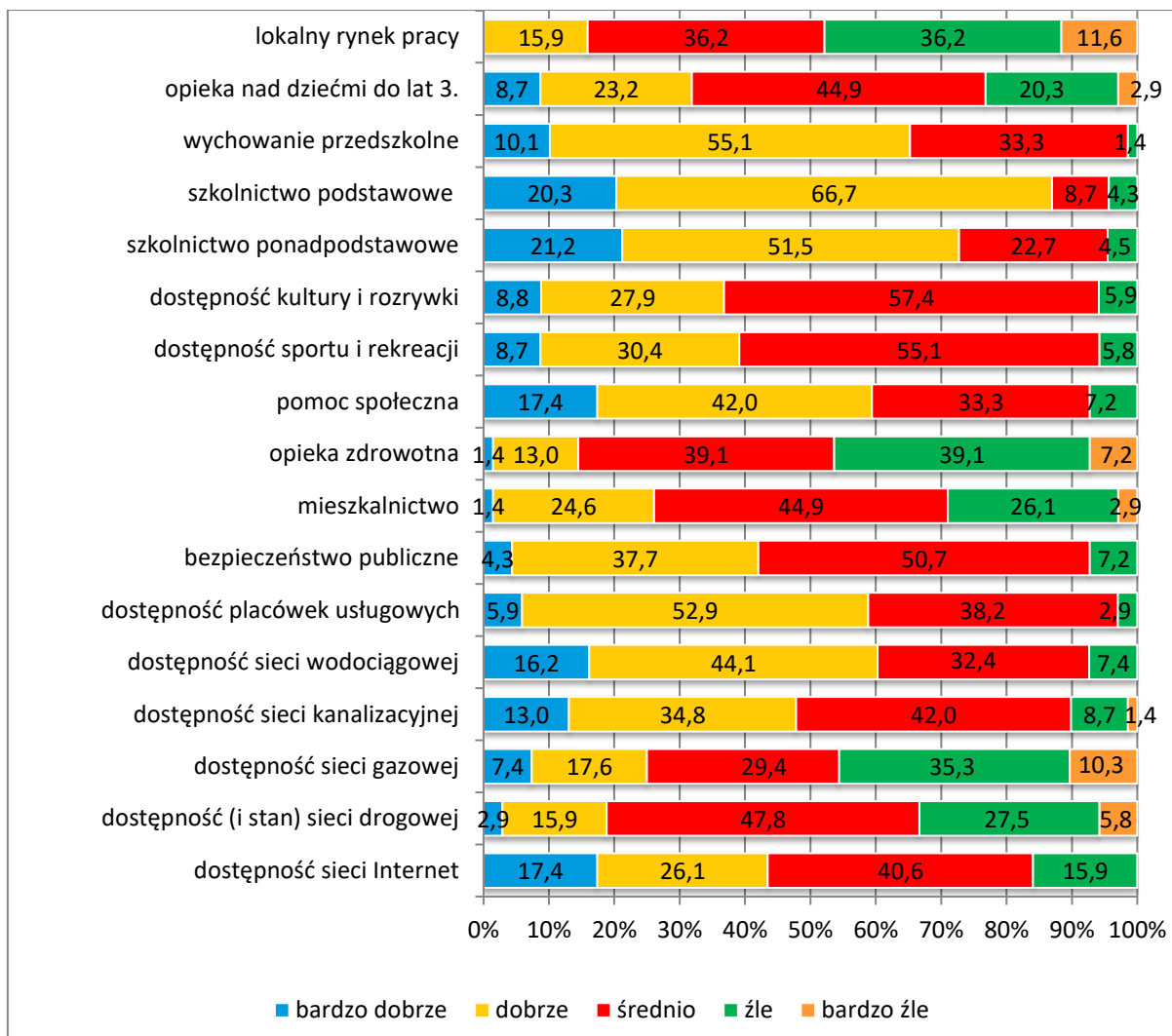
Badania ankietowe przeprowadzone w ramach diagnozy sytuacji społecznej w gminie Włodawa posłużyły identyfikacji, określeniu przyczyn i skali występujących na jej terenie problemów społecznych oraz wskazaniu działań, jakie należałoby podjąć w celu zmniejszenia ich natężenia oraz zminimalizowania ich skutków.

Badania zostały przeprowadzone przy pomocy ankiet, które zostały rozpowszechnione wśród mieszkańców gminy, w tym reprezentantów samorządu lokalnego – Wójta Gminy, radnych, sołtysów, pracowników Urzędu Gminy, członków komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, przedstawicieli jednostek organizacyjnych gminy, m.in. placówek oświatowych, kulturalnych, sportowych i pomocy społecznej, a także przedstawicieli podmiotów leczniczych,

policji, podmiotów ekonomii społecznej i kościoła. W sumie do analizy przedłożono 69 wypełnionych anonimowo ankiet.

W pierwszym pytaniu poproszono przedstawicieli środowiska lokalnego o ocenę warunków życia w gminie. Uzyskane odpowiedzi przedstawia poniższy wykres.

Wykres 28. Warunki życia w gminie



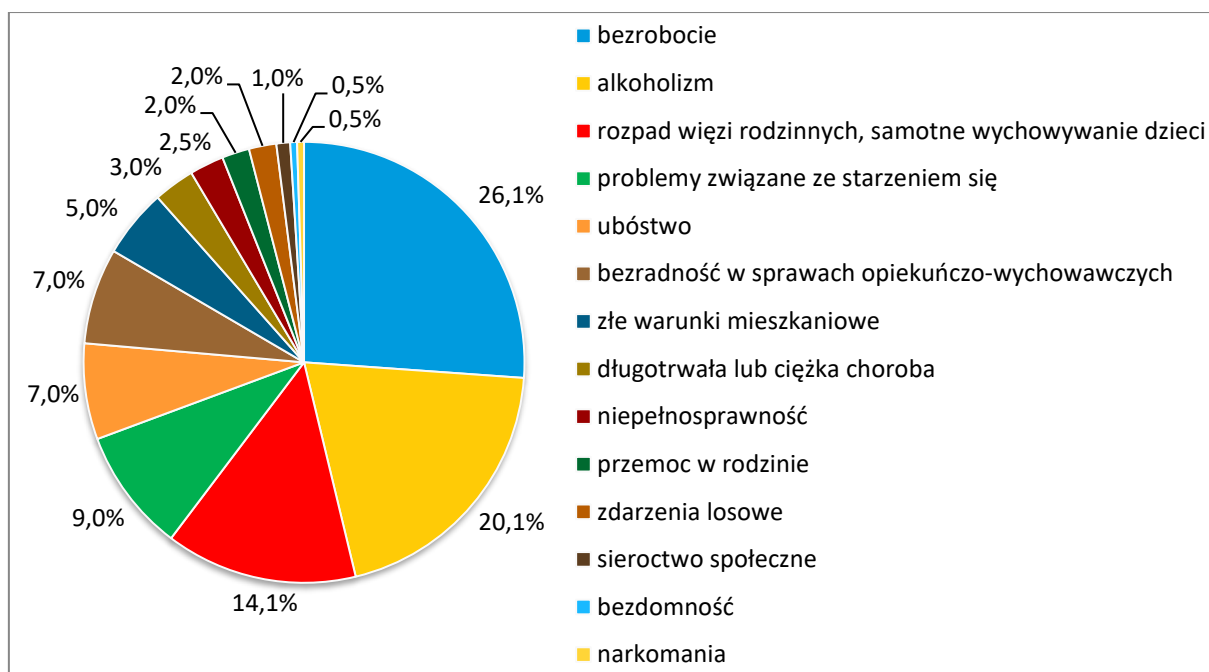
Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Analizując warunki życia w gminie, przedstawiciele środowiska lokalnego najlepiej ocenili dostępność szkolnictwa podstawowego (łącznie 87% ocen dobrych i bardzo dobrych) i ponadpodstawowego (w sumie 72,7% ocen dobrych i bardzo dobrych) oraz wychowania przedszkolnego (łącznie 65,2% ocen dobrych i bardzo dobrych).

Najgorzej badani ocenili z kolei lokalny rynek pracy (w sumie 47,8% ocen złych i bardzo złych), dostęp do opieki zdrowotnej (łącznie 46,3% ocen złych i bardzo złych) oraz sieci gazowej (w sumie 45,6% ocen bardzo złych i złych).

W kolejnym pytaniu zapytano badanych o problemy, które najczęściej dotyczą mieszkańców gminy. Szczegóły w tym zakresie przedstawia poniższy wykres.

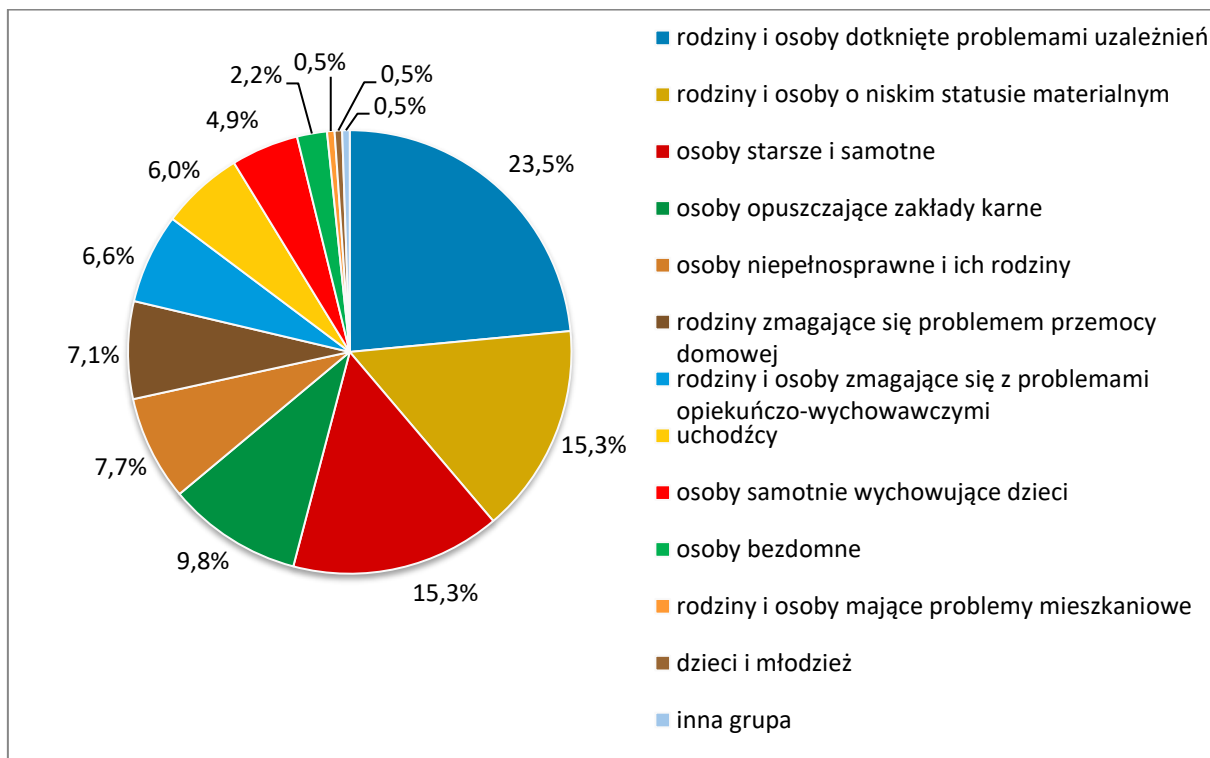
Wykres 29. Problemy najczęściej dotykające mieszkańców gminy



Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Za problemy, który najczęściej dotykają mieszkańców gminy, respondenci uznali bezrobocie (26,1%), alkoholizm (20,1%), a także rozpad więzi rodzinnych i samotne wychowywanie dzieci (14,1%) oraz problemy związane ze starzeniem się (9%).

Odpowiadając na następne pytanie, ankietowali identyfikowali grupy zagrożone wykluczeniem społecznym w gminie. Uzyskane odpowiedzi przedstawia poniższy wykres.

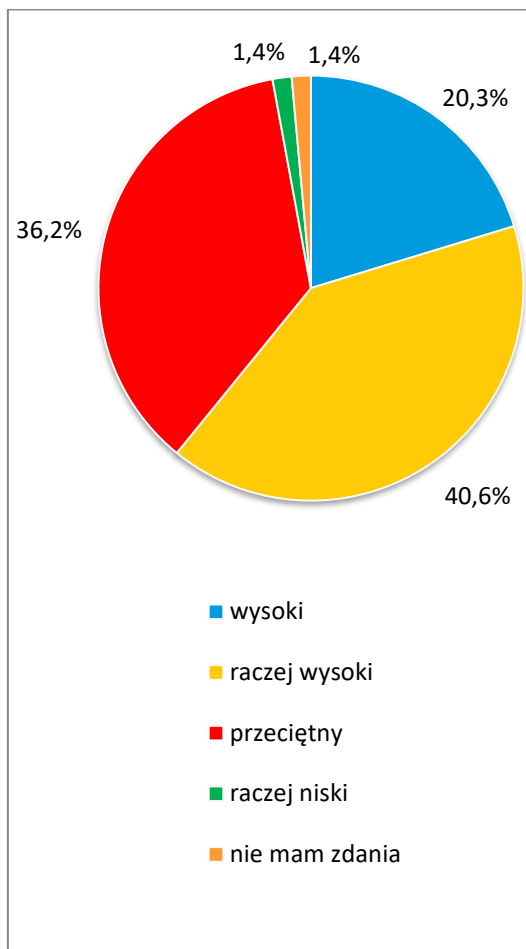
Wykres 30. Grupy zagrożone wykluczeniem społecznym w gminie

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

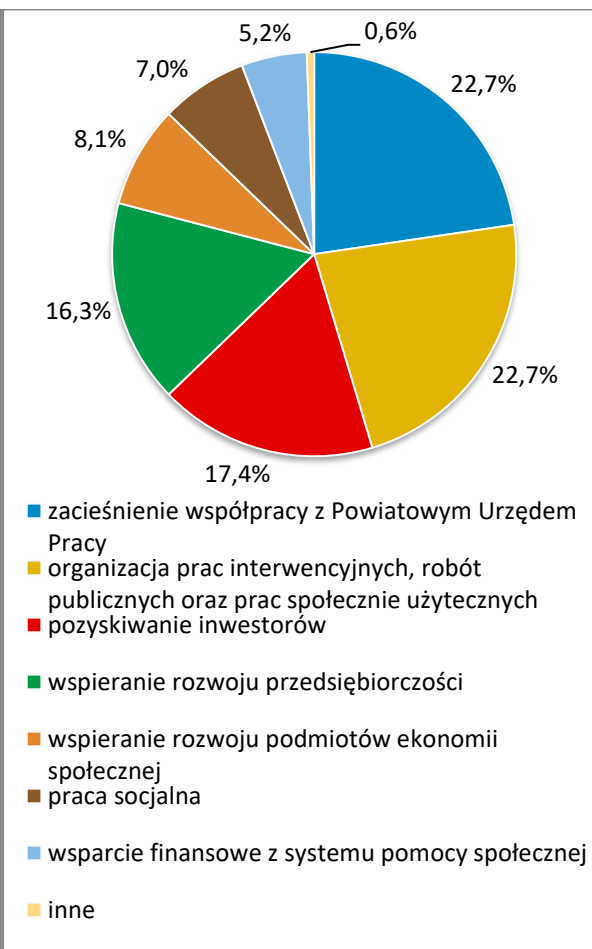
Najwięcej badanych stwierdziło, że najbardziej zagrożone wykluczeniem społecznym są rodziny i osoby dotknięte problemami uzależnień (23,5%), rodziny i osoby o niskim statusie materialnym oraz osoby starsze i samotne (po 15,3%).

W kolejnych pytaniach poproszono badanych o opinię na temat poziomu bezrobocia w gminie oraz wskazanie działań, jakie należałoby podjąć w celu poprawy sytuacji osób nim dotkniętych. Uzyskane odpowiedzi przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 31. Jaki jest poziom bezrobocia w gminie?



Wykres 32. Jakie działania należałoby podjąć w celu poprawy sytuacji osób bezrobotnych?



Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

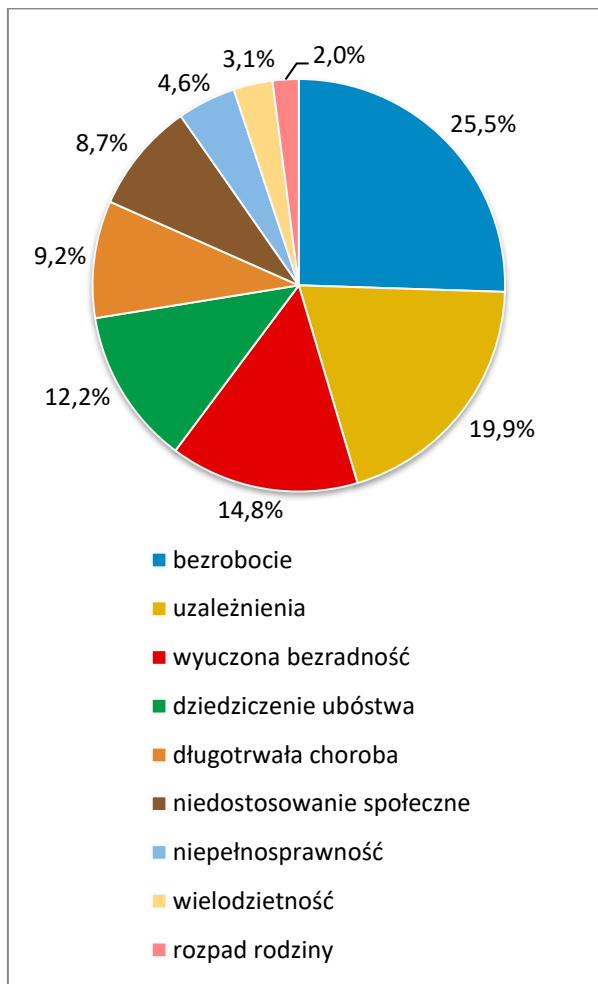
Większość ankietowanych (łącznie 60,9%) stwierdziło, że poziom bezrobocia w gminie jest raczej wysoki lub wysoki. Jednocześnie zdaniem 36,2% badanych jest on przeciętny.

Wśród działań, jakie należałoby podjąć w celu poprawy sytuacji osób pozostających bez pracy, respondenci najczęściej wymieniali: zacieśnianie współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy w celu umożliwienia osobom bezrobotnym (poprzez świadczenie poradnictwa oraz organizowanie stażu, kursów i szkoleń), organizowanie prac interwencyjnych, robót publicznych i prac społecznie użytecznych (po 22,7%), pozyskiwanie inwestorów (17,4%) oraz wspieranie rozwoju przedsiębiorczości (16,3%).

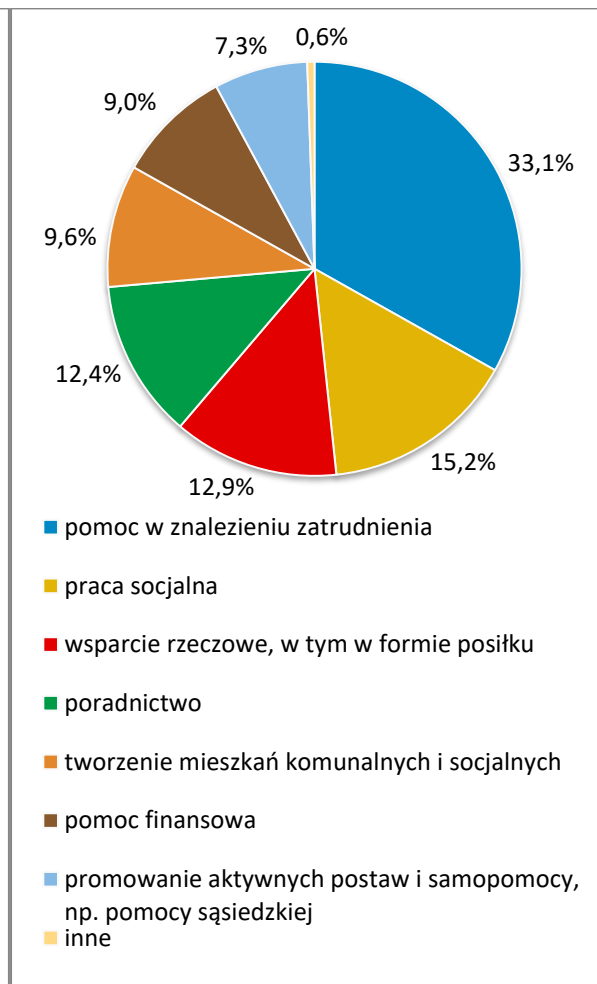
W odpowiedzi na następne pytania ankietowani wskazali przyczyny ubóstwa wśród mieszkańców gminy oraz przedstawili propozycje działań, jakie powinny być

podejmowane na rzecz osób nim dotkniętych. Szczegóły w tym zakresie przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 33. Przyczyny ubóstwa wśród mieszkańców gminy?



Wykres 34. Jakie działania powinny być podejmowane na rzecz dotkniętych problemem ubóstwa?



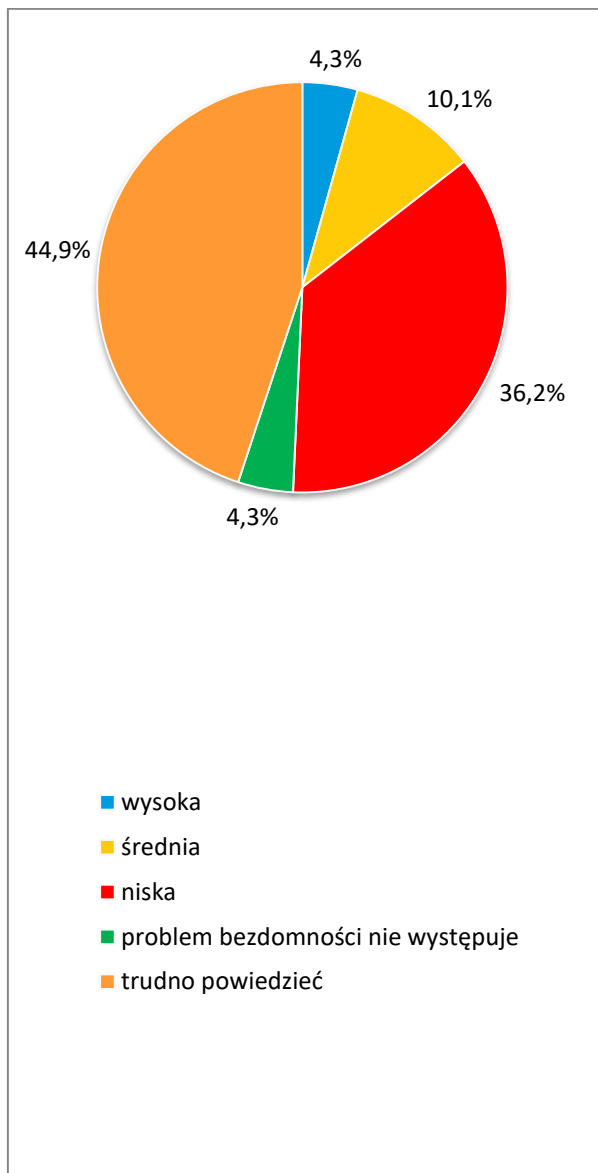
Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Wśród przyczyn popadania mieszkańców gminy w ubóstwo, ankietowani najczęściej wskazywali bezrobocie (25,5%), uzależnienia (19,9%), wyuczoną bezradność (14,8%) oraz dziedziczenie ubóstwa (12,2%).

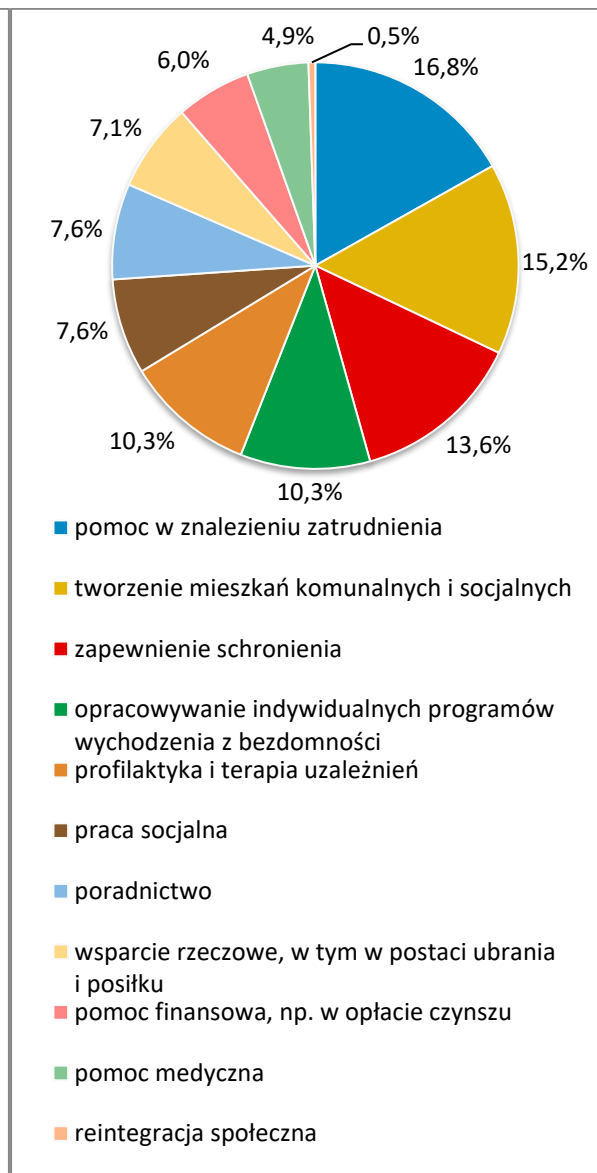
Zdaniem respondentów, by skutecznie przeciwdziałać problemowi ubóstwa, należałoby przede wszystkim udzielać pomocy w znalezieniu zatrudnienia (33,1%). Za ważne ankietowani uznali także prowadzenie pracy socjalnej (15,2%), udzielanie wsparcia rzeczowego, w tym w formie posiłku (12,9%) oraz świadczenie poradnictwa (12,4%).

W kolejnych pytaniach została podjęta kwestia bezdomności – poproszono badanych o opinię na temat skali tego problemu w gminie oraz wskazanie działań, które przyniosłyby największą skuteczność w jego zapobieganiu i rozwiązywaniu. Uzyskane odpowiedzi prezentują poniższe wykresy.

Wykres 35. Jaka jest skala problemu bezdomności w gminie?



Wykres 36. Jakie działania byłyby najskuteczniejsze w zapobieganiu i rozwiązywaniu problemu bezdomności?



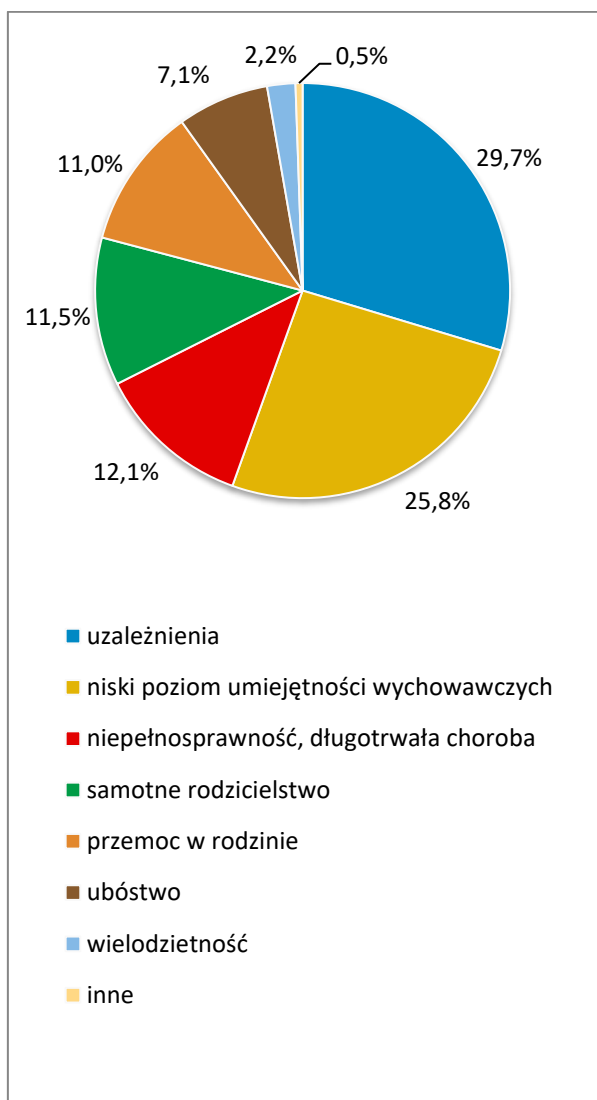
Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Najwięcej badanych (44,9%) nie miało zdania na temat skali bezdomności w gminie. Jednocześnie 36,2% respondentów stwierdziło, że jest ona niska, a zdaniem 10,1% wysoka.

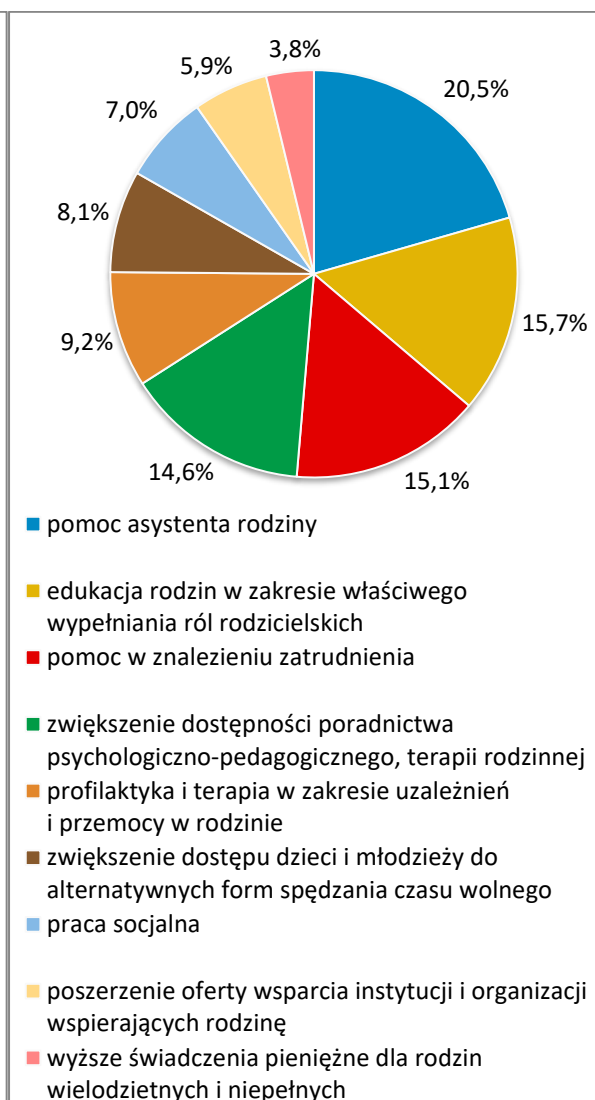
W opinii ankietowanych największe efekty w zapobieganiu i rozwiązywaniu problemu bezdomności może przynieść udzielenie pomocy w znalezieniu zatrudnienia (16,8%), tworzenie mieszkań komunalnych i socjalnych (15,2%) oraz zapewnienie schronienia (13,6%).

W ankiecie znalazło się również pytanie pozwalające poznać opinie respondentów na temat przyczyn bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego. Uzyskane odpowiedzi prezentują poniższe wykresy.

Wykres 37. Przyczyny bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz w prowadzeniu gospodarstwa domowego w gminie



Wykres 38. Jakie działania poprawiłyby sytuację rodzin niewydolnych wychowawczo w gminie?



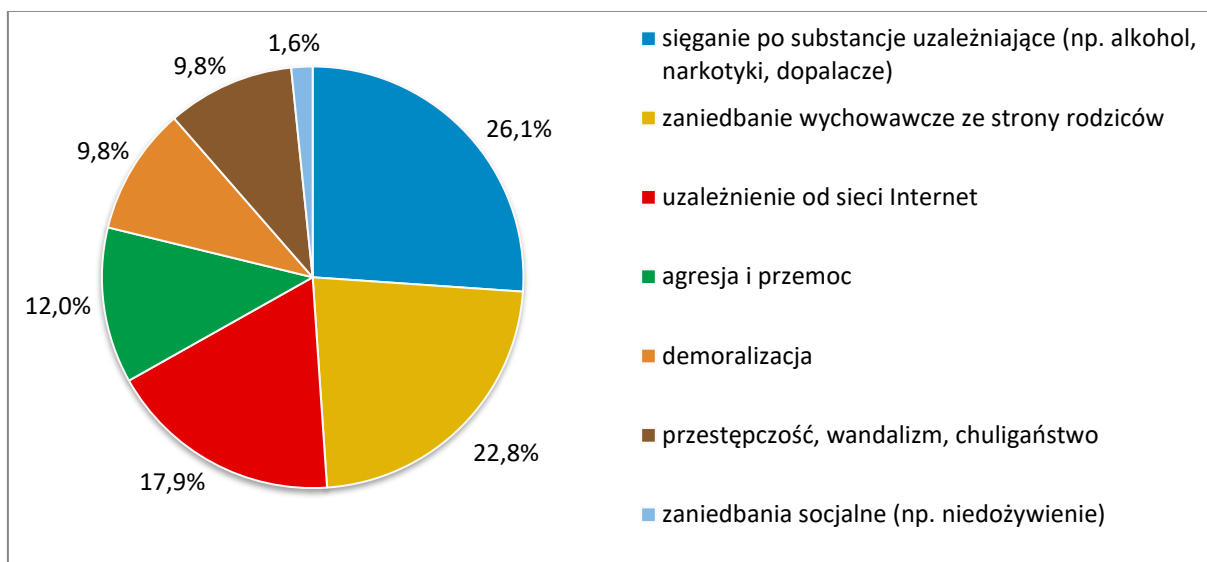
Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

W opinii badanych głównymi przyczynami bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego w gminie są uzależnienia (29,7%) oraz niski poziom umiejętności wychowawczych (25,8%).

Wśród działań, których podjęcie mogłoby poprawić sytuację rodzin niewydolnych wychowawczo, ankietowani najczęściej wskazywali świadczenie wsparcia przez asystenta rodziny (20,5%), edukowanie rodzin w zakresie właściwego wypełniania ról rodzicielskich (15,7%), udzielenie pomocy w znalezieniu zatrudnienia (15,1%) oraz zwiększenie dostępności poradnictwa psychologiczno-pedagogicznego i terapii rodzinnej (14,6%).

W uzupełnieniu odpowiedzi na poprzednie pytania, ankietowani wskazali negatywne zjawiska, na jakie najbardziej narażone są dzieci i młodzież z gminy. Szczegóły w tym zakresie przedstawia poniższy wykres.

Wykres 39. Na jakie negatywne zjawiska społeczne najbardziej narażone są dzieci i młodzież z gminy?



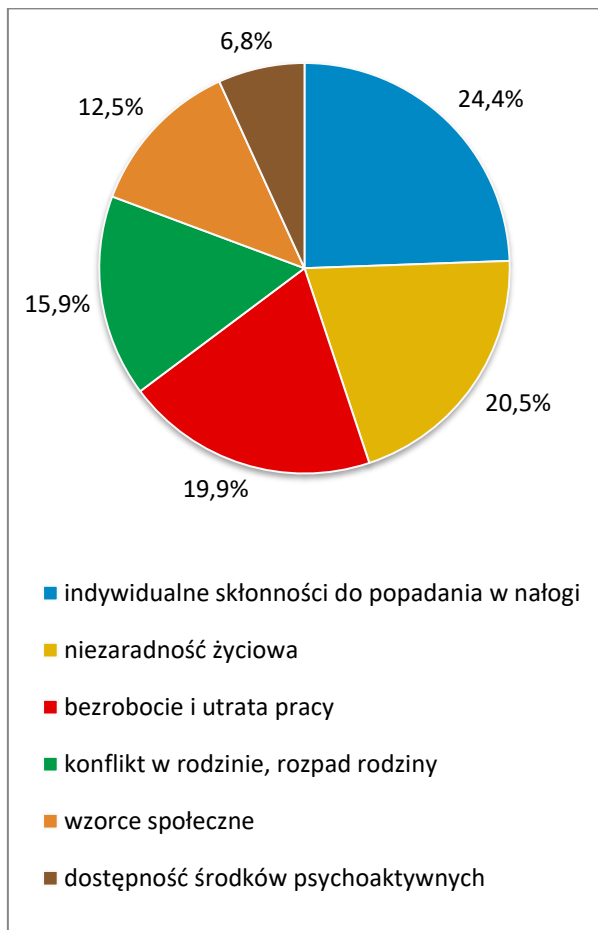
Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Według ankietowanych, do negatywnych zjawisk społecznych, na które najbardziej narażone są dzieci i młodzież z gminy, należą: sięganie po substancje uzależniające, np. alkohol, narkotyki i dopalacze (26,1%), zaniechanie wychowawcze ze strony rodziców (22,8%) oraz uzależnienie od sieci Internet (17,9%),

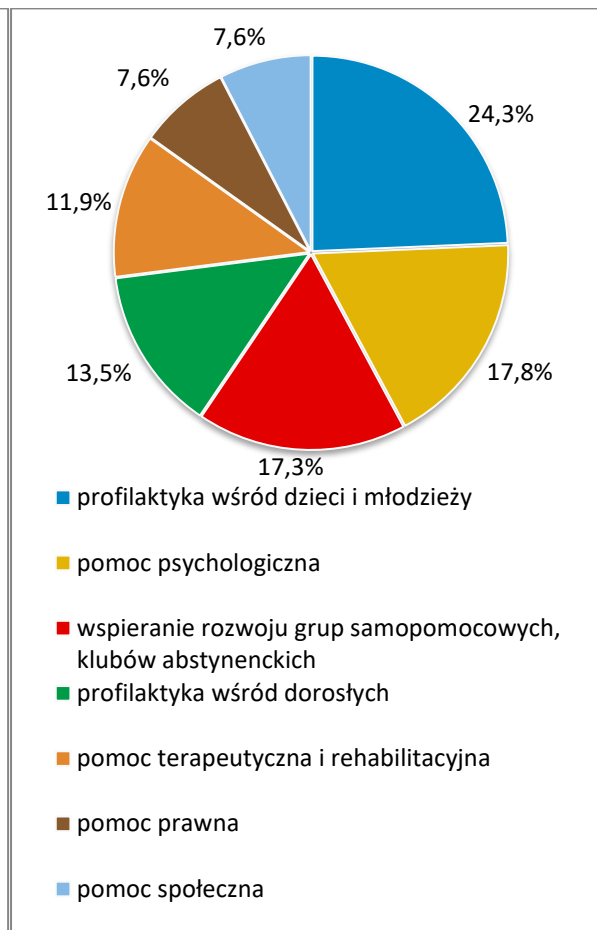
W następnych pytaniach poproszono respondentów o podanie przyczyn występowania problemu uzależnień wśród mieszkańców gminy oraz wskazanie

działań, jakie powinny być podejmowane na rzecz osób i rodzin nim dotkniętych. Odpowiedzi w tym zakresie prezentują poniższe wykresy.

Wykres 40. Przyczyny występowania problemu uzależnień wśród mieszkańców gminy



Wykres 41. Jakie działania powinny być podejmowane na rzecz osób uzależnionych i ich rodzin?



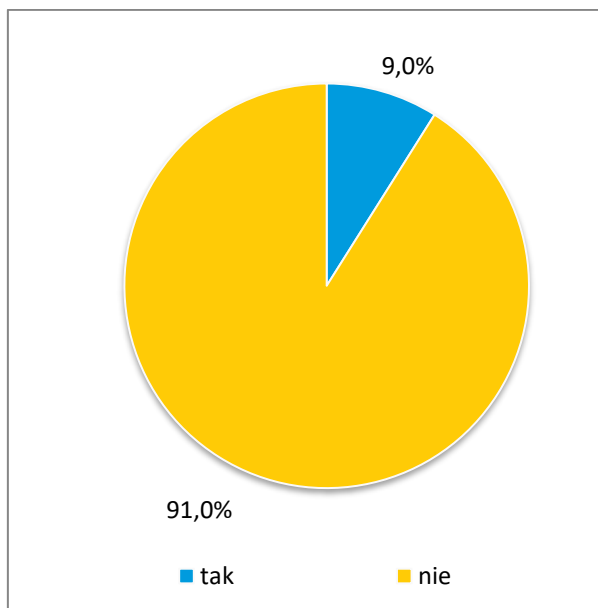
Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Do zasadniczych powodów występowania problemu uzależnień wśród mieszkańców gminy badani zaliczyli indywidualne skłonności do popadania w nałogi (24,4%) niezaradność życiową (20,5%), bezrobocie i utratę pracy (19,9%) oraz konflikt w rodzinie i jej rozpad (15,9%).

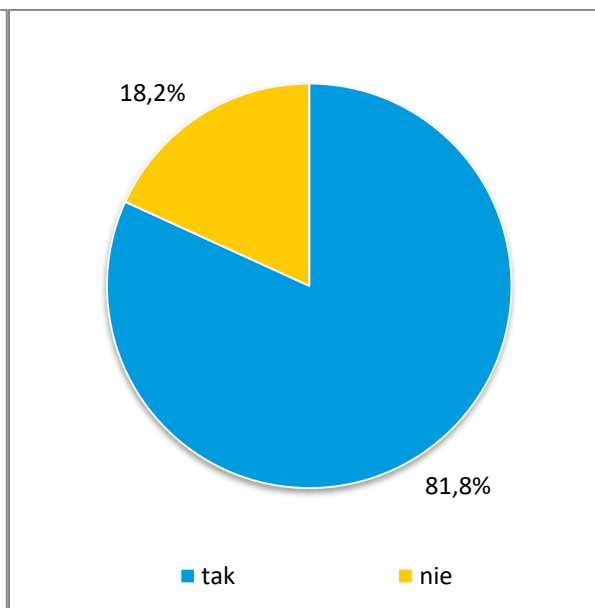
Zdaniem respondentów, podejmując działania na rzecz osób uzależnionych i ich rodzin, należy przede wszystkim skupić się na prowadzeniu profilaktyki wśród dzieci i młodzieży (24,3%), zapewnieniu dostępu do pomocy psychologicznej (17,8%) oraz wspieraniu rozwoju grup wsparcia, samopomocowych (np. AA, Al-Anon), klubów abstyntenckich (17,3%).

Następnie zapytano badanych o doświadczenie i znajomość przypadków występowania problemu, który niejednokrotnie ma swoje źródło w uzależnieniach, tj. przemocy w rodzinie, oraz poproszono o przedstawienie działań, które byłyby najskuteczniejsze w walce z tym zjawiskiem. Uzyskane odpowiedzi przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 42. Czy doświadczyła Pani/doświadczył Pan przemocy?



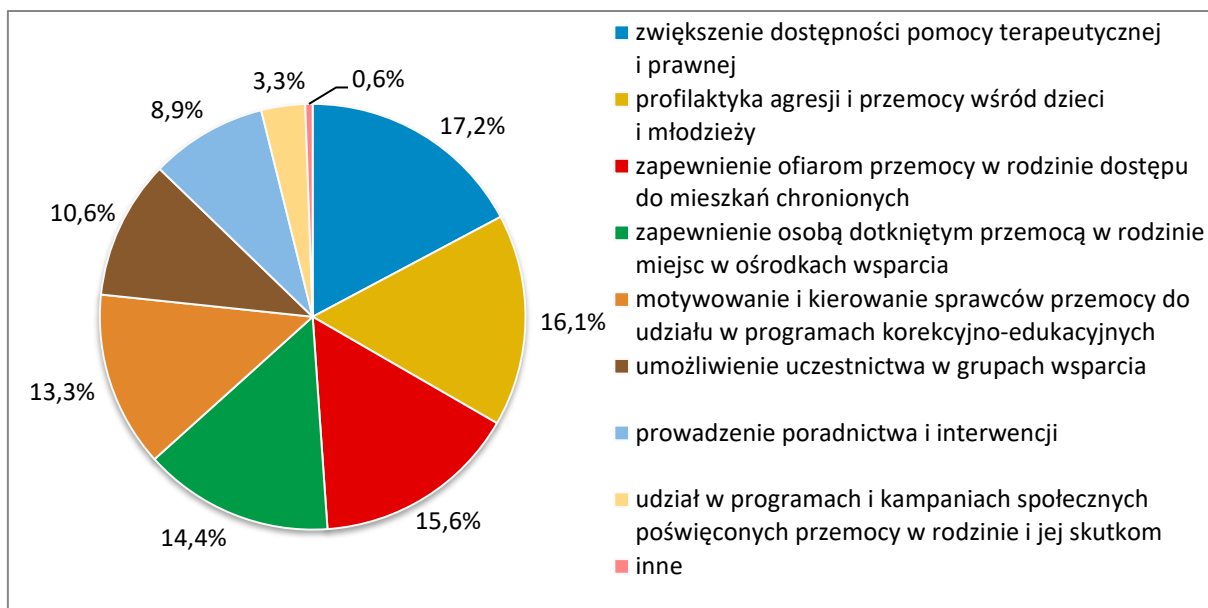
Wykres 43. Czy słyszała Pani/słyszał Pan o osobach w gminie, które doświadczyły przemocy?



Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Zdecydowana większość respondentów (91%) odpowiedziała, że nie doświadczyła przemocy. Jednocześnie 81,8% ankietowanych przyznało, że słyszało o osobach w gminie, które doświadczyły tego problemu.

Wykres 44. Jakie kroki byłyby najskuteczniejsze w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie?

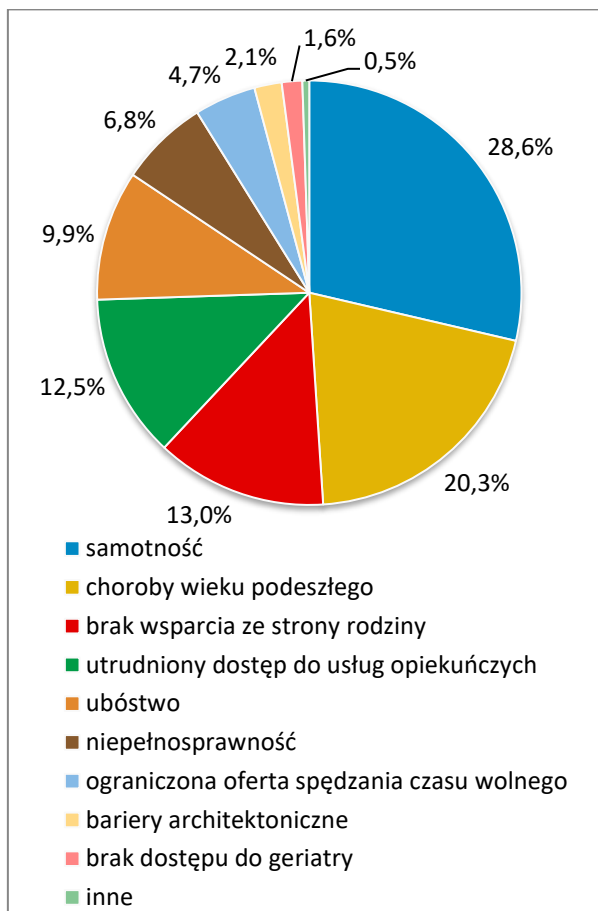


Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

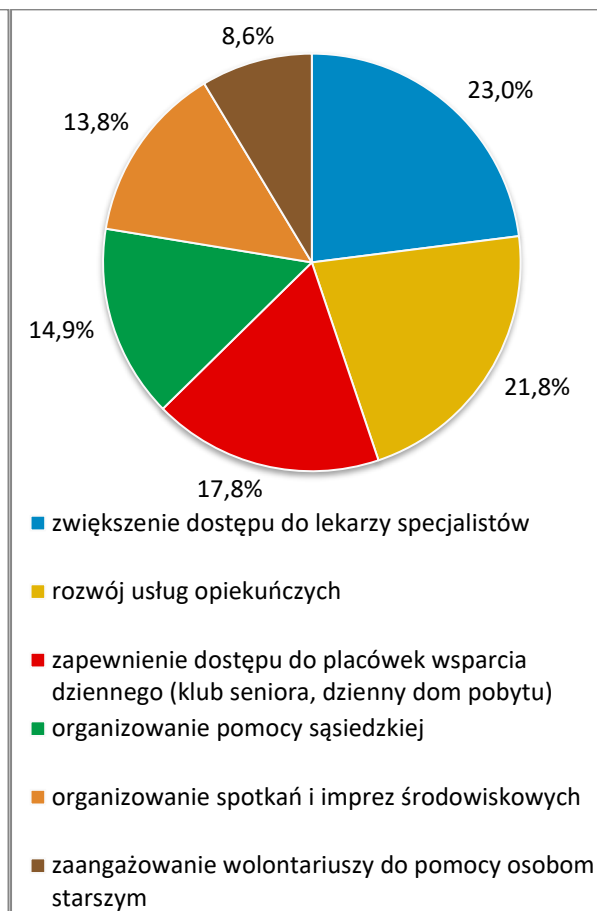
Zdaniem respondentów, by skutecznie przeciwdziałać przemocy w rodzinie, należy przede wszystkim zwiększyć dostępność pomocy terapeutycznej i prawnej (17,2%), prowadzić profilaktykę agresji i przemocy wśród dzieci i młodzieży (16,1%), zapewnić ofiarom przemocy w rodzinie dostępu do mieszkań chronionych (15,6%) oraz miejsc w ośrodkach wsparcia (14,4%) oraz motywować i kierować sprawców przemocy do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych (13,3%).

Kolejna kwestia poruszona w ankiecie dotyczyła problemów, z jakimi najczęściej zmagają się osoby starsze w gminie, oraz działań, których wdrożenie przyczyniłoby się do poprawy ich sytuacji. Udzielone przez badanych odpowiedzi prezentują poniższe wykresy.

Wykres 45. Problemy najczęściej dotykające osoby starsze z gminy



Wykres 46. Jakie działania poprawiłyby sytuację osób starszych w gminie?



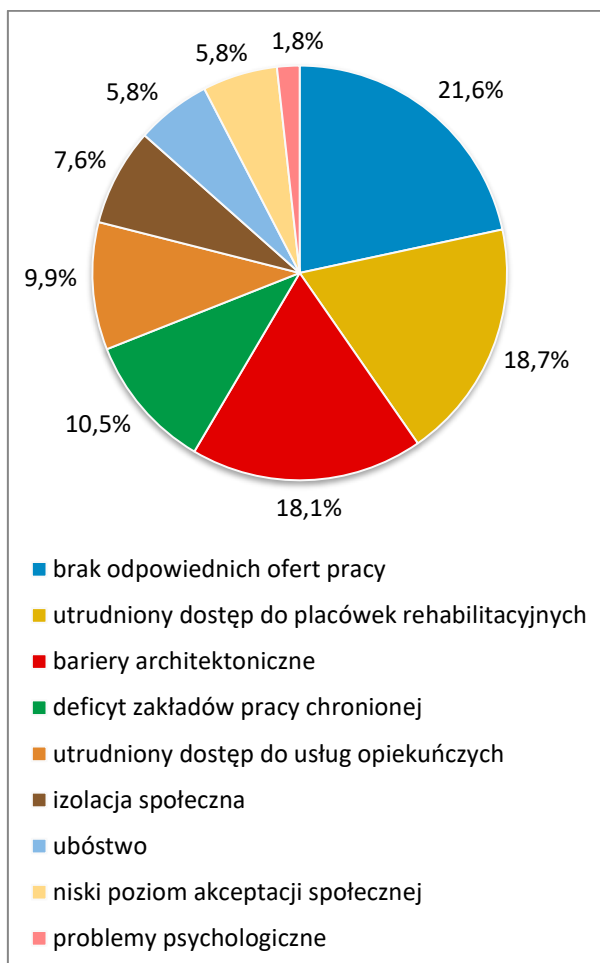
Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

W opinii osób ankietowanych, problemami, które najczęściej dotykają seniorów w gminie, są samotność (28,6%) i choroby wieku podeszłego (20,3%), a także brak wsparcia ze strony rodziny (13%) oraz utrudniony dostęp do usług opiekuńczych (12,5%).

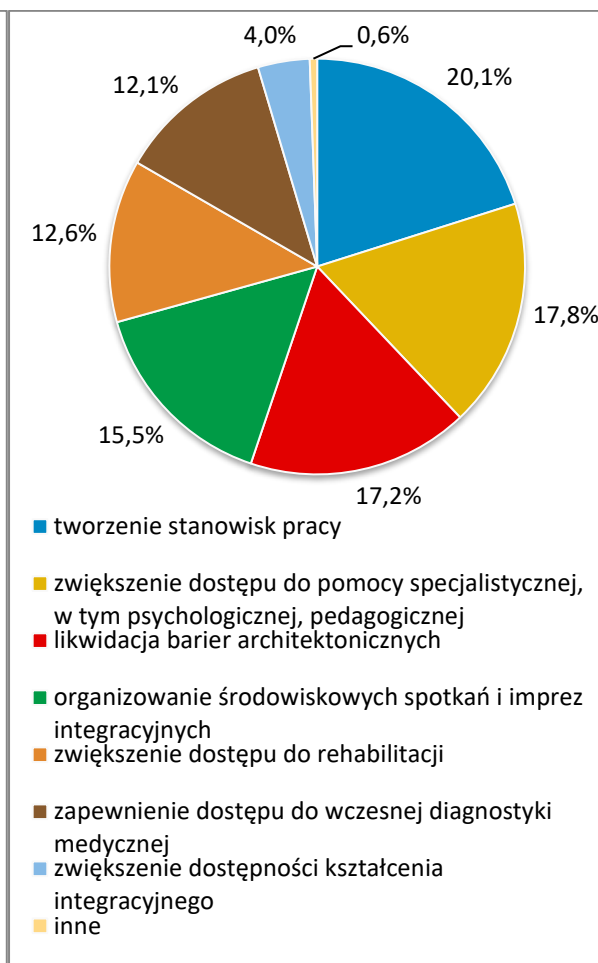
Do działań, których realizacja mogłaby się przyczynić do poprawy sytuacji seniorów w gminie, respondenci najczęściej zaliczali: zwiększenie dostępu do lekarzy specjalistów (23%), rozwój usług opiekuńczych (21,8%) oraz zapewnienie dostępu do placówek wsparcia dziennego (klub seniora, dzienny dom pobytu; 17,8%).

W odpowiedzi na kolejne pytania ankietowani identyfikowali problemy, których najczęściej doświadczają osoby z niepełnosprawnością w gminie, oraz wskazywali działania, których podjęcie pozwoliłoby na pełniejszy ich udział w życiu społecznym. Szczegóły w tym zakresie przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 47. Problemy, których najczęściej doświadczają osoby z niepełnosprawnością z gminy



Wykres 48. Jakie działania umożliwiłyby osobom z niepełnosprawnością pełniejszy udział w życiu społecznym?



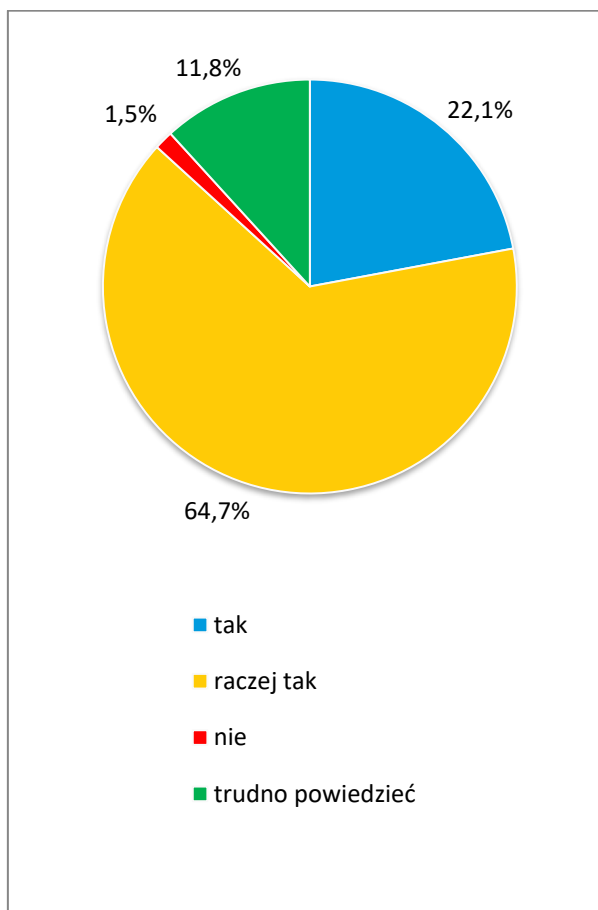
Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Według badanych problemami, z którymi najczęściej zmagają się osoby dotknięte niepełnosprawnością z gminy, są: brak odpowiednich ofert pracy (21,6%), utrudniony dostęp do placówek rehabilitacyjnych (18,7%) oraz bariery architektoniczne (18,1%).

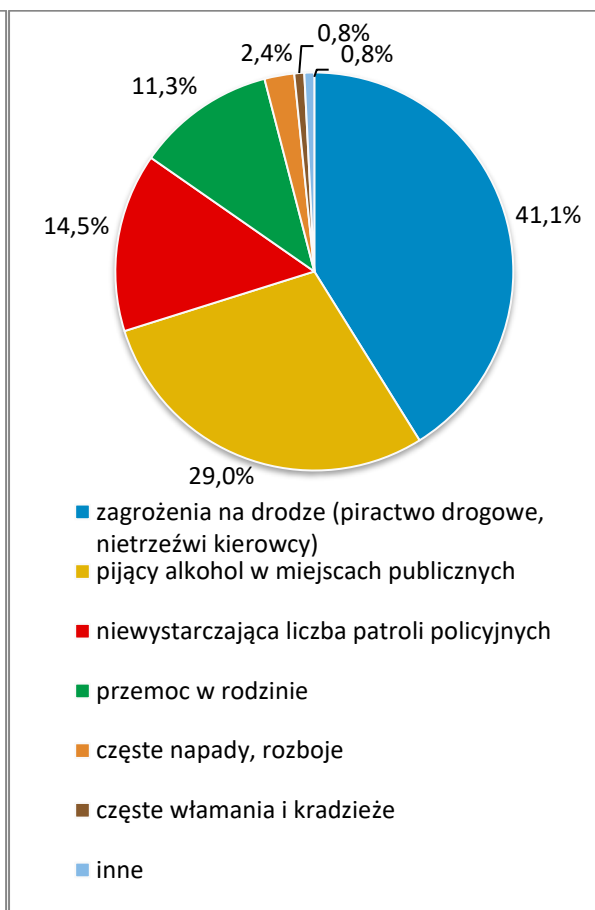
W opinii ankietowanych, działania, które umożliwiłyby osobom z niepełnosprawnością pełniejszy udział w życiu społecznym, powinny skupiać się na tworzeniu stanowisk pracy (20,1%), zwiększeniu dostępności pomocy specjalistycznej, w tym psychologicznej, pedagogicznej (17,8%) oraz likwidacji barier architektonicznych (17,2%).

W ostatnich pytaniach podjęto temat stanu bezpieczeństwa w gminie – poczucia bezpieczeństwa, przyczyn jego braku oraz działań, które wpłynęłyby na jego zwiększenie. Szczegóły w tym zakresie prezentują poniższe wykresy.

Wykres 49. Czy czuje się Pani/Pan bezpiecznie w gminie?



Wykres 50. Przyczyny braku bezpieczeństwa w gminie

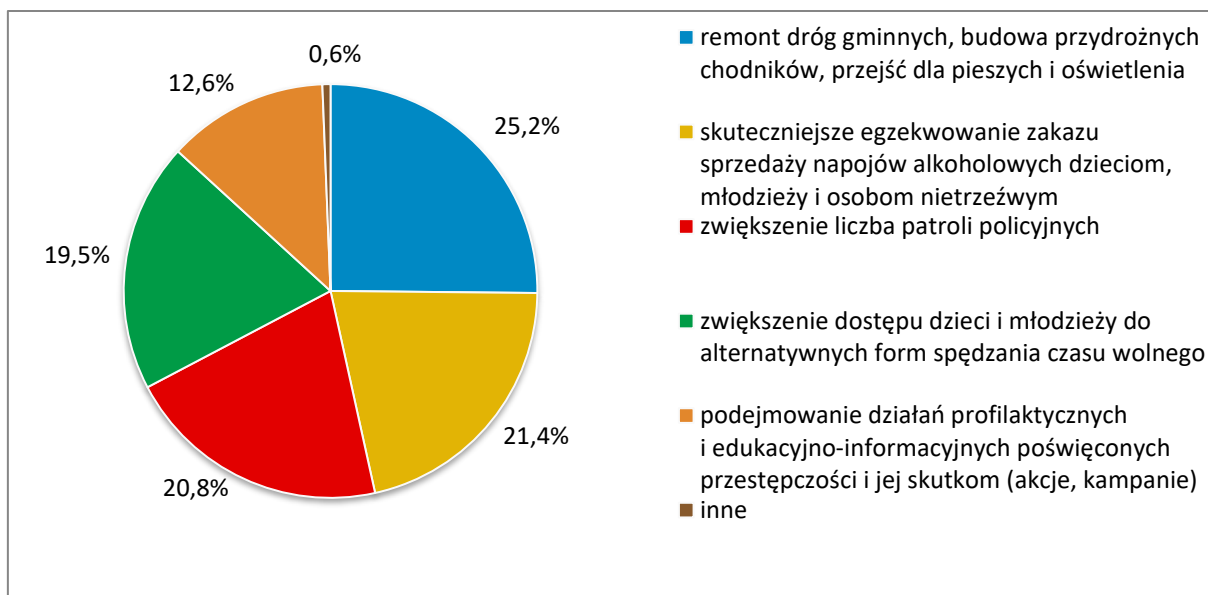


Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Zdecydowana większość ankietowanych (łącznie 86,8%) stwierdziła, że czuje się raczej bezpiecznie bądź bezpiecznie w miejscu zamieszkania. Odmiennego zdania było jedynie 1,5% ankietowanych.

Wśród przyczyn braku bezpieczeństwa respondenci najczęściej wskazywali zagrożenia na drodze (piractwo drogowe, nietrzeźwi kierowcy; 41,1%) oraz osoby pijące alkohol w miejscach publicznych (29%).

Wykres 51. Co wpłynęłoby na zwiększenie bezpieczeństwa publicznego w gminie?



Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Zdaniem ankietowanych na poprawę bezpieczeństwa publicznego w gminie w największym stopniu wpłynęłoby takie działania, jak remont dróg gminnych, budowa przydrożnych chodników, przejść dla pieszych i oświetlenia (25,2%), skuteczniejsze egzekwowanie zakazu sprzedaży napojów alkoholowych dzieciom, młodzieży i osobom nietrzeźwym (21,4%), zwiększenie liczby patroli policyjnych (20,8%) oraz poszerzenie dostępu dzieci i młodzieży do alternatywnych form spędzania czasu wolnego (19,5%).

14. ANALIZA SWOT

Analiza SWOT jest heurystyczną techniką analityczną służącą uporządkowaniu posiadanych informacji. W przypadku strategii rozwiązywania problemów społecznych stanowi efektywną metodę identyfikacji mocnych i słabych stron lokalnego systemu pomocy społecznej oraz szans i zagrożeń, jakie przed nim stoją. Pozwala oszacować potencjał, jakim się dysponuje oraz określić stopień, w jakim posiadane zasoby odpowiadają potrzebom i oczekiwaniom społeczności lokalnej. Analizę SWOT przeprowadzoną na potrzeby niniejszego dokumentu przedstawiono poniżej.

Tabela 23. Analiza SWOT

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> ▪ współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w zakresie upowszechniania informacji o kursach i szkoleniach, ofertach pracy, usługach poradnictwa zawodowego, organizowania robót publicznych i prac społecznie użytecznych ▪ zapewnianie wsparcia osobom w kryzysie bezdomności i wychodzącym z bezdomności ▪ zapewnianie rodzinom dostępu do poradnictwa specjalistycznego i wsparcia ze strony asystenta rodziny ▪ dobry dostęp do opieki przedszkolnej i szkolnictwa podstawowego ▪ dostęp do opieki nad dziećmi do lat 3. ▪ działalność Gminnej Biblioteki Publicznej z filiami ▪ funkcjonowanie świetlic wiejskich i remizo-świetlic ▪ organizowanie wypoczynku dla dzieci i młodzieży ▪ wsparcie Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz w ramach Miejsko-Gminnego Punktu Konsultacyjnego dla Ofiar Przemocy w Rodzinie ▪ działalność Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego ▪ dobry dostęp rodzin dotkniętych problemami uzależnień do pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej oraz psychospołecznej i prawnej ▪ prowadzona przez jednostki gminne, w tym we współpracy z podmiotami zewnętrznymi, działalność profilaktyczna, informacyjna i edukacyjno-szkoleniowa w zakresie uzależnień i przeciwdziałania przemocy 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ deficyt miejsc pracy w gminie ▪ zbyt niska skala działań zachęcających inwestorów do tworzenia w gminie nowych miejsc pracy ▪ brak w gminie podmiotów ekonomii społecznej w formie przedsiębiorstw społecznych ▪ nieodpowiednie zasoby mieszkań komunalnych, w tym socjalnych ▪ brak placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży ▪ niedostatecznie rozwinięta infrastruktura sportowo-rekreacyjna ▪ brak dostępu do kształcenia integracyjnego w gminie ▪ niedostosowana do potrzeb i oczekiwań dzieci i młodzieży oferta spędzania czasu wolnego ▪ niewystarczająca, w stosunku do potrzeb, działalność profilaktyczna, informacyjna i edukacyjno-szkoleniowa w obszarze uzależnień i przemocy ▪ brak w gminie grup wsparcia dla osób uzależnionych, współuzależnionych i dotkniętych przemocą w rodzinie ▪ niewystarczająca liczba pracowników świadczących usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze, w tym dla osób z zaburzeniami psychicznymi ▪ niska skala działań prozdrowotnych wśród osób starszych ▪ brak w gminie ośrodków wsparcia dla osób starszych i z niepełnosprawnością ▪ niedostateczny dostęp do opieki zdrowotnej, w tym specjalistycznej ▪ utrudniony dostęp do opieki geriatrycznej i usług rehabilitacyjnych w gminie

- | | |
|---|--|
| <ul style="list-style-type: none"> ▪ prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie ▪ świadczenie w gminie usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych, w tym dla osób z zaburzeniami psychicznymi ▪ dobrze wykwalifikowana i stale podnosząca kwalifikacje kadra GOPS-u ▪ wystarczająca wiedza na temat problemów społecznych w gminie ▪ odpowiednia jakość obsługi klienta pomocy społecznej ▪ pozyskiwanie dodatkowych środków z zewnątrz na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej ▪ podejmowanie współpracy z przedstawicielami kościoła | <ul style="list-style-type: none"> ▪ istnienie w gminie barier utrudniających osobom niepełnosprawnym codzienne życie ▪ niedostatecznie rozwinięta sieć placówek pomocy społecznej w gminie ▪ ograniczona współpraca z podmiotami ekonomii społecznej działającymi w obszarze polityki społecznej ▪ popadanie przez pracowników pomocy społecznej w rutynę i doznawanie syndromu wypalenia zawodowego ▪ zbyt niski udział mieszkańców gminy w życiu społeczności lokalnej i rozwiązywaniu problemów społecznych ▪ brak wolontariatu w gminie |
|---|--|

Szanse

Zagrożenia

- | | |
|---|---|
| <ul style="list-style-type: none"> ▪ promocja aktywnych postaw i samopomocy ▪ skuteczniejsze pozyskiwanie środków finansowych z funduszy zewnętrznych, m.in. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej ▪ dostęp do europejskich rynków pracy ▪ rozwój budownictwa socjalnego ▪ dostęp do placówek oświatowych i infrastruktury socjalnej na terenie miasta Włodawa ▪ tworzenie i rozwój placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży ▪ rosnąca świadomość społeczna, w tym dzieci i młodzieży, rodziców i nauczycieli, na temat problemów uzależnień i przemocy w rodzinie ▪ rozwój oferty spędzania czasu wolnego, w tym infrastruktury mu służącej ▪ zwiększająca się świadomość społeczna na temat problemów uzależnień ▪ dalsza promocja zdrowego stylu życia | <ul style="list-style-type: none"> ▪ zjawisko dziedziczenia bezrobocia ▪ niski poziom aktywności osób bezrobotnych w poszukiwaniu pracy ▪ ograniczone możliwości znalezienia zatrudnienia na lokalnym rynku pracy przez ludzi młodych ▪ migracja zarobkowa osób w wieku produkcyjnym, w tym ludzi młodych, do większych ośrodków ▪ ujemny przyrost naturalny ▪ osłabienie więzi rodzinnych i społecznych oraz rozpad rodzin ▪ utrzymująca się liczba rodzin dysfunkcyjnych ▪ kryzys funkcji rodziny i jej roli w życiu społecznym; rozpad więzi rodzinnych ▪ rozpad więzi społecznych ▪ coraz większa dostępność napojów alkoholowych i innych środków psychoaktywnych, np. dopalaczy |
|---|---|

- rozwój działalności profilaktycznej, informacyjnej i edukacyjnej w zakresie uzależnień
- rozwój kadry wspierającej osoby z problemem uzależnień
- dostępność placówek leczenia uzależnień i grup samopomocowych we Włodawie
- rozwój usług opiekuńczych
- możliwość uzyskania wsparcia ze strony rodziny przez osoby starsze i z niepełnosprawnością
- dostępność programów pozwalających na rozwój usług i infrastruktury socjalnej oraz zwiększenie aktywności osób starszych i z niepełnosprawnością
- wzrost społecznej akceptacji osób z niepełnosprawnością
- dostęp do szkoleń dla kadry pomocy społecznej
- rozwój sektora ekonomii społecznej, w tym w formie jednostek reintegracyjnych oraz organizacji pozarządowych oraz zacieśnianie z nim współpracy
- uruchomienie wolontariatu
- obniżanie się wieku inicjacji alkoholowej i narkotykowej
- rosące zagrożenie uzależnieniami behawioralnymi (np. Internet, gry komputerowe, telefon komórkowy) i cyberprzemocą
- rosąca liczba rodzin wymagających z powodu przemocy interwencji i podjęcia działań interdyscyplinarnych i korekcyjno-edukacyjnych
- spadek liczby mieszkańców gminy i rosąca liczba osób starszych i z niepełnosprawnością
- niezadawalający poziom życia i samotność osób starszych
- marginalizacja problemów i potrzeb osób starszych
- nakładanie na ośrodki pomocy społecznej zbyt dużej liczby zadań
- wciąż niekorzystny wizerunek sektora pomocy społecznej
- roszczeniowa postawa odbiorców pomocy społecznej
- niewystarczający potencjał sektora pozarządowego działającego w gminie w obszarze polityki społecznej

15. WNIOSKI Z DIAGNOZY

Przeprowadzona w kilkunastu obszarach diagnoza sytuacji społecznej w gminie Włodawa, pozwoliła na zidentyfikowanie najważniejszych problemów oraz wyzwań, przed którymi w najbliższych latach stanie samorząd lokalny. Zaliczono do nich:

- zwiększenie liczby miejsc pracy w gminie, co m.in. wymaga kontynuowania działań na rzecz pozyskania podmiotów tworzących nowe miejsca pracy, poprawy warunków do inwestowania, wspierania rozwoju firm już istniejących oraz rolnictwa i zmian w rolnictwie, lepszego wykorzystania posiadanych przez gminę walorów, zachęcania osób ubogich i pozostających bez pracy do aktywnych postaw (poprzez pracę socjalną i poradnictwo), udzielania pomocy w znalezieniu zatrudnienia przy współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy, propagowania

- przedsiębiorczości oraz zwiększenia w gminie zasobów mieszkań komunalnych, w tym tworzenie lokali socjalnych i wspomaganych;
- niekorzystne zmiany demograficzne – spadek liczby mieszkańców gminy, w tym liczby osób w wieku produkcyjnym, któremu towarzyszy wzrost udziału osób starszych w populacji gminy; zmiany te, prowadzące do starzenia się społeczności lokalnej, a tym samym zwiększające ryzyko chorób i niepełnosprawności, wymagają m.in. zwiększenia dostępu do usług opiekuńczych (w tym specjalistycznych), rehabilitacyjnych i medycznych, a także rozwijania oferty spędzania czasu wolnego dla osób starszych i z niepełnosprawnością, w tym rozszerzenia wachlarza środowiskowych przedsięwzięć integracyjnych, dalszego likwidowania barier architektonicznych oraz udzielania wsparcia osobom z niepełnosprawnością w uzyskaniu i utrzymaniu zatrudnienia;
 - potrzeba ochrony macierzyństwa i wielodzietności oraz trudności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, co wymaga m.in. dalszego edukowania rodzin w zakresie właściwego wypełniania ról rodzicielskich, poszerzenia dostępu do poradnictwa specjalistycznego, wsparcia ze strony asystenta rodziny oraz opieki nad dziećmi do lat 3., a także zwiększenia dostępności alternatywnych form spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży, w tym placówek wsparcia dziennego;
 - zagrożenie problemami uzależnień i przemocy domowej, które powodują m.in. konieczność zintensyfikowania prowadzonej w gminie działalności profilaktycznej, zwiększenia dostępności leczenia i wsparcia, w tym pomocy terapeutycznej, rehabilitacyjnej, psychologicznej i prawnej (m.in. poprzez rozszerzenie oferty punktu konsultacyjnego) oraz wspierania ruchu samopomocowego, w tym działań mających na celu powołania grupy wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;
 - zaspokajanie potrzeb w zakresie ochrony zdrowia, m.in. poprzez zwiększenie dostępu do specjalistycznej opieki zdrowotnej, oraz kontynuowanie działań prozdrowotnych;
 - poprawa bezpieczeństwa i porządku publicznego, m.in. poprzez dalsze monitorowanie i patrolowanie miejsc publicznych oraz kontynuowanie działań profilaktycznych i edukacyjnych poświęconych przestępczości;

- zwiększenie aktywności obywatelskiej oraz profesjonalizację lokalnego systemu pomocy społecznej poprzez m.in. wspieranie i rozwijanie sektora ekonomii społecznej i solidarnej działającego w gminie w obszarze polityki społecznej oraz zacieśnianie współpracy z należącymi do niego podmiotami, a także stałe doskonalenie i poszerzenie służb społecznych i rozwijanie infrastruktury socjalnej.

Wyniki diagnozy, po ich nałożeniu na kompetencje samorządu gminnego, posłużyły do sformułowania misji oraz wyznaczenia celów strategicznych, operacyjnych i kierunków działań niezbędnych do podjęcia w latach 2023-2030. Wdrożenie zaplanowanych przedsięwzięć powinno przyczynić się do poprawy jakości życia mieszkańców gminy, zmniejszenia skali występujących problemów społecznych oraz zminimalizowania ich skutków społecznych. Inicjatywy te zostały ujęte w poniżej przedstawionych obszarach.

1. **Tworzenie warunków do zwiększenia zatrudnienia oraz wspieranie i integrowanie osób zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym:** tworzenie w gminie nowych miejsc pracy, wspieranie osób wymagających aktywizacji, w tym pozostających bez pracy i znajdujących się w trudnej sytuacji bytowej, a także zwiększanie udziału osób starszych i osób z niepełnosprawnością w życiu społeczności lokalnej;
2. **Wspieranie rodzin oraz zapewnienie dzieciom i młodzieży warunków do rozwoju:** pomoc rodzinom w wypełnianiu ich funkcji oraz zapewnienie dzieciom i młodzieży odpowiedniego dostępu do kształcenia i umożliwienie im wszechstronnego rozwoju;
3. **Poprawa skuteczności wsparcia w obszarze przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy w rodzinie oraz zaspokajanie potrzeb mieszkańców w zakresie ochrony zdrowia:** udzielanie pomocy dotkniętym problemami uzależnień i przemocy w rodzinie oraz prowadzenie działalności profilaktycznej w tym zakresie oraz działań prozdrowotnych, a także zwiększenie dostępności specjalistycznej opieki zdrowotnej;
4. **Podnoszenie poziomu bezpieczeństwa publicznego w gminie:** przeciwdziałanie przestępczości, w tym wśród nieletnich, oraz podejmowanie przedsięwzięć profilaktycznych, edukacyjnych i informacyjnych poświęconych przestępczości;

5. **Rozwijanie społeczeństwa obywatelskiego oraz wzmacnianie lokalnych służb społecznych:** rozwijanie i wspieranie sektora ekonomii społecznej i solidarnej oraz rozszerzanie współpracy z należącymi do niego podmiotami oraz doskonalenie sektora pomocy społecznej w gminie.

IV. MISJA, CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ

Misją samorządu gminy Włodawa w realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2023-2030 jest:

przeciwdziałanie różnym formom marginalizacji i wykluczenia społecznego, skuteczne przywracanie rodzinom zdolności do wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz integrowanie i stwarzanie mieszkańcom dobrych warunków do życia i rozwoju.

Wypełnienie tak sformułowanej misji wymaga wdrożenia wyznaczonych celów strategicznych i operacyjnych oraz kierunków działań. Zostały one przedstawione poniżej w formie kart strategicznych, w których uwzględniono również realizatorów i partnerów w realizacji poszczególnych zapisów, źródła ich finansowania, czas realizacji oraz prognozę zmian.

Cel strategiczny 1.:

Tworzenie warunków do zwiększenia zatrudnienia oraz wspieranie i integrowanie osób zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym.

Cele operacyjne

1. Tworzenie w gminie nowych miejsc pracy oraz wspieranie osób wymagających aktywizacji, w tym pozostających bez pracy i znajdujących się w trudnej sytuacji bytowej.
2. Zwiększanie udziału osób starszych i osób z niepełnosprawnością w życiu społeczności lokalnej.

Kierunki działań do celu operacyjnego 1.:

1. Pozyskiwanie nowych inwestorów, promowanie gminy przy wykorzystaniu jej walorów, rozwijanie i oferowanie terenów pod działalność gospodarczą, oferowanie inwestorom ulg podatkowych.
2. Wspieranie i promowanie przedsiębiorczości, w tym małej i średniej, oraz tworzenie warunków do rozwoju handlu i rynku usług.
3. Wspieranie w gminie rolnictwa i zmian w rolnictwie w celu zwiększenia jego konkurencyjności, w tym rozwoju rolnictwa ekologicznego i przetwórstwo rolno-spożywczego.

4. Wspieranie rozwoju turystyki i rekreacji w gminie, m.in. poprzez promowanie jej walorów, rozwijanie oferty i infrastruktury turystycznej, w tym agroturystyki.
5. Stała współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w zakresie aktywizacji zawodowej bezrobotnych mieszkańców gminy – upowszechnianie ofert pracy, informacji o wolnych miejscach pracy, usługach poradnictwa zawodowego, szkoleniach, przygotowaniu zawodowym dorosłych i stażach, organizowanie robót publicznych, prac społecznie użytecznych, interwencyjnych i zatrudnienia socjalnego oraz udział w realizacji programów aktywizacji i integracji osób bezrobotnych.
6. Promowanie wśród bezrobotnych mieszkańców gminy samozatrudnienia oraz udzielanie informacji na temat możliwości pozyskania środków finansowych na podjęcie i rozwój działalności gospodarczej.
7. Kontynuowanie pracy socjalnej z osobami ubogimi i bezrobotnymi obejmującej m.in. motywowanie do podnoszenia kwalifikacji, poszukiwania zatrudnienia i rozwiązywania własnych problemów oraz zawieranie z nimi kontraktów socjalnych.
8. Podejmowanie wśród osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej działań edukacyjnych służących poprawie ich położenia oraz zapobieganiu zjawisku dziedziczenia biedy, m.in. edukowanie w zakresie umiejętnego gospodarowania budżetem domowym.
9. Udzielanie pomocy osobom i rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej z systemu pomocy społecznej oraz świadczeń rodzinnych i z funduszu alimentacyjnego, w formie dodatków mieszkaniowych i dodatku energetycznego, a także innych dodatków przewidzianych prawem.
10. Zachęcanie osób zagrożonych utratą bezpieczeństwa socjalnego do aktywnych postaw, promowanie wśród nich samopomocy, np. pomocy sąsiedzkiej, oraz organizowanie na rzecz ubogich akcji charytatywnych.
11. Udzielanie pomocy dzieciom pochodzącym z rodzin ubogich, m.in. poprzez prowadzenie dożywiania w szkołach, wyposażenie ich w podręczniki i pomoce szkolne oraz odzież, a także organizowanie wypoczynku oraz czasu wolnego.

12. Podejmowanie działań na rzecz osób zagrożonych i dotkniętych bezdomnością, m.in. prowadzenie pracy socjalnej, udzielenie wsparcia finansowego i rzeczowego oraz w dostępie do opieki zdrowotnej i terapii uzależnień, zapewnienie schronienia (podejmowanie współpracy w tym zakresie z ośrodkami wsparcia zapewniającymi schronienie).
13. Podejmowanie działań na rzecz uchodźców, m.in. zapewnienie schronienia, udzielanie wsparcia finansowego, rzeczowego i psychologicznego, udzielenie pomocy w uzyskaniu zatrudnienia, organizowanie bezpłatnych kursów językowych.
14. Poszerzenie w gminie zasobów mieszkań komunalnych, w tym tworzenie lokali socjalnych i wspomaganych.
15. Opracowanie, realizacja lub współudział w realizacji programów i projektów na rzecz zagrożonych i dotkniętych wykluczeniem społecznym, w tym współfinansowanych z funduszy zewnętrznych, np. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej oraz z budżetu państwa (w ramach konkursów).
16. Podejmowanie współpracy z podmiotami ekonomii społecznej zajmującymi się wspieraniem przedsiębiorczości i inicjatyw gospodarczych oraz rozwoju gminy, udzielaniem wsparcia osobom ubogim, bezrobotnym i w kryzysie bezdomności, a także z Kościołem.

Kierunki działań do celu operacyjnego 2.:

1. Informowanie osób starszych i z niepełnosprawnością o dostępnych formach pomocy, podejmowanych na ich rzecz działaniach oraz przysługujących im prawach.
2. Udzielanie osobom starszym i z niepełnosprawnością wsparcia w postaci pracy socjalnej oraz pomocy finansowej i rzeczowej.
3. Rozwijanie usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych, w tym dla osób z zaburzeniami psychicznymi.
4. Inicjowanie i promowanie wśród mieszkańców gminy działań samopomocowych, np. pomocy sąsiedzkiej.
5. Udział w realizacji programów pozwalających na rozwój systemu wsparcia osób starszych i z niepełnosprawnością, np. „Opieka 75+”, „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”, „Opieka wytchnieniowa” dla członków rodzin lub opiekunów osób z niepełnosprawnością.

6. Podejmowanie działań prozdrowotnych wśród osób starszych i z niepełnosprawnością.
7. Rozwijanie oferty spędzania czasu wolnego kierowanej do osób starszych i z niepełnosprawnością – zapewnienie im odpowiedniego dostępu do edukacji, kultury i rekreacji poprzez organizowanie imprez środowiskowych, wycieczek, zajęć, spotkań integracyjnych, m.in. w ramach gminnych placówek kulturalnych oraz przy współpracy z placówkami spoza gminy i organizacjami pozarządowymi.
8. Podjęcie działań w kierunku utworzenia na terenie gminy klubu seniora, a w sprzyjających okolicznościach dziennego domu pobytu.
9. Wspieranie inicjatyw służących zwiększeniu aktywności osób starszych i z niepełnosprawnością oraz wykorzystujących ich potencjał, w tym działań w kierunku utworzenia na terenie gminy uniwersytetu trzeciego wieku.
10. Współpraca z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie, Powiatowym Urzędem Pracy oraz Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnością, m.in. przy: likwidacji barier, zapewnieniu dostępu do rehabilitacji i sprzętu rehabilitacyjnego oraz zapewnieniu i utrzymaniu odpowiedniego zatrudnienia.
11. Podejmowanie i rozszerzanie współpracy z instytucjami i podmiotami ekonomii społecznej działającymi na rzecz osób starszych i z niepełnosprawnością, m.in. z podmiotami leczniczymi, ośrodkami wsparcia, domami pomocy społecznej, podmiotami świadczącymi usługi rehabilitacyjne, zakładami aktywności zawodowej, zakładami pracy chronionej, organizacjami pozarządowymi, a także z Kościołem.
12. Rozwój wolontariatu na rzecz wspierania osób starszych i z niepełnosprawnością w codziennym życiu.

Czas realizacji:

Lata 2023-2030.

Realizatorzy:

Wójt Gminy Włodawa, Rada Gminy Włodawa, Urząd Gminy Włodawa, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie, gminne publiczne placówki oświatowe i kulturalne, jednostki sportowo-rekreacyjne, świetlice wiejskie i remizo-świetlice.

Partnerzy w realizacji:

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie i Powiatowy Urząd Pracy we Włodawie, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, gminne niepubliczne placówki oświatowe, placówki oświatowe i kulturalne spoza gminy, inwestorzy, pracodawcy, w tym lokalni przedsiębiorcy, placówki ochrony zdrowia, ośrodki wsparcia, w tym noclegownie i schroniska, placówki świadczące usługi rehabilitacyjne, domy pomocy społecznej, instytucje rządowe, podmioty ekonomii społecznej zajmujące się wspieraniem przedsiębiorczości i inicjatyw gospodarczych oraz rozwoju gminy, udzielaniem wsparcia osobom bezrobotnym, ubogim i w kryzysie bezdomności, zakłady aktywności zawodowej, warsztaty terapii zajęciowej i organizacje pozarządowe działające na rzecz osób starszych i z niepełnosprawnością, a także Kościół, społeczność lokalna.

Źródła finansowania:

Budżet samorządowy i centralny, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Fundusz Pracy, fundusze zewnętrzne, m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej, inne programy, podmioty ekonomii społecznej, sponsorzy indywidualni (krajowi i zagraniczni).

Prognoza zmian:

Wzrost aktywności gospodarczej w gminie, większa aktywność zawodowa mieszkańców gminy, usamodzielnienie części dotychczasowych beneficjentów systemu pomocy społecznej, poprawa warunków ekonomicznych osób zagrożonych utratą bezpieczeństwa socjalnego, łatwiejszy dostęp do mieszkań dla osób o niskim statusie materialnym, lepsze wsparcie dla osób zagrożonych i dotkniętych bezdomnością, efektywniejszy udział seniorów i osób z niepełnosprawnością w życiu społecznym, wyższy standard świadczonych usług, lepsza jakość funkcjonowania osób starszych i z niepełnosprawnością w środowisku zamieszkania, wzrost liczby osób usprawnionych i zatrudnionych.

Cel strategiczny 2.:

Wspieranie rodzin oraz zapewnienie dzieciom i młodzieży warunków do rozwoju

Cele operacyjne:

1. Pomoc rodzinom w wypełnianiu ich funkcji.
2. Zapewnienie dzieciom i młodzieży odpowiedniego dostępu do kształcenia i umożliwienie im wszechstronnego rozwoju.

Kierunki działań do celów operacyjnych 1-2.

1. Kontynuowanie pracy socjalnej z rodzinami, w szczególności z rodzinami mającymi trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych i wymagającymi ochrony macierzyństwa lub wielodzietności.
2. Zwiększenie, w razie konieczności, liczby asystentów rodziny oraz, w razie potrzeby, ustanawianie rodzin wspierających dla rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz organizowanie dla nich szkoleń.
3. Prowadzenie wśród rodzin edukacji w zakresie właściwego wypełniania ról rodzicielskich oraz promowanie prawidłowego modelu rodziny, m.in. przez pracowników GOPS-u, placówek oświatowych, asystentów rodziny.
4. Zapewnienie rodzinom oraz osobom samotnie wychowującym dzieci szerszego dostępu do poradnictwa specjalistycznego.
5. Promowanie wśród pracodawców elastycznych form zatrudnienia, ułatwiających pogodzenie pracy z wychowaniem dzieci.
6. Zwiększenie w gminie dostępu do opieki nad dziećmi do lat 3 oraz do opieki przedszkolnej.
7. Kontynuowanie i wspieranie działań integracyjnych na rzecz rodzin, m.in. organizowanie imprez integracyjnych dla rodzin.
8. Poszerzenie oferty spędzania czasu wolnego dla rodzin, dzieci i młodzieży, m.in. poprzez rozwijanie służącej temu infrastruktury oraz zwiększenie liczby zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych przy wykorzystaniu zasobów oświatowych, kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych gminy, organizowanie wypoczynku.
9. Rozwijanie oferty świetlic wiejskich i remizo-świetlic oraz tworzenie placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży.

10. Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży, m.in. poprzez zwiększenie dostępności zajęć wyrównawczych, udzielanie pomocy w nauce (np. przez wolontariuszy), przyznawanie stypendiów i zasiłków szkolnych.
11. Opracowywanie i wdrażanie programów i projektów na rzecz rodziny i dziecka, w tym współfinansowanych z funduszy zewnętrznych, np. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej i z budżetu państwa (w ramach konkursów); podejmowanie współpracy w tym zakresie z organizacjami pozarządowymi.
12. Integrowanie i koordynowanie działań na rzecz rodziny i dziecka w gminie poprzez stałą współpracę placówek oświatowych i kulturalnych, jednostek pomocy społecznej i ochrony zdrowia, policji, sądu rejonowego i kuratorów sądowych, organizacji pozarządowych i Kościoła.

Czas realizacji:

Lata 2023-2030.

Realizatorzy:

Wójt Gminy Włodawa, Rada Gminy Włodawa, Urząd Gminy Włodawa, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych we Włodawie, Miejsko-Gminny Punkt Konsultacyjny dla Ofiar Przemocy w Rodzinie we Włodawie, gminne publiczne placówki oświatowe i kulturalne, jednostki sportowo-rekreacyjne, świetlice wiejskie, remizo-świetlice.

Partnerzy w realizacji:

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna i Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna we Włodawie, gminne niepubliczne placówki oświatowe, placówki oświatowe i kulturalne spoza gminy, placówki ochrony zdrowia, specjaliści, instytucje rządowe, podmioty ekonomii społecznej, w tym organizacje pozarządowe udzielające pomocy udzielające pomocy rodzinom i dzieciom i zajmujące się wspieraniem i upowszechnianiem kultury, turystyki, sportu i rekreacji, jednostki ochotniczej straży pożarnej, oraz Kościół, społeczność lokalna.

Źródła finansowania:

Budżet samorządowy i centralny, fundusze zewnętrzne, m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej, inne programy, podmioty ekonomii społecznej, sponsorzy indywidualni.

Prognoza zmian:

Podniesienie poziomu wiedzy w zakresie właściwego wypełniania ról rodzicielskich, skuteczniejsze wsparcie dla rodziców mających trudności opiekuńczo-wychowawcze, rodziców samotnych i wychowujących dzieci niepełnosprawne, zwiększenie dostępności poradnictwa specjalistycznego, w tym dla osób samotnie wychowujących dzieci, lepszy dostęp do opieki nad dziećmi do lat 3. oraz opieki przedszkolnej, podwyższenie szans edukacyjnych dla uczniów uzdolnionych i dzieci mających problemy w nauce, zwiększenie dostępności kultury, wzbogacenie oferty spędzania czasu wolnego oraz wzrost liczby dzieci i młodzieży z niej korzystających.

Cel strategiczny 3.:

Poprawa skuteczności wsparcia w obszarze przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy w rodzinie oraz zaspokajanie potrzeb mieszkańców w zakresie ochrony zdrowia.

Cele operacyjne:

1. Udzielanie pomocy dotkniętym problemami uzależnień i przemocy w rodzinie oraz prowadzenie działalności profilaktycznej w tym zakresie.
2. Prowadzenie działań prozdrowotnych oraz zwiększenie dostępności opieki zdrowotnej, głównie specjalistycznej.

Kierunki działań do celu operacyjnego 1.:

1. Zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej, rehabilitacyjnej, psychologicznej, prawnej i społecznej dla osób i rodzin dotkniętych problemami uzależnień i przemocy w rodzinie, m.in. poprzez rozszerzenie oferty Miejsko-Gminnego Punktu Konsultacyjnego dla Ofiar Przemocy w Rodzinie we Włodawie, oraz podejmowanie współpracy z placówkami leczenia uzależnień i ośrodkami wsparcia świadczącymi pomoc w ww. zakresie.
2. Zintensyfikowanie w gminie profilaktycznej działalności informacyjnej, edukacyjnej i szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych, narkomanii i przemocy w rodzinie oraz przeciwdziałania uzależnieniom behawioralnym, w szczególności kierowanej do dzieci i młodzieży, ich rodziców oraz nauczycieli.
3. Wspieranie ruchu samopomocowego w gminie, w tym działań mających na celu utworzenie grupy wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie.
4. Prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
5. Kontynuowanie działalności Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego.
6. W razie potrzeby tworzenie mieszkań chronionych dla ofiar przemocy w rodzinie miejsc lub zapewnienie im miejsc w ośrodkach wsparcia i ośrodkach interwencji kryzysowej, a także kierowanie sprawców przemocy do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych; nawiązywanie współpracy w tym zakresie z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie we Włodawie.
7. Rozwijanie oferty świetlic wiejskich i remizo-świetlic oraz tworzenie placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży.

8. Podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób dotkniętych problemami alkoholowymi, narkomanii, przemocy w rodzinie i uzależnieniami behawioralnymi.

Kierunki działań do celu operacyjnego 2.:

1. Promowanie zdrowia i prowadzenie profilaktyki zdrowotnej.
2. Wspieranie działań służących zwiększeniu dostępu mieszkańcom gminy do świadczeń zdrowotnych, w tym świadczeń specjalistycznych, opieki geriatrycznej i usług rehabilitacyjnych.
3. Podejmowanie działań wynikających z rozeznaczonych potrzeb zdrowotnych i stanu zdrowia mieszkańców, w tym opracowywanie i realizowanie programów zdrowotnych.
4. Inicjowanie przedsięwzięć lokalnych mających na celu zaznajomienie mieszkańców z czynnikami szkodliwymi dla zdrowia oraz ich skutkami.
5. Upowszechnianie wśród mieszkańców gminy informacji na temat dostępności i możliwości skorzystania ze specjalistycznych usług medycznych, w tym wykonania badań specjalistycznych.
6. Opracowanie i realizacja gminnego programu ochrony zdrowia psychicznego.

Czas realizacji:

Lata 2023-2030.

Realizatorzy:

Wójt Gminy Włodawa, Rada Gminy Włodawa, Urząd Gminy Włodawa, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych we Włodawie, Miejsko-Gminny Punkt Konsultacyjny dla Ofiar Przemocy w Rodzinie we Włodawie, Gminny Zespół Interdyscyplinarny, gminne publiczne placówki oświatowe i kulturalne, jednostki sportowo-rekreacyjne, świetlice wiejskie i remizo-świetlice.

Partnerzy w realizacji:

Placówki ochrony zdrowia, placówki oświatowe i kulturalne spoza gminy, placówki leczenia uzależnień, ośrodki wsparcia, ośrodki interwencji kryzysowej, specjaliści, grupy samopomocowe, instytucje rządowe, policja, prokuratura rejonowa, sąd rejonowy, kuratorzy sądowi, organizacje pozarządowe, w tym organizacje udzielające pomocy osobom i rodzinom dotkniętym problemami alkoholowymi, narkomanii i przemocy w rodzinie, Kościół, społeczność lokalna.

Źródła finansowania:

Budżet samorządowy i centralny, fundusze zewnętrzne, m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej, inne programy, podmioty ekonomii społecznej, sponsorzy indywidualni.

Prognoza zmian:

Większy poziom świadomości mieszkańców w zakresie profilaktyki uzależnień i przemocy w rodzinie, lepszy dostęp do wsparcia dla osób uzależnionych i współuzależnionych oraz dotkniętych przemocą w rodzinie, obniżenie liczby przypadków przemocy w rodzinie, większy poziom świadomości mieszkańców w zakresie profilaktyki zdrowotnej oraz zdrowego trybu życia, lepszy dostęp do opieki zdrowotnej, w tym specjalistycznej.

Cel strategiczny 4.:

Podniesienie poziomu bezpieczeństwa publicznego w gminie.

Cele operacyjne:

1. Przeciwdziałanie przestępczości, w tym wśród nieletnich.
2. Podejmowanie przedsięwzięć profilaktycznych, edukacyjnych i informacyjnych poświęconych przestępczości.

Kierunki działań do celów operacyjnych 1-2:

1. Podejmowanie w gminie przedsięwzięć edukacyjno-informacyjnych poświęconych przestępczości i jej skutkom (akcje, kampanie).
2. Podejmowanie działań profilaktyczno-edukacyjnych wśród dzieci i młodzieży, m.in. opracowywanie i realizowanie programów w placówkach oświatowych i włączanie w ich realizację policjantów.
3. Patrowanie i wizytowanie miejsc publicznych w gminie; zwiększenie częstotliwości patroli policyjnych i w miejscach najbardziej zagrożonych przestępczością, szczególnie w godzinach wieczornych i nocnych.
4. Kontynuowanie przez jednostki gminne i mieszkańców współpracy z policją, prokuraturą rejonową, sądem rejonowym, kuratorami sądowymi i organizacjami pozarządowymi na rzecz przeciwdziałania przestępczości.
5. Zapewnienie dzieciom i młodzieży alternatywnych form spędzania czasu wolnego.
6. Zapewnienie mieszkańcom bezpieczeństwa na drodze, m.in. poprzez remont dróg gminnych, budowę przejść dla pieszych, oświetlenia i miejsc parkingowych, instalowanie progów zwalniających.

Czas realizacji:

Lata 2023-2030.

Realizatorzy:

Wójt Gminy Włodawa, Rada Gminy Włodawa, Urząd Gminy Włodawa, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych we Włodawie, gminne publiczne placówki oświatowe i kulturalne, jednostki sportowo-rekreacyjne, świetlice wiejskie i remizo-świetlice.

Partnerzy w realizacji:

Placówki ochrony zdrowia, placówki oświatowe u kulturalne spoza gminy, prokuratura rejonowa, sąd rejonowy, kuratorzy sądowi, policja, organizacje pozarządowe, Kościół, społeczność lokalna.

Źródła finansowania:

Budżet samorządowy i centralny, fundusze zewnętrzne, m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej, inne programy, podmioty ekonomii społecznej, sponsorzy indywidualni.

Prognoza zmian:

Wzrost zasobu wiedzy mieszkańców na temat przestępczości i jej skutków, ograniczenie przestępczości, w tym wśród młodocianych, bezpieczniejsze drogi.

Cel strategiczny 5.:

Rozwijanie społeczeństwa obywatelskiego oraz wzmacnianie lokalnych służb społecznych.

Cele operacyjne:

1. Rozwijanie i wspieranie sektora pozarządowego w gminie oraz zacieśnianie współpracy z należącymi do niego organizacjami.
2. Doskonalenie sektora pomocy społecznej w gminie.

Kierunki działań do celu operacyjnego 1.:

1. Realizowanie zadań z zakresu rozwiązywania problemów społecznych przy szerszej współpracy z sektorem ekonomii społecznej i solidarnej oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego.
2. Wspieranie tworzenia podmiotów ekonomii społecznej w formie przedsiębiorstw społecznych i jednostki reintegracyjnych, np. spółdzielni socjalnej, klubu lub centrum integracji społecznej. ewentualnie podejmowanie współpracy z ww. jednostkami.
3. Wspieranie organizacyjne, prawne i lokalowe powstających i istniejących organizacji pozarządowych, promowanie ich działalności oraz udzielanie im pomocy w nawiązaniu współpracy międzynarodowej oraz w pozyskiwaniu środków z innych niż budżet samorządu źródeł finansowania.
4. Zachęcanie mieszkańców gminy do udziału w rozwiązywaniu lokalnych problemów społecznych – samoorganizowania się, samopomocy, tworzenia podmiotów ekonomii społecznej, udziału w budżecie obywatelskim.
5. Wspieranie lokalnych inicjatyw społecznych.
6. Propagowanie idei wolontariatu oraz pozyskiwanie wolontariuszy do udziału w realizacji zadań dotyczących rozwiązywania problemów społecznych.

Kierunki działań do celu operacyjnego 2.:

1. Systematycznie podnoszenie kompetencji przez kadrę GOPS-u, m.in. poprzez uczestnictwo w szkoleniach i kursach.
2. W razie potrzeby rozwijanie wsparcia ze strony asystenta rodziny oraz opiekunek środowiskowych.
3. W razie potrzeby rozszerzenie sieci i oferty infrastruktury socjalnej w gminie.
4. Projektowanie i wdrażanie nowych instrumentów i usług służących podniesieniu jakości świadczonej pomocy.

5. Zapewnienie mieszkańcom szerszego dostępu do informacji o możliwościach uzyskania i dostępnych formach świadczeń pomocowych, m.in. poprzez rozwijanie strony internetowej GOPS-u.
6. Opracowywanie i realizowanie projektów współfinansowanych z funduszy zewnętrznych, np. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej oraz z budżetu państwa (w ramach konkursów).

Realizatorzy:

Wójt Gminy Włodawa, Rada Gminy Włodawa, Urząd Gminy Włodawa, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie i inne jednostki organizacyjne gminy.

Partnerzy w realizacji:

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie we Włodawie, instytucje rządowe, podmioty ekonomii społecznej, w tym organizacje pozarządowe, inne podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego, Kościół, społeczność lokalna.

Źródła finansowania:

Budżet samorządowy i centralny, fundusze zewnętrzne, m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej, inne programy, podmioty ekonomii społecznej, sponsorzy indywidualni.

Prognoza zmian:

Zwiększenie aktywności mieszkańców, zwielokrotnienie inicjatyw społecznych, różnorodność form i lepsza efektywność współpracy z sektorem pozarządowym, większe kompetencje kadr pomocy społecznej, wyższa jakość świadczonych usług.

V. PROGRAMY I PROJEKTY

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Włodawa na lata 2023-2030 będzie realizowana w szczególności poprzez następujące programy:

- Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii,
- Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie,
- Gminny Program Wspierania Rodziny,
- Program współpracy z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego.

Skuteczność wdrożenia dokumentu będzie również zależała od środków finansowych – posiadanych i pozyskanych przez samorząd gminy lub inne podmioty uczestniczące w realizacji strategii – na opracowanie i realizację innych programów oraz projektów, które będą zgodne z przyjętymi w dokumencie kierunkami działań (poniżej zaprezentowano propozycje projektów przygotowanych w trakcie prac nad strategią).

Programy i projekty powinny cechować efektywność, skuteczność i celowość. Mogą być one przyjmowane stosownymi uchwałami przez Radę Gminy i, w zależności od charakteru, realizowane w okresach rocznych, dłuższych lub krótszych.

Projekt 1.

nazwa projektu	Uzależnieniom behawioralnym mówimy „Nie”
wnioskodawca projektu	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie ▪ Urząd Gminy Włodawa
partnerzy w realizacji projektu	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych we Włodawie ▪ placówki oświatowe z terenu gminy
cele projektu	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wzrost świadomości zagrożeń, jakie niosą uzależnienia behawioralne ▪ kształtowanie postaw społecznych ważnych dla profilaktyki i rozwiązywania problemu uzależnień behawioralnych ▪ zmniejszanie skali zjawiska uzależnień ▪ zapobieganie powstawaniu problemów związanych z uzależnieniami behawioralnymi
beneficjenci projektu	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dzieci i młodzież z terenu gminy ▪ mieszkańcy gminy

Projekt 2.

nazwa projektu	Aktywnym być – tanecznie żyć
wnioskodawca projektu	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie ▪ Stowarzyszenie Kół Gospodyń Wiejskich Gminy Włodawa
partnerzy w realizacji projektu	Koła gospodyń wiejskich w sołectwach
cele projektu	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zwiększenie aktywności fizycznej seniorów ▪ wspólna zabawa ▪ integracja społeczności lokalnej
beneficjenci projektu	Seniorzy z terenu gminy

Projekt 3.

nazwa projektu	Dzień Rodziny
wnioskodawca projektu	Biblioteka Publiczna Gminy Włodawa
partnerzy w realizacji projektu	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie ▪ Koło Gospodyń Wiejskich w Susznie
cele projektu	Integracja mieszkańców Suszna
beneficjenci projektu	Mieszkańcy Suszna: dzieci, młodzież i dorośli

Projekt 4.

nazwa projektu	Warsztaty kulinarne
wnioskodawca projektu	Stowarzyszenie Kół Gospodyń Wiejskich Gminy Włodawa
partnerzy w realizacji projektu	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Urząd Gminy Włodawa ▪ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Włodawie
cele projektu	<ul style="list-style-type: none"> ▪ integracja społeczna ▪ profilaktyka zdrowotna
beneficjenci projektu	Kobiety z gminy w wieku 18-70 lat

Projekt 5.

nazwa projektu	Ścieżki rowerowe – alternatywna forma spędzania czasu wolnego
wnioskodawca projektu	Gmina Włodawa
cele projektu	Zwiększenie dostępności ścieżek rowerowych m.in. poprzez utworzenie trasy Włodawa – Orchówek – Okuninka
beneficjenci projektu	<ul style="list-style-type: none"> ▪ mieszkańcy gminy ▪ turyści i wczasowicze

Projekt 6.

nazwa projektu	Piękne okolice i zadbane ulice
wnioskodawca projektu	Gmina Włodawa
cele projektu	<ul style="list-style-type: none"> ▪ modernizacja ulic w Żłobku i Orchówku ▪ zwiększenie bezpieczeństwa na drogach ▪ ułatwienie dojazdu służb ratunkowych
beneficjenci projektu	<ul style="list-style-type: none"> ▪ mieszkańcy gminy ▪ osoby przebywające na jej terenie

Projekt 7.

nazwa projektu	Wiedza dziadków skarbem cenniejszym niż złoto
wnioskodawca projektu	Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Edukacji Gminy Włodawa
partnerzy w realizacji projektu	<ul style="list-style-type: none"> ▪ gminne placówki oświatowe ▪ świetlice wiejskie ▪ parafie
cele projektu	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ciekawa forma spędzenia czasu wolnego ▪ integracja międzypokoleniowa ▪ pozyskanie wiedzy o czasach minionych ▪ pogłębienie więzi rodzinnych
beneficjenci projektu	<ul style="list-style-type: none"> ▪ seniorzy ▪ dziadkowie ▪ wnuki

VI. WDROŻENIE, MONITOROWANIE I EWALUACJA STRATEGII

Zgodnie z art. 110, pkt 4 ustawy o pomocy społecznej, koordynatorem realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Włodawa na lata 2023-2030 będzie Kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej we Włodawie. Sformułowane w dokumencie kierunki działań będą wdrażane przez wyznaczonych realizatorów oraz partnerów w realizacji, w zależności od posiadanych i pozyskanych środków finansowych. Poniższa tabela przedstawia ramy finansowe strategii.

Tabela 24. Ramy finansowe strategii w latach 2023-2030 (w zł)

2023 r.	2024 r.	2025 r.	2026 r.	2027 r.	2028 r.	2029 r.	2030 r.
6.500.000	6.597.500	6.696.463	6.796.909	6.898.863	7.002.346	7.107.381	7.213.992

Źródło danych: Urząd Gminy Włodawa.

Do przygotowania ram finansowych strategii wykorzystano prognozowaną w budżecie gminy wielkość wydatków w pomocy społecznej oraz w innych obszarach polityki społecznej (dział 851 Ochrona zdrowia, rozdział 85153 Przeciwdziałanie narkomanii, rozdział 85154 Przeciwdziałanie alkoholizmowi, dział 852 Pomoc społeczna, dział 853 Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej, 854 Edukacyjna opieka wychowawcza, dział 855 Rodzina). Prognozę tę oparto o wysokość środków finansowych poniesionych na realizację zadań w ww. działach w latach 2019-2021.

Monitoring zapisów strategicznych, polegający na zbieraniu i analizowaniu informacji dotyczących realizowanych bądź zrealizowanych już działań, będzie prowadzony przez podmioty realizujące strategię i współdziałające w jej realizacji.

Gromadzone dane pozwolą zidentyfikować i rozwiązać problemy, które pojawią się w trakcie wdrażania dokumentu, oraz stwierdzić, z myślą o podjęciu działań korygujących, czy realizacja wyznaczonych działań zmierza w słusznym kierunku. Monitoring strategii dostarczy również informacji pozwalających na przeprowadzenie jej ewaluacji, która umożliwi ustalenie rzeczywistych rezultatów wdrożenia dokumentu – czy uzyskane efekty są zgodne z przyjętymi wcześniej zamierzeniami i na co miały wpływ.

Informacja na temat realizacji strategii oraz osiągniętych rezultatów będzie przygotowywana corocznie w formie raportu monitoringowego. Poza oceną

wdrożenia zapisów strategicznych, będzie on zawierał propozycje rozwiązań (np. programów celowych) oraz, w przypadku stwierdzenia istotnych zmian społecznych lub nowych potrzeb, podjęcie działań korygujących i wszelkich prac mających na celu aktualizację obowiązującej strategii.

W celu skutecznego i sprawnego opracowywania raportu monitoringowego, Wójt Gminy może powołać zespół zadaniowy, w skład którego wejdą przedstawiciele podmiotów realizujących strategię i współdziałających w jej realizacji, w tym pracownicy Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej.

Do oceny stopnia wdrożenia strategii zostaną wykorzystane przedstawione poniżej wskaźniki monitoringowe (dla każdego wskaźnika określono jego wartość początkową za 2021 r. oraz wartość docelową w ostatnim roku realizacji dokumentu). W większości są one dostępne w zbiorach statystyki publicznej oraz w zasobach informacyjnych podmiotów realizujących strategię i współdziałających w jej realizacji.

Przygotowany zestaw wskaźników monitoringowych ma charakter otwarty, co oznacza, że w trakcie wdrażania strategii, może być on zmodyfikowany, w tym poszerzony o nowe wskaźniki, które w odpowiedni sposób będą charakteryzowały przebieg realizacji zapisów strategicznych.

Tabela 25. Wskaźniki monitoringowe do oceny stopnia wdrożenia strategii

wskaźnik monitoringowy	wartość w 2021 r.	wartość docelowa w 2030 r.
cel strategiczny 1		
liczba podmiotów gospodarczych w gminie	512	612
liczba osób bezrobotnych w gminie	375	170
liczba osób w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu ubóstwa, bezrobocia i bezdomności	304, 266, 2	150, 120, 0
liczba rodzin pobierających świadczenia pomocy społecznej, świadczenia rodzinne i z funduszu alimentacyjnego	155, 313, 20	80, 140, 15
liczba gospodarstw pobierających dodatki mieszkaniowe (i energetyczne)	21 (11)	17 (9)
liczba dzieci z rodzin ubogich objętych wsparciem w formie stypendiów i zasiłków szkolnych	78	30
liczba osób w kryzysie bezdomności, którym zapewniono schronienie	2	0
liczba uchodźców objętych wsparciem	0	300
liczba mieszkań socjalnych (oraz wspomaganych)	5 (0)	6 (1)
liczba osób w wieku poprodukcyjnym	1.268	1.800
liczba seniorów objętych pomocą społeczną	36	100
liczba osób w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu niepełnosprawności	125	200
liczba osób objętych usługami opiekuńczymi	18	40

liczba osób objętych specjalistycznymi usługami opiekuńczymi (oraz specjalistycznymi usługami opiekuńczymi dla osób z zaburzeniami psychicznymi)	0 (2)	10 (10)
liczba osób objętych wsparciem w ramach klubu seniora	0	15
liczba nowo utworzonych przez gminę i jej jednostki organizacyjne miejsc pracy dla osób z niepełnosprawnością	0	2
liczba osób objętych całodobową opieką w domach pomocy społecznej	8	15
liczba wolontariuszy wspierających osoby starsze i z niepełnosprawnością	0	7
cel strategiczny 2		
liczba rodzin objętych pracą socjalną	259	150
liczba asystentów rodziny (oraz liczba rodzin objętych przez nich wsparciem)	1 (4)	1 (4)
liczba rodzin objętych poradnictwem specjalistycznym	0	150
liczba dzieci do lat 3. objętych opieką	16	16
liczba osób objętych opieką przedszkolną	121	87
liczba świetlic wiejskich i remizo-świetlic oraz liczba placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży	12 (0)	12 (1)
liczba realizowanych programów i projektów na rzecz rodziny i dziecka	3	8
cel strategiczny 3		
liczba osób w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu alkoholizmu, narkomanii i przemocy w rodzinie	37, 0, 0	27, 0, 0
liczba osób objętych pomocą w ramach punktu konsultacyjnego	43	43
liczba grup samopomocowych	0	1
liczba rodzin objętych oddziaływaniem zespołu interdyscyplinarnego	11	10
liczba osób objętych wsparciem w ramach mieszkania chronionego	0	1
liczba osób umieszczonych w ośrodkach wsparcia	0	1
liczba osób umieszczonych w ośrodkach interwencji kryzysowej	0	1
liczba osób skierowanych do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych	0	3
liczba przedsięwzięć gminy w zakresie promocji zdrowia i profilaktyki zdrowotnej	15	18
liczba realizowanych programów zdrowotnych	2	4
cel strategiczny 4		
liczba stwierdzonych przestępstw	105	85
liczba przedsięwzięć edukacyjno-informacyjnych (w zakresie profilaktyki)	10	14
cel strategiczny 5		
liczba podmiotów ekonomii społecznej w formie przedsiębiorstw społecznych i jednostki reintegracyjnych	0	1
liczba organizacji pozarządowych	20	30
liczba wspieranych przez samorząd gminy organizacji pozarządowych	4	10
liczba pracowników GOPS-u (w tym liczba pracowników socjalnych)	14 (3)	17 (3)
liczba pracowników GOPS-u, którzy uczestniczyli w kursach i szkoleniach	10	13

Źródło danych: Urząd Gminy Włodawa.

SPIS TABEL I WYKRESÓW**Tabele:**

Tabela 1. Dodatki mieszkaniowe i energetyczne przyznane w gminie w latach 2019-2021	23
Tabela 2. Kadra GOPS-u w 2021 r.....	33
Tabela 3. Wydatki na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej i innych obszarów polityki społecznej w gminie w latach 2019-2021.....	33
Tabela 4. Formy świadczeń pomocy społecznej udzielonych w gminie przez GOPS w latach 2019-2021	34
Tabela 5. Rodziny objęte wsparciem asystenta rodziny oraz dzieci z gminy w pieczy zastępczej w latach 2019-2021	37
Tabela 6. Świadczenia wychowawcze przyznane w gminie w latach 2019-2021	37
Tabela 7. Świadczenia rodzinne przyznane w gminie w latach 2019-2021.....	38
Tabela 8. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przyznane w gminie w latach 2019-2021	39
Tabela 9. Świadczenia „Dobry Start” przyznane w gminie w latach 2019-2021 .	39
Tabela 10. Karty Dużej Rodziny przyznane w gminie w latach 2019-2021.....	40
Tabela 11. Instytucje udzielające wsparcia poza gminą, z oferty których mogą korzystać lub korzystają mieszkańcy gminy	41
Tabela 12. Formy świadczeń dla osób starszych (65 lat i więcej) udzielonych w gminie w latach 2019-2021	47
Tabela 13. Podmioty spoza gminy świadczące i mogące, w razie potrzeby, świadczyć wsparcie seniorom z gminy	48
Tabela 14. Podmioty lecznicze i apteki w mieście Włodawa.....	49
Tabela 15. Formy świadczeń dla osób z niepełnosprawnością udzielonych w gminie w latach 2019-2021	55
Tabela 16. Podmioty w gminie Włodawa i w jej sąsiedztwie, zajmujące się w ramach swojej działalności problematyką uzależnień i integracją społeczną osób nimi dotkniętych.....	61
Tabela 17. Placówki oświatowe i opieki nad dziećmi do lat 3. w gminie oraz w mieście Włodawa do których uczęszczają dzieci i młodzież z gminy.....	69
Tabela 18. Placówki kulturalne w gminie	71
Tabela 19. Świetlice wiejskie i remizo-świetlice w gminie	72

Tabela 20. Obiekty sportowo-rekreacyjne w gminie	73
Tabela 21. Podmioty ekonomii społecznej w gminie	75
Tabela 22. Przestępstwa popełnione w gminie w 2021 r.....	79
Tabela 23. Analiza SWOT.....	97
Tabela 24. Ramy finansowe strategii w latach 2023-2030 (w zł)	121
Tabela 25. Wskaźniki monitoringowe do oceny stopnia wdrożenia strategii	122

Wykresy:

Wykres 1. Osoby w gminie, którym w latach 2019-2021 udzielono pomocy i wsparcia	20
Wykres 2. Osoby i rodziny w gminie, którym w latach 2019-2021 przyznano świadczenie.....	20
Wykres 3. Osoby i rodziny w gminie, którym w latach 2019-2021 przyznano świadczenie pieniężne.....	20
Wykres 4. Osoby i rodziny w gminie, którym w latach 2019-2021 przyznano świadczenie niepieniężne.....	20
Wykres 5. Powody przyznawania pomocy społecznej w gminie w latach 2019-2021 (liczba osób w rodzinach)	21
Wykres 6. Mieszkania w gminie w latach 2019-2020	22
Wykres 7. Mieszkania pozostające w zasobach gminy w latach 2019-2021	22
Wykres 8. Użytki rolne, lasy i grunty leśne, pozostałe grunty i nieużytki (w ha) w gminie.....	26
Wykres 9. Podmioty gospodarcze w gminie w latach 2019-2021	27
Wykres 10. Podmioty gospodarcze w gminie w poszczególnych sekcjach Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) w 2021 r.....	27
Wykres 11. Mieszkańcy gminy posiadający zatrudnienie w latach 2019-2020* .	29
Wykres 12. Bezrobotni w gminie według płci w latach 2019-2021	29
Wykresy 13-16. Bezrobotni w gminie na koniec 2021 r. według wieku, czasu pozostawania bez pracy, stażu pracy oraz poziomu wykształcenia	30
Wykres 17. Stopa bezrobocia w powiecie włodawskim, w województwie lubelskim i w kraju w latach 2019-2021 (w %)	31
Wykresy 18-19. Ludność gminy oraz jej struktura wiekowa w latach 2019-2021	44

Wykresy 20-21. Ruch naturalny i saldo migracji ludności gminy w latach 2019-2021	44
Wykres 22. Schorzenia najczęściej stwierdzane u dzieci i młodzieży w 2021 r. .	52
Wykres 23. Schorzenia najczęściej stwierdzane u osób dorosłych w 2021 r.....	52
Wykres 24. Opieka profilaktyczna nad matką i dzieckiem w 2021 r.....	53
Wykres 25. Mieszkańcy gminy zaliczeni przez PZON we Włodawie do osób niepełnosprawnych i stopnia niepełnosprawności w latach 2019-2021 .	54
Wykres 26. Środki finansowe wydatkowane na profilaktykę i rozwiązywanie problemów uzależnień i przemocy w rodzinie w gminie w latach 2019-2021.....	58
Wykres 27. Wybrane dane dotyczące rynku napojów alkoholowych w gminie oraz działalności GKRPA w latach 2019-2021	59
Wykres 28. Warunki życia w gminie	82
Wykres 29. Problemy najczęściej dotyczące mieszkańców gminy	83
Wykres 30. Grupy zagrożone wykluczeniem społecznym w gminie	84
Wykres 31. Jaki jest poziom bezrobocia w gminie?	85
Wykres 32. Jakie działania należałoby podjąć w celu poprawy sytuacji osób bezrobotnych?.....	85
Wykres 33. Przyczyny ubóstwa wśród mieszkańców gminy?	86
Wykres 34. Jakie działania powinny być podejmowane na rzecz dotkniętych problemem ubóstwa?.....	86
Wykres 35. Jaka jest skala problemu bezdomności w gminie?	87
Wykres 36. Jakie działania byłyby najskuteczniejsze w zapobieganiu i rozwiązywaniu problemu bezdomności?	87
Wykres 37. Przyczyny bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz w prowadzeniu gospodarstwa domowego w gminie	88
Wykres 38. Jakie działania poprawiłyby sytuację rodzin niewydolnych wychowawczo w gminie?	88
Wykres 39. Na jakie negatywne zjawiska społeczne najbardziej narażone są dzieci i młodzież z gminy?	89
Wykres 40. Przyczyny występowania problemu uzależnień wśród mieszkańców gminy	90
Wykres 41. Jakie działania powinny być podejmowane na rzecz osób uzależnionych i ich rodzin?	90
Wykres 42. Czy doświadczyła Pani/doświadczył Pan przemocy?	91

Wykres 43. Czy słyszała Pani/słyszał Pan o osobach w gminie, które doświadczyły przemocy?	91
Wykres 44. Jakie kroki byłyby najskuteczniejsze w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie?	92
Wykres 45. Problemy najczęściej dotykające osoby starsze z gminy	93
Wykres 46. Jakie działania poprawiłyby sytuację osób starszych w gminie?	93
Wykres 47. Problemy, których najczęściej doświadczają osoby z niepełnosprawnością z gminy.....	94
Wykres 48. Jakie działania umożliwiłyby osobom z niepełnosprawnością pełniejszy udział w życiu społecznym?	94
Wykres 49. Czy czuje się Pani/Pan bezpiecznie w gminie?.....	95
Wykres 50. Przyczyny braku bezpieczeństwa w gminie.....	95
Wykres 51. Co wpłynęłoby na zwiększenie bezpieczeństwa publicznego w gminie?	96